DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

Kongegravene
i
Ringsted
Kirke.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

~~332~~

72682 St.f.

~~72682~~

96-1 (B)

KONGEGRAVENE

I

RINGSTED KIRKE,

ÅABNEDE, ISTANDSATTE OG DÆKKEDE MED NYE MINDESTENE

VED

HANS MAIESTÆT KONG FREDERIK DEN SYVENDE.

RINGSTED KIRKE VED ÅAR MDCCLXXX.

KIŒBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDLING. (F. HEGEL.)

THIELES BOGTRYKKERI.

MDCCCLVIII.

INDUSTRI-FORENINGEN.

INDHOLD.

Side

A. Ringsted Kirke som Gravsted for den gamle danske Kongeslægt. Af I. I. A. Worsaae . . . . . 1—48

I. Ringsted Byes ældste Historie. Klostrets Grundlæggelse (jfr. Tillæg og Rettelser S. 75) 3

II. Klostrets og Kirkens Skjæbne fra Knud Lavards Død til Valdemar den Stores Thronbestigelse 7

III. Klosterkirkens Ombygning. Knud Lavards Canonisation 10

IV. Klosterkirken som Gravsted for Sanct Knuds Æt. Valdemar den Store og hans Sønner 19

V. Kirkens Brand og Istandsættelse. Valdemar den Andens Sønners Jordefærd. Erik Menved og Ingeborg. Kirken ophører at være Gravsted for Kongeslægten (jfr. Tillæg og Rettelser S. 75) 29

VI. Klostrets, Kirkens og Kongegravenes senere Skjæbne. Reformationen. Kirken Sognekirke for Byen. Branden 1806. Kirkens Mishandling og nyeste Restauration 39

Tillæg. Tabula Ringstadiensis. Den Ringstedske Tavle (Afbildet Tavle VIII) 45

B. Beretning om den af Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende den 4de—6te September 1855 foretagne Undersøgelse af Kongegravene i Ringsted Kirke, ifølge de efter allerhøieste Befaling ved Undersøgelsen nedskrevne Iagttagelser, af C. F. Herbst . . . . . 49—72

Indledning 51

Beretning om Undersøgelsen:

Hertug Knud Lavards Grav 55

Kong Knud den Sjettes (og Dronning Richitzas) Grav 56

Kong Valdemar den Førstes Grav 58

Dronning Sophias Grav 60

Hertug Christophers Grav 61

Kong Valdemar den Andens Grav 62

Dronning Beengjerds Grav 63

Dronning Dagmars Grav 65

Hertugerne Knuds og Eriks samt Junker Valdemars Grave 65

Kong Valdemar den Tredies (og Erik Plovpennings tidligere) Grav 66

Dronning Eleonoras Grav 67

Pillen, hvori Kong Erik Plovpennings Been ere indmurede 69

Kong Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Grave (og den ved Fodenden af Dronning Eleonoras Grav fundne Blykiste med et Barneskelet) 69

Tilmuringen af Kongegravene 70

Forklaring over de paa Tavle I—XVII fremstillede og de i Texten indsatte Afbildninger 73

Tillæg og Rettelser 75

RINGSTED KIRKE

SOM

GRAVSTED FOR DEN GAMLE DANSKE KONGESLÆGT.

AF

I. I. A. WORSAAE.

I.

RINGSTED BYES ÆLDSTE HISTORIE. KLOSTRETS GRUNDLÆGGELSE.

Kjøbstaden Ringsted, beliggende temmelig høit, omtrent i Midten af Sjælland, henhører, som bekjendt, blandt de Byer i Danmark, hvis Nutid ikkun er et svagt Gjenskin af en minderig Fortid. Med Undtagelse af en gammel og ærværdig Kirkebygning, indeholder Byen ikke noget synligt Minde om sin fordums Glands. Dens Huse og Gader ere faa og uanseelige, Færdselen temmelig ringe, og ved Folketællingen i Aaret 1855 fandtes ikke mere end ialt 1477 Indbyggere. Dens Betydning indskrænker sig væsentlig til Agerdyrkning og Landhandel, og det synes ikke engang, som om Jernbanen, der nu passerer tæt forbi, skal kunne erstatte Byen den følelige Mangel at være fjernet flere Mile fra Søkysten.

Hvorvidt Ringsted i Middelalderen og Oldtiden egentlig kan siges at have været større i Henseende til Udstrækning og Folkemængde, turde være meget tvivlsomt. Sikkrere er det, at Byens Beliggenhed midt inde i Landet paa en Høislette, hvilket i vore Dage væsentlig har bidraget til dens Dalen, netop i Fortiden udelukkende lagde Grunden til dens Betydning og Anseelse.

Saalænge nemlig Danmark i Hedenskabets Tid var deelt i en heel Mængde Smaariger under forskjellige Konger, havde disse Riger vel hvert sit større Ting, hvor der holdtes Folkeforsamlinger, gjerne i Forbindelse med Offringer til Guderne, og hvor tillige Retssager bleve afgjorte. Men det synes dog, som om der, tiltrods for Landets Deling i disse Smaariger, tidlig i hvert Landskab eller i hver Provinds valgtes et Hovedtingsted, hvor Folk fra hele Landskabet kom sammen, for at afhandle fælles vigtige Anliggender, og for tillige i Forening at offre til Guderne. Til slige Tingsteder toges da høitliggende Punkter, omtrent i Midten af Landskabet, som Viborg i Nørrejylland og Urnehoved i Sønderjylland. I Sjælland var vel tidlig Leire et stort og berømt Offersted, men der haves ingen Efterretninger om, at almindelige Tingmøder holdtes der; selv fra Beliggenheden at dømme er der større Grund til at troe, at Ringsted fra den tidligste Tid af har været, hvad det gjennem hele Middelalderen vedblev at være, det egentlige Hovedtingsted for Sjælland. Her var nemlig et ganske anderledes høitliggende Punkt, der kunde sees i viid Afstand, og her var netop omtrent Midtpunktet for Sjælland og de omliggende Øer.

De gamle Sagn og Sange indeholde ikke ligefremme Vidnesbyrd herom. De antyde dog Ringsteds høie Ælde, idet de fortælle, at den berømte Kong Sigmund, Volsungs Søn, skjænkede denne By (»Hringstaðir«) til sin

Søn, den senere ikke mindre berømte Kong Helge Hundingsbane. Et ældgammelt Qvad[1] om Helge og hans Giftermaal med Sigrun, Høgnes Datter, fremhæver denne Gaves Betydning ved i Slutningen at udbryde:

»Lyksalig du
skal besidde
Høgnes Datter
og Ringsted
Seier og Lande —
Nu har Striden Ende!«

Ogsaa den i Sagnhistorien bekjendte Kong Frode den Frække siges at have havt sit Sæde deels i Leire og deels i Ringsted.[2] Nogle have troet, at Ringsted muligen kunde have faaet Navn efter den i Sagnene bekjendte Konge Ring, men dette er dog meget usikkert, især da flere af Stedsnavnene i den nærmeste Egn ere dannede paa lignende Maade af Personnavne, som Haraldsted og Sigarsted. I Ring, Harald og Sigar maa man snarere søge Navnene paa nogle af de anseeligste Mænd, der have bebygget og opdyrket disse Egne. Tidlig maatte iøvrigt Ringstedegnen drage Nybyggere til sig, paa Grund af Jagten og Fiskeriet i de uhyre Skovstrækninger, som fandtes rundtomkring, og i de derværende Vandløb og Søer, ad hvilke man vistnok dengang tillige kunde seile med Baade eller smaae Skibe lige fra Haraldsted og Ringsted forbi det nuværende Nestved ud i Havet. Et af Oldtidens berømteste Sagn, om Hagbarth og Signe, har, som bekjendt, knyttet sig til Sigarsted i Ringsteds umiddelbare Nærhed, ligesom ogsaa talrige Gravhøie, af hvilke dog flere i den nyeste Tid ere ødelagte, til vore Dage have afgivet endnu sikkrere Vidnesbyrd om Ringstedegnens gamle Bebyggelse og anseelige Betydning i den fjerne Hedenold.

Men aldrig saasnart vare Smaarigerne i Danmark samlede under Enekonger, hvilket indtraf saa temmelig samtidig med Christendommens Indførelse, før ogsaa Ringsted maatte komme til at spille en større Rolle, end før. De mange Smaariger kunde ikke strax smelte sammen til en virkelig Heelstat, men Overgangen skete ved, at de enkelte Landskaber eller Provindser kom til at bestaae som større Heelheder, der vel vare forbundne med hverandre, men som dog bleve temmelig selvstændige med Hensyn til Retsforfatning og øvrige specielle Anliggender. Hvert Landskab vedblev følgelig at have eller i al Fald fik maaskee først nu et bestemt, fast Landsting, til hvilket Sager indankedes fra de mindre Ting i Landskabet, og paa hvilket desuden Kongerne hyldedes og andre Provindsen vedkommende offentlige Anliggender forhandledes. Fra nu af er det ogsaa at Ringsted optræder som Sædet for Sjællands og de omliggende Øers Landsting, ligesaa bestemt som Viborg for Nørre- og Urnehoved for Sønderjylland. De almindelige Kongevalg for hele Landets Vedkommende synes, idetmindste en Tidlang, at være foregaaede paa Isøreting (i det nuværende Odsherred i Nordsjælland). Men det kan neppe feile, at den Hylding, der skulde følge efter Kongevalget, alligevel, selv dengang, for Sjællands Vedkommende maatte skee paa Landstinget i Ringsted, hvor ogsaa senere gjennem Middelalderen lige til Christian den Fjerdes Tid Kongehyldingerne sædvanlig foregik.

Ved Christendommens Indførelse maatte desuden et saa vigtigt Sted, som Ringsted, naturligen blive en af Planteskolerne for den nye Læres Udbredelse og Rodfæstelse i Folket. Det havde sikkert en for den Tid temmelig anseelig Folkemængde, det var ofte Opholdstedet for mange Høvdinger og mægtige Mænd, det laa i Midten af en riig Omegn og var desuden ikkun faa Mile fra Konge- og Bispesædet Roeskilde. Høist sandsynligen har derfor Ringsted, næst efter Roeskilde, været et af de første Steder i Sjælland, som fik en noget større Kirke, om nu endogsaa denne, i Lighed med andre Kirkebygninger paa den Tid her i Landet, kun var af Træ. Rimeligviis har denne Kirke staaet paa samme høitliggende Sted, tæt Sydost for Byen, hvor der senere af Steen opførtes en

---

[1] Den ældre Edda: Helgakviða Hundingsbana.

[2] Arngrimi Jonæ Supplement. hist. Dan.

Sct. Hans eller Johannes Kirke, som lige til Reformationen var Ringsted Byes egentlige Sognekirke.[1] Saa tidlig, som i Midten af det ellevte Aarhundrede (1047-1076) under Svend Estridsens Regjering blev et af de første større Klostre grundlagt i Ringsted[2]. Det var en Tid, paa hvilken saa mange Kirker vare byggede rundtom i Landet, for største Delen rigtignok kun af Træ, at en samtidig Forfatter (Adam af Bremen) kunde opgive deres Antal alene i Skaane, Sjælland og Fyen til mellem fem og sex hundrede. Men af Klostre var der forholdsviis endnu kun faa. Knud den Store havde vel efter Erobringen af England fra dette Land hidkaldt en Deel Munke af Benediktinerordenen, der dengang efter mange Kampe, i hvilke den bestandig var bleven kraftig understøttet af de dansk-engelske Slægter i Nordengland eller i »Danelagen«, havde vundet samme store Udbredelse og Anseelse i England, som den alt havde vundet i sydligere Lande. Men det er nu ikke mere muligt bestemt at paavise, hvilke Klostre i Danmark Knud den Store indstiftede ved disse Benediktinere. Upaatvivlelig vare dog Klostrene i Danmark af temmelig ringe Betydning, indtil Kirkevæsenet under Kong Svend Estridsens Regjering begyndte at faae et større Opsving. Paa lignende Maade udviklede Forholdene sig ogsaa i Sverige og Norge, hvor Klostrene først rigtig fremtraadte i Slutningen af det ellevte Aarhundrede. Det er imidlertid høist sandsynligt, at det endnu netop var engelske eller vel rettere engelsk-danske Benediktinere, som i Svends Tid grundede det til Maria eller »vor Frue« helligede Kloster i Ringsted. Idetmindste finder man, at der længere ned i Tiden vedblev at komme en anseelig Mængde Geistlige fra England, især vistnok fra Danelagen, saavel til Norge og Sverige, som til Skaane, Sjælland og Fyen. Paa den jydske Halvø synes det derimod næsten, som om en mere tydsk Indflydelse samtidig gjorde sig gjældende.

Vor Frue Kloster i Ringsted, eller som det efter Benediktinerordenens Stifter ogsaa kaldtes »Sct. Bendts Kloster«, kan følgelig med Rette siges at være et af de første større Klostre, ikke alene i Sjælland, men i hele Norden, hvis Stiftelse bestemt lader sig paavise fra en saa tidlig Tid, som Aarene 1047—1081; før i Aaret 1081 eller 1082, altsaa adskillige Aar efter Kong Svend Estridsens Død (1076), blev nemlig Bygningen af Ringsted Kloster ikke fuldført. Saxo Grammatikus fortæller udtrykkelig (lib. XII), at den for Bygning af Kirker og Klostre saa nidkjære Biskop Svend Norbagge af Roeskilde, som levede under Knud den Helliges Regjering og døde (1088) to Aar efter denne Konge, ikke alene fuldførte Domkirken, men ogsaa Vor Frue Kirke i Roeskilde, St. Mikkels i Slagelse og Vor Frue Kirke i Ringsted. Det kan ikke feile, at disse tre sidstnævnte Kirker ligesaavel som Domkirken i Roeskilde bleve opførte af Steen, siden Saxo fremhæver deres Opbyggelse som noget særdeles Fortjenstligt. Endnu langt længere ned i Tiden melde Krønikerne udtrykkeligt, naar der, istedetfor de sædvanlige Trækirker, opførtes Kirker af Steen. Tør man imidlertid troe en gammel Beretning i Knytlinga Saga (cap. 25), at Kong Svend Estridsen endog selv blev begravet i Ringsted og upaatvivlelig da i det nylig grundlagte Kloster, maa Kirkebygningen her allerede i hans Tid have været temmelig vidt fremskreden. Det er den islandske Skjald Kálf Mánason, der i sit Qvad om Knud den Hellige siger, at fra Sudatorp i Sønderjylland, hvor Svend Estridsen døde, blev hans Lig i tretten Dage ført til Sjælland og begravet i Ringsted. Dette stemmer, som bekjendt, ikke med Saxos Fortælling, at Biskop Vilhelm af Roeskilde ved Efterretningen om Kong Svends Død lod i Domkirken i Roeskilde grave to Grave ved Siden af hinanden, een til Kongen og een til sig selv, og at de to Venner faa Dage efter kom til at hvile her ved hinandens Side. Men det maa vel erindres, at Kálf Mánason levede længe, ja omtrent et Aarhundrede, før den Tid, da Ringsted Kirke blev almindelig bekjendt som Hvilested for den danske Kongeslægt, og at han saaledes ikke af den Grund kan tænkes at have forvexlet Roeskilde med Ringsted. Dernæst levede Kálf Mánason ikke alene da Kong Svend Estridsens Død indtraf, men han havde endogsaa selv været i Danmark som Skjald hos Svends Søn Kong Knud den Hellige.

---

[1] Et uhjemlet Sagn vil, at Ringsted fordum havde sex Kirker. „Pontoppidan Theatrum Daniæ.“ S. 125.

[2] Til Ringsted Klosters Historie findes de udførligste Samlinger i „Gamle Danske Magazin“ I. S. 67 ff. og i Daugaard: Om de danske Klostre, S. 201-206.

Efterat der nemlig hos Kong Knud den Store havde opholdt sig en Mængde islandske Skjalde, aftog disses Besøg ved det danske Hof, vistnok paa Grund af de indre Stridigheder i Norden, navnlig mellem Knuds Søstersøn Kong Svend Estridsen i Danmark og Kong Harald Haarderaade i Norge. Hos Svend var kun en enkelt islandsk Skjald Thorleikr fagri (omtrent 1051) og først henved tredive Aar efter finde vi atter en islandsk Skjald Kálf Mánason hos Kong Knud den Hellige. Det er meget muligt, at Kálf kan have været i Danmark allerede paa den Tid, da Svend Estridsens Liig blev gravlagt, men det er i al Fald vist, at han deels ved sine Slægtsforbindelser, der endog vare nær knyttede til Danmark og særligt til Roeskilde, og deels ved sit Ophold hos Knud den Hellige havde ganske anden Leilighed til at indhente sikkre Efterretninger om Knuds Faders Begravelse, end Saxo Grammattikus, der først skrev over hundrede Aar senere[1]. Sagnet hos Saxo om Biskop Vilhelms Død bærer unægtelig Præget af en sædvanlig Helgenlegende; thi som en Slags Helgen blev Vilhelm senere anseet. Naar man i det Hele betænker, at Roeskilde Domkirke først er bleven færdig til Indvielse i Aaret 1084, og at den altsaa ved Svends Død (1076) endnu har staaet under Bygning, er det slet ikke usandsynligt, at Kong Svend, i Overeensstemmelse med Kálf Mánasons Udsagn, først nogen Tid har ligget begravet i Ringsted, og at hans Liig da efter Domkirkens og navnlig vel efter Chorets Fuldendelse kunde være blevet bragt til Roeskilde. Rigtignok synes det som om Sct. Bendts Kirke i Ringsted først er bleven færdig 1081—1082, altsaa ogsaa flere Aar efter Kong Svend Estridsens Død (1076), men den var dog maaskee dengang altid sin Fuldendelse noget nærmere, end Roeskilde Domkirke.

Det er desuden aabenbart, at Kong Svend Estridsens Liig, som nu er indmuret i en Pille i Høichoret i Roeskilde, maa være didflyttet fra en anden, oprindeligere Grav. Senere Undersøgelser have nemlig viist, at der i Pillen ikke har været Plads til et Liig i udstrakt Stilling, men at den kun indeholder et Rum til Optagelsen af de samlede Been, som i en tidligere Grav vare levnede fra Forraadnelse. Svend Estridsens høist sandsynlige foreløbige Begravelse i Ringsted kan dog under alle Omstændigheder neppe have havt nogen særegen Betydning eller Vigtighed for Ringsted Kloster. Af hans nærmeste Efterkommere bleve heller ingen gravlagte her.

Men om det nu endogsaa er sikkert, at Biskop Svend Norbagge ved Aar 1081 opførte eller fuldendte den til »Vor Frue« og »Sct. Bendt« indviede Kirke i Ringsted, og at denne var een af de første Steenkirker i Sjælland, er det et stort Spørgsmaal, om det er rigtigt, hvad saa ofte bliver sagt, at den nærværende Sct. Bendts Kirke i Ringsted følgelig skulde henhøre blandt de allerældste Kirkebygninger her i Landet. Ligesom der nemlig ikke i den nuværende Kirkebygning selv findes bestemte Levninger fra Biskop Svend Norbagges Tid (det skulde da i det Høieste være Høikirkens Piller og Buerne ud imod Sideskibene), saaledes tyde forskjellige andre Omstændigheder hen paa, at Kirken fra først af i sit Anlæg langtfra kan have været saa betydelig, som nu. Deels er der ikke nogen Grund til at troe, at Klostret i Ringsted oprindelig var meget stort eller saa anseet, at det strax skulde have faaet en meget ualmindelig Kirke; idetmindste mangle alle Efterretninger om Klostrets tidligste Skikkelse og Betydning, ja endog om dets Eiendele og om de Gaver, som Tid efter anden vare skjænkede samme. Deels har en nylig Restauration af den ved Svend Norbagge samtidig byggede »Vor Frue Kirke« i Roeskilde lært, at denne Bygning, der vistnok omtrentlig maa have svaret til Klosterkirken i Ringsted, oprindelig vel har havt tre Skibe, men at den har været overordentlig lav (opført af Kridtsteen) med smaae Vinduer, med fladt Bjælkeloft i Midterskibet og sandsynligviis tillige i Sideskibene, og at den i det Hele har havt en mere simpel, upaatvivlelig ældre Charakteer, end de fleste Dele af den nuværende Sct. Bendts Kirke i Ringsted.

---

[1] Disse nærmere Oplysninger om Kálf Mánason skylder jeg Arnamagnæansk Stipendiar Hr. Gisli Brynjulfssons Velvillie.

II.

KLOSTRETS OG KIRKENS SKJÆBNE FRA KNUD LAVARDS DØD TIL VALDEMAR DEN STORES THRONBESTIGELSE.

I de første halvtredsindstyve Aar efterat Svend Norbagge havde fuldendt Klosterbygningen i Ringsted, synes Klostret her ikke at have spillet nogen videre fremragende Rolle, uden forsaavidt som det naturlig maatte udøve en mægtig Indflydelse paa Grundfæstelsen af den nye christne Lære i Hjertet af Sjælland. Men nu indtraf en vigtig politisk Begivenhed i Ringsteds Nærhed, som bragte Sorg over hele Danmark, men som skulde bidrage til at hæve Ringsted Kloster og dens Kirke til en hidtil ukjendt Berømmelse og Betydning.

Den folkelige Hertug Knud Lavard blev i Aaret 1131 (den 7de Januar) snigmyrdet i Haraldsted Skov, omtrent en Miil fra Ringsted, af Prinds Magnus, Kong Niels's Søn. Den sidste Nat før Mordet havde Hertug Knud tilbragt i Haraldsted, upaatvivlelig paa en derværende Kongsgaard, tæt Sønden for Kirken[1], hos sin Frænde Cecilia, en Datter af Kong Knud den Hellige, som var gift med Erik Jarl af Gotland. Da Erik Jarl fik Underretning om Mordet, drog han ud i Skoven og hentede Knuds afsjælede Legeme, som han lod føre til Haraldsted Kirke, hvor det henlaa indtil det kunde blive afgjort, hvor Liget endelig skulde stædes til Hvile. Knuds Drab fremkaldte et uhyre Røre rundtom i Landet. Det styrkede mægtigt det allerede iforveien talrige og indflydelsesrige Parti, som var misfornøiet baade med Kong Niels og med hans Søn Magnus, der skulde være Konge efter ham.

Hertug Knud efterlod sig ikke selv nogen Søn, der strax kunde hævne hans Mord; thi hans eneste Søn, den senere saa berømte Kong Valdemar den Første, kom først til Verden syv Dage efterat Mordet var foregaaet. Men Knud Lavard var i sin Tid opfostret hos den mægtige og anseete Høvding Skjalm Hvide, der netop havde sit Hjem i Egnen mellem Sorø og Ringsted, og det blev nu Skjalm Hvides Sønner, der først paatoge sig at fremkalde Hævnen over deres Fosterbroder Knuds Morder. De droge omkring til Tingmøder i Sjælland og foreviste Knuds blodige Kappe for det samlede Folk. Samtidig dermed udspredtes allerede de første Rygter om hans Hellighed og Mirakler ved hans Grav. Stemningen mod Prinds Magnus og selv mod hans Fader blev derved saa ophidset, at Kong Niels noget efter paa et Landsting i Ringsted ikke engang vovede at begive sig udenfor Byen til den paa Landstinget forsamlede Almue og til Knuds to Brødre Harald og Erik, som under Graad og Klage raabte paa Hævn. Da Kongen ikke efterkom de gjentagne Opfordringer om at møde paa Tinget, stormede Almuen indad mod Byen, og det vilde vistnok være gaaet ud over Kongens Liv, naar ikke den gamle Erkebisp Adser havde viist den Klogskab at drage Almuen imøde med blottet Hoved, hvorved Folket følte sig saa smigret, at det laante Øre til Erkebispens mæglende Forestillinger. Det blev saaledes afgjort, at Kongen og Prinds Magnus skulde have Fred, bl. A. paa det Vilkaar, at Prinds Magnus for det Første skulde forlade Danmark og gaae til sit eget Rige Vestgotland.

Under slige Omstændigheder var det ganske naturligt, at Kong Niels havde kunnet føle Betænkelighed ved at tilstaae den Begjæring, som Skjalm Hvides Sønner havde gjort til ham, at den myrdede Hertug Knud maatte blive begravet i Roeskilde Domkirke. Af den gamle danske Kongeslægt var der vel endnu ikke Mange begravede her, idet der af de elleve Konger, som siden Domkirkens første Opbyggelse ved Christendommens Indførelse og inden Kong Niels's Thronbestigelse havde hersket i Danmark, ikkun var tre, nemlig Harald Blaatand, Svend Tveskjæg

---

[1] Om denne Kongsgaard og dens senere Skjæbne see mine Bemærkninger „om Minder fra Valdemarernes Tid“ i Oversigten over det kgl. Danske Vidensk. Selsk. Forhandlinger 1855 S. 263-9. Ogsaa særskilt aftrykt under Titel: „Minder fra Valdemar den Stores Tid“.

og Svend Estridsen, der bestemt vides at have fundet Gravsted i Kirken. Hvor nemlig Svend Tveskjægs Søn Harald og Kong Oluf Hunger ere begravede, har Historien ikke opbevaret. Af de andre sex Konger bleve fire begravede udenlands (Knud den Store og Hardeknud i Winchester, Magnus den Gode i Throndhjem og Erik Eiegod paa Cypern), Harald Hein skal være begravet i Dalby i Skaane og Knud den Hellige fandt sit Hvilested i Odense, hvor han blev myrdet. Men der var dog saaledes alligevel intet Sted, hvor dengang endnu saa mange danske Konger vare begravede, som i Roeskilde Domkirke. Aaret før Knud Lavards Mord var Kong Niels's egen Dronning Margrethe med Tilnavnet Fridkulla begravet her, og det var derfor intet Under, om Roeskilde Domkirke kunde, idetmindste af Mange i den Tid, blive betragtet som det værdigste og høitideligste Gravsted for den gamle Kongeslægt, saameget mere, som Domkirken endnu før Indvielsen af Lunds Domkirke, der skete fjorten Aar efter (1145), ustridig var Hovedkirken i hele Danmark.

Foruden den Berettigelse Knud Lavard, som Søn af Kong Erik Eiegod, havde til at blive begravet i Roeskilde Domkirke, kunde det endnu anføres, at Roeskilde tillige var hans Fødested. Men alligevel afslog Kong Niels Begjæringen derom af Frygt for, at der ved Knuds Begravelse skulde skee Folkeopløb, hvilket i saa stærkt bevægede Tider og i en saa folkerig By, som Roeskilde dengang var, kunde blive altfor farligt for ham.

Skjalm Hvides Sønner, der saaledes saae sig ude af Stand til at skaffe deres skammelig myrdede Fosterbroder en saa høitidelig og kongelig Begravelse, som de havde ønsket, maatte nu lade sig nøie med at give ham en simpel Jordefærd og føre hans Liig fra Haraldsted til det nærliggende Ringsted til Sct. Bendts Klosterkirke.[1]

Sagnet fortæller, at der ikke alene udsprang en Kilde paa det Sted i Haraldsted Skov, hvor Knud var bleven myrdet — en Kilde, som senere troedes at have lægende Kraft[2] —, men at der ogsaa tillige fremvældede en Kilde tæt udenfor Haraldsted Kirke paa et Sted, hvor Knuds Liig et Øieblik hvilede, da det skulde føres fra Haraldsted til Ringsted. Ved denne sidstnævnte Kilde opførtes senere et Capel, hvor en Munk fra Ringsted Kloster havde nok at gjøre med at sælge Aflad til de Troende, som allevegne fra strømmede did.

Men den i og for sig tilfældige Omstændighed, at Hertug Knud havde faaet sit Leiersted i Ringsted Klosters Kirke, skulde bringe Klostret ulige større Fordele. Neppe var Knud gravlagt, før hans Halvbroder Erik Emun reiste Oprørsfanen imod Kong Niels og lod sig udraabe til Konge; først efter en treaarig Kamp og navnlig efterat Prinds Magnus, som tiltrods for Ringsted-Forliget strax igjen kom tilbage til Danmark, var faldet i Slaget ved Fodvig i Skaane (1134) og Kong Niels samme Aar var bleven dræbt i Slesvig, lykkedes det Erik at blive Konge over hele Danmark.

Aaret efter sin Thronbestigelse (1135) betænkte Kong Erik Ringstedkloster med en anseelig Gave, som det hedder: for Jomfru Marias og hans ihjelslagne Broder Hertug Knuds Skyld. Kong Erik, som ved blodige Kampe havde banet sig Vei til Thronen, og som endnu i samme Aar lod sin Broder Harald Kesia og hans otte Sønner dræbe, kunde have god Anledning til at skaffe sig Kirkens Yndest og Syndsforladelse ved betydelige Gaver, ligesom han ogsaa i Virkeligheden meest havde sin Broder, Hertug Knuds Mord at takke for, at han nu havde naaet at blive Enekonge i Danmark. Hans Brev til Ringstedkloster er det ældste af Klostrets til vore Dage opbevarede Gavebreve. Klostret fik derved meget anseelige Friheder, betydeligt Jordegods og Halvdelen af Ringsted Skov, foruden aarlige Pengeindtægter, navnlig ti Mark af Ringsteds aarlige Skat.

Ringsted-Klosters voxende Betydning viste sig deri, at det tre Aar efter (1138) af Pave Innocentius den Anden blev taget under den pavelige Stols særdeles Beskyttelse. Som et Benediktinerkloster havde det dog i Forveien den Rettighed, at Prioren eller Abbeden hverken stod under Bispen eller Erkebispen, men umiddelbart

---

[1] Roberti Elgensis „Vita S. Canuti Ducis". Langebek Scriptores IV. 360 Not. k. Saxo lib. XIV: „Reversi qvi Regi supplicaverant, miserandum amici corpus tenui funere Ringstadium extulerunt".

[2] Denne Kilde vises noget fra Haraldsted, men, efter den omgivende Skovs Bortrydning, nu paa aaben Mark. Ved Kilden staae Levningerne af en Blok, i hvilken de Syge og Troende, der besøgte Helligkilden, have nedlagt deres Gaver.

under Paven i Rom. Til stort Gavn for Klostret begyndte ogsaa nu Rygter om Jærtegn ved den myrdede Hertug Knuds Grav i Ringsted og, som Følge deraf, om hans Hellighed at udbrede sig mere og mere. I de indre Stridigheder om Thronfølgen, som allerede under Kong Erik Emuns Efterfølger Erik Lam forberedtes mellem Knud, Søn af Prinds Magnus, Svend, Søn af Erik Emun, og Valdemar, Søn af Hertug Knud Lavard, maaatte det naturligviis fornemmelig være Valdemar og i Begyndelsen tillige hans Sødskendebarn Svend om at gjøre at styrke Troen paa Hertug Knuds Hellighed, for derved at vinde et endnu større Tilhæng imod Morderen Magnus's Søn Knud.

Allerede i Aaret 1146 (eller som Nogle ville 1145) besluttede Valdemar og Svend i Forening at optage den hellige Hertug Knuds Liig af Graven og henlægge det paa en Baare, for at hans Legeme kunde blive Gjenstand for de Troendes Beskuelse og Tilbedelse. Men Erkebiskop Eskil i Lund, som hemmelig heldte til Knud Magnusens Side, og som nok saa, hvor farligt det kunde blive for dennes Udsigter til Thronen, hvis Hertug Knuds Hellighed anerkjendtes, forbød Valdemar og Svend at optage Liget, idet han foregav, at Hertug Knud ikke endnu af Paven var optaget i Helgenenes Tal. Ikke desto mindre bleve Valdemar og Svend deres første Bestemmelse troe. De begave sig til Ringsted, optoge i Kirken Hertug Knuds Liig, som derpaa af Sønnen og Brodersønnen med skyldig Ærbødighed blev lagt paa en Baare, ja det hedder endog, at de med Magt forjoge to af Kannikerne i Ringsted fra deres Embeder, fordi de satte sig imod de talrige Rygter, der gik fra Mund til Mund om Hertug Knuds store Hellighed og om de mangfoldige Jærtegn, der skete ved hans Grav.[1]

Det første Skridt til Hertug Knuds Anerkjendelse som Helgen var saaledes gjort, og Troen paa hans Kraft tiltog stadig, sikkert nok styrket ved Munkene i Ringsted, der fuldkommen indsaae, hvor vigtigt det vilde være for Klostret, naar deres Kirke kom til at gjemme en folkelig og anseet Helgens Been. Kort efterat Hertug Knuds Liig var optaget, døde Kong Erik Lam (1147) og Svend traadte strax aabent i Skranken imod Knud Magnusen; Valdemar derimod var endnu for ung til kraftigt nok at kunne gjøre sine Fordringer paa Kongekronen gjældende.

Knud Magnusen blev hyldet paa Viborg Ting, bl. A. maaskee fordi Jylland laa temmelig langt borte fra Skuepladsen for hans Faders skammelige Mordgjerning. Svend holdt sig meest til Sjælland og synes netop at have fundet kraftig Understøttelse hos sin myrdede Farbroder Hertug Knuds mange Venner i den Egn, hvor Mordet skete. Idetmindste blev der i Aaret 1148 holdt et Ting i Haraldsted ved Ringsted, paa hvilket Svends Tilhængere paany udraabte ham til Konge. At Haraldsted blev valgt til Mødested, kunde vel være tilstrækkelig begrundet deri, at Kongsgaarden her endnu sikkert var beboet af Erik Jarls og Cecilias (Hertug Knud Lavards Frændes) Familie, som stod i nøie Slægtskabs- og Venskabs-Forhold til den Knud Lavard trofast hengivne Skjalm Hvideske Æt, og som følgelig havde mere end een Anledning til at være fjendtlig sindet mod Prinds Magnus' Søn Knud; man veed ogsaa temmelig sikkert, at Eriks og Cecilias Sønner vare tilstede ved Mødet i Haraldsted. Men desuden havde man upaatvivlelig til Hensigt at give Svends Kongehylding en dybere Betydning ved just at lade den foregaae i Haraldsted, der i Særdeleshed gjemte mørke, og af Folket forhadte Erindringer om Svends Modstander Knud Magnusens Fader. Dette bestyrkes yderligere deraf, at Kong Svend under Mødet i Haraldsted Kirke udstædte et Dokument, hvorved han, ligesom hans Fader Erik Emun havde gjort (1135) strax efter sin Thronbestigelse, skjænkede til Ringstedkloster en anseelig Gave for Jomfru Mariæ og den i Kirken begravede Hertug Knud Lavards Skyld. Deels bekræftede han den Gave, som han ved sin første Regjerings Tiltrædelse havde skjænket Klostret, nemlig det Halve af Ringsted Byes Mark, en Eng og et Møllested, deels forøgede han yderligere Klostrets Gods ved at skjænke det hele Skoven Thislund, den Byskat, som kaldtes Midsommergjelden, visse Arbeidsdage eller Dagværk — Alt, som det hedder, af Taknemlighed, fordi han nu havde vundet det hele Danske Rige.

---

[1] Suhms Danm. Hist. V. S. 635-636.

Men iøvrigt synes Kong Svend ikke at have gjort Mere for Ringstedkloster, end hvad den politiske Klogskab ligefrem fordrede. Hans Venskab med Hertug Knuds Frænder og Tilhængere blev heller ikke af lang Varighed. I Aaret 1150 udnævnte han vel sit Sødskendebarn den unge Valdemar, Knud Lavards Søn, til Hertug i Jylland (ɔ: Sønderjylland), men ikkun tre Aar efter sluttede Valdemar sig til Kong Knud Magnusen og begge lode sig derpaa i Forening hylde til Konger paa Viborg Ting i Aaret 1154. Efterat Svend senere (1157) var bleven nødsaget til at dele Riget med dem, og efterat han havde forsøgt det tildeels mislykkede Overfald i Roeskilde, ved hvilket dog Knud faldt, blev Svend selv dræbt paa Grathehede ved Viborg, og Valdemar, som den eneste Levende af de tre Konger, opsteg nu, med alle Høvdingernes og hele Folkets Samtykke, som Enekonge paa Thronen, i hvilken Egenskab han kort efter kronedes af Erkebiskop Eskil i Roeskilde Domkirke.

III.

KLOSTERKIRKENS OMBYGNING. KNUD LAVARDS CANONISATION.

Valdemar den Stores hæderfulde Regjering udmærkede sig ved krigerske Bedrifter, ved store Erobringer, som førte Christendommen og Danmarks Hæder ud over Danmarks Grændser. Men den udmærkede sig ogsaa ved den Kraft, hvormed den atter forenede det søndersplittede Rige til et Heelt, og hvormed den igjen lod fredelige Sysler trives rundt om i Landet. Geistlighedens Rigdomme og Indflydelse forøgedes, allevegne opførtes Klostre og Kirker. De gamle Træbygninger forsvandt mere og mere, ja paa sine Steder, navnlig i Skaane, gik endog Iveren for Opførelsen af Steenkirker saa vidt, at Almuen førte lydelige Klager over det haarde Arbeide med at sammenbringe og tilhugge de Kampestene, som ofte brugtes, endog istedetfor brændte Muursteen, til Kirkebygningerne. Det var en glimrende Gjenfødelsens Tid for Danmark, en Tid, som ogsaa til vore Dage har efterladt sig nogle af vore interessanteste og eiendommeligste architektoniske Mindesmærker.

Ved Valdemars Side stod hans trofaste Ven Absalon, der med lige Kraft førte Sværdet og Bispestaven. Mærkeligt nok, skulde de to Venner i samme Egn opføre hver en anseelig Kirkebygning, som gjennem lange Aarrækker bleve Gravsteder for deres Slægter, og som endnu i vore Dage bære Vidne om Datidens Kraft og religiøse Begeistring.

Absalons Fader Asker Ryg havde allerede i Sorø grundlagt et Kloster og ladet opbygge en mindre Steenkirke, et Slags Capel; men Absalon forefandt Klostret saa ringe og forfaldent, at han saa at sige grundlagde det paany (omtrent Aar 1161). Man tør heller ikke tvivle om, at han ved samme Tid skjænkede Klostret en ny og rummelig Kirkebygning, som stod i et passende Forhold til Klostrets voxende Betydning og Anseelse og som han aabenbart bestemte til Gravsted for sin Slægt, idet han lod sin Bedstefader Skjalm Hvides, og sin Farbroder Tokes Been flytte did fra Fjenneslevlille Kirke. Denne nye Kirke i Sorø er i sine væsentligste Grundtræk bevaret til vore Dage.[1] I det sextende Aarhundredes Begyndelse er Choret ombygget, og efter en stor Ildebrand i Aaret 1242 er der overalt i Kirken indmuret Hvælvinger, hvilende paa temmelig plumpe Vægpiller, som ved deres Overskjæren af de gamle Vinduer i Høikirken noksom røbe, at de ikke have hørt med til Kirkens oprindelige Plan. Fra først af har Absalons Kirke vel havt tre Skibe, og derhos Korsfløie hver med et tredeelt Capel paa den østlige Side i Retning med Choret. Men Kirken synes ikke, idetmindste hverken i Høikirken eller Kors-

[1] Jfr. Høyen: „Nogle Bemærkninger om Sorøe Kirkes Alder og Bygningsstiil“ i „Nyt Historisk Tidsskrift“ 1. 251-260.

fløiene oprindelig at have havt Hvælvinger; derimod turde det nok være muligt, at Sideskibene strax have været bestemte til at overhvælves. Netop Kirkens anseelige Størrelse har vistnok medvirket betydeligt til, at baade Høikirken og Korsfløiene kun fik det paa den Tid i andre Kirker almindelig brugte Bjælkeloft. Iøvrigt er hele Kirken opført af store, røde brændte Muursteen, hvorved den er kommet til at savne mange af de Forziringer, som prydede de af hugne eller brudte Steen opførte Kirkebygninger. Men den er opført i en temmelig reen, smuk og alvorlig Rundbuestiil, og gjør et ligesaa behageligt, som andagtvækkende Indtryk. I denne Kirke gravlagdes senere Absalon foran Høialteret[1], og i Nærheden af ham efterhaanden hans Broder Esbern Snare og mange Andre af Skjalm Hvides Æt. Noget længere ned i Tiden blev Kirken endogsaa Hvilested for flere Medlemmer af den danske Kongeslægt.

Naar Absalon opførte en saadan Kirke og væsentlig vel til Gravsted for sin Slægt, hvor meget større Opfordring maatte der da ikke være for Kong Valdemar til i lignende Retning at vende sin Opmærksomhed til Ringsted Kloster og sammes mindre anseelige Kirke, hvor hans Fader, den allerede som Helgen af Mange anseete og i Bønner paakaldte Knud Lavard hvilede?

Netop i de selvsamme Aar, i hvilke Sorø Kloster fik en ny indre og ydre Skikkelse, var ogsaa Valdemar sysselsat med at udvide Ringsted Klosters Eiendomme og Bygninger. Som en særegen Anledning til, at Valdemar og Absalon just ved denne Tid betænkte Kirkerne i Ringsted og Sorø, kunde det maaskee med ikke ringe Sandsynlighed anføres, at Valdemar ved Aar 1159, mellem sit første og andet Tog mod Venderne, havde havt isinde at tage en blodig Hævn over Falstringerne, der deels havde talt ilde om ham, og deels vare mistænkte for at staae i forræderiske Forbindelser med Venderne. Selv drog Valdemar mod Vest gjennem Sjælland, medens Absalon gik mod Øst, for at samle Skibe til Hærens Overførsel; men i Ringsted faldt Valdemar pludselig i en saa heftig Sygdom, at han troede sig sit Endeligt nær. Absalon, som i Hast blev hentet til ham, meddeelte ham endogsaa Sakramentet, hvorefter en Bedring for Kongen indtraadte; men nu blev Absalon selv saa syg, at der var Fare for hans Liv. Dette udlagdes som Tegn paa Himlens Vrede over, at Valdemar og Absalon vilde blodigen tugte deres egne Landsmænd paa en Tid, hvor Danmark var truet af saamange fremmede Fjender. Hævntoget mod Falstringerne opgaves, og baade Valdemar og Absalon, som begge nu bleve helbredede, havde vistnok Grund til ved rigelige Gaver og anden Omhu for Kirkens Bedste at vise deres Taknemmelighed for den ved Forsynets Naade saa lykkeligt overstandne Fare.[2]

I Aaret 1159 (eller som Nogle ville 1162) skjænkede Valdemar ogsaa Hof Kirke i Halland med Tilliggende til Ringsted Kloster baade for sin egen Sjæls Frelse og for sin i Klostrets Kirke begravede Faders Skyld.

Faa Aar efter (1164) stadfæstede Valdemar, ved et i Ringsted Kirke udstædt Brev, ikke alene de Gaver og Friheder, som Klostret havde erholdt tidligere, baade af Kongerne og af Paven, men han tillagde det desuden en heel Deel Gods saavelsom ogsaa den Rest af Ringsted Byes Mark og Tiende, Brødrene endnu ikke vare komne i Besiddelse af, og endelig tilstod han Klostret fuld kongelig Rettighed og Skyld over de Boel, som Kirken eiede.

Muligviis var allerede dengang en Udvidelse eller Ombygning af Kirken foregaaet. Omtrent ved Aar 1161 hedder det nemlig, at Kong Valdemar med Bygning forøgede Ringsted Kloster. Denne Efterretning forefindes ikke hos den samtidige Saxo, der ligesaalidet fortæller Noget om Absalons Opførelse af Sorø Klosters Kirke. Men at alligevel Kirkerne baade i Sorø og Ringsted virkelig ved denne Tid maae være blevne opbyggede i deres væsentligste nuværende Grundtræk, fremgaaer deels af hele Bygningsstilen, der bestemt viser hen til Midten eller til sidste

---

[1] Dette Høialter er senere flyttet længere mod Vest i Choret, hvorved Absalons Grav er kommet til at ligge bag Alteret.

[2] Saxo lib. XIV: „Sospitate reddita, ambo tam exitialis propositi interpellatori Deo saluberrimæ admonitionis grates solvebant: errorisqve eos, non sine rubore, poenitentia subiit, cogitatæ impietatis effectum, divinæ animadversionis beneficio sublatum esse gaudentes.“

Halvdeel af det tolvte Aarhundrede, deels af den store og iøinefaldende Lighed mellem Hovedplanen og Enkelthederne i begge disse Kirker, hvoraf man næsten kunde slutte til, at de ere blevne opførte af de samme Bygmestre, i al Fald med meget korte Mellemrum, og deels endelig af Beliggenheden af Knud Lavards Grav.

Fra Middelalderen af til vore Dage er nemlig denne Grav bleven paaviist Vest for Sønnen Valdemars, nedenfor Choropgangen i Hovedskibet (jfr. Tavle IX. a.). Ligesaa naturligt og sandsynligt som det er, at Valdemars Liig maatte blive nedlagt tæt ved den Grav, hvori hans hellige Faders Been i en Række af Aar havde hvilet, ligesaa unaturligt og usandsynligt vilde det være, hvis Knud Lavard ikke fra først af skulde være bleven begravet foran Høialteret paa den meest udmærkede Plads i en saa uanseelig Kirke, som Ringsted Klosterkirke sikkert endnu paa den Tid var. En gammel Pergamentstavle i Ringsted Kirke, den saakaldte »Tabula Ringstadiensis«, som indeholder en gammel, muligen fra det fjortende Aarhundrede stammende Fortegnelse over de i Kirken begravede kongelige Liig, men som i sin nuværende Form vistnok kun skriver sig fra det femtende Aarhundredes Slutning[1], siger udtrykkelig, at Knud Lavard blev begravet foran Høialteret, »som dengang var der« (qvod tunc ibi erat), hvilket, da den angiver Graven paa samme Sted, som nu, viser, at der med Høialterets Plads og følgelig ogsaa med Choret maa være foregaaet betydelige Forandringer efter Knuds Gravlæggelse og før den Ringstedske Tavle blev til. Af flere nyere Forfattere er det derfor ogsaa med Grund antaget, at Beliggenheden af Knud Lavards Grav i Ringsted Kirkes Skib noksom godtgjør en paafølgende Ombygning eller idetmindste Udvidelse af Kirkens Chor.[2]

Hvad der endnu i høi Grad forøger Sandsynligheden af at just Kong Valdemar i de ommeldte Aar har foretaget meget anseelige Bygningsarbeider ved Ringsted Kirke, er den Kjendsgjerning, at Valdemars Tanker dengang stadig vare henvendte paa, at hans Fader Knud Lavard kunde blive fuldstændig anerkjendt som Helgen, hvortil Kongen stærkt opfordredes af Fromhed og sønlig Ærefrygt, men vistnok tillige af klog Politik, for derved end yderligere at sikkre sin Slægt mægtigt Tilhold baade hos Geistligheden og det overtroiske Folk til en varig Besiddelse af den danske Throne.[3]. Hvor rimeligt er det ikke, at han i Forventning af Pavens Stadfæstelse paa sin Faders Hellighed har søgt at gjøre Ringsted Kirke til et værdigt Gravsted for den nye Helgen, og senere tillige for sig selv og sine Efterkommere. Den ommeldte gamle Ringstedske Tavle siger vel, at Biskop Svend Norbagge af Roeskilde havde opbygget den Kirke, i hvilken Knud Lavard blev begraven; men ved strax efter at omtale Kong Valdemar benævner den ham »ampliator hujus ecclesiæ« ɔ: Udvider af denne Kirke, hvilket neppe kan forstaaes paa anden Maade, end at Valdemar virkelig har udvidet eller forstørret den af Svend Norbagge oprindelig opførte Bygning.[4]

Kirkebygningen selv indeholder, som ovenfor berørt, stærkere Vidnesbyrd herom, end de skriftlige Kilder. Den øiensynlig raa Maade, hvorpaa Murene mellem Sideskibene og Korsfløiene, navnlig mod Nord, ere gjennembrudte, saavelsom den uformelige Brede af de to Piller ved Chorets Begyndelse, tyder umiskjendelig hen paa, at Ombygninger have fundet Sted, ja maaskee endog, at gamle Endemure af Svend Norbagges Kirke her ere blevne benyttede. Thi muligen har Svend Norbagges formeentlig treskibede Kirke kun havt et lille halvrundt Chor, der da har ligget lige ud for Hovedskibet og for Knud Lavards Grav, i hvis umiddelbare Nærhed jo Høialteret siges at have været. Hvorvidt det nuværende Hovedskibs Brede og sammes Piller med Buerne ind til Sideskibene virkelig hidrøre fra

---

[1] See Tillægget til denne Afhandling: om „Tabula Ringstadiensis“ og Facsimilet Tavle VIII.

[2] Suhm Danm. Hist. VII. 663-4. A. Reyersen Beskrivelse over St. Bendts Kirke i Ringsted S. 48.

[3] Allerede samme Aar, som Valdemar blev Enekonge (1157), havde han, ved et til Abbeden og Munkene i Esrom Kloster udstædt Brev, som Vederlag for noget Gods erholdt een eller to Mark Guld til Forgyldningen af Sanct Knuds Helgenskriin. Suhm Danm. Hist. VII. 6 og 424. Thorkelin Dipl. Arn.-Magn. I. 28, 29 og 34.

[4] Danske Magazin I. 69. „Aar 1161 eller ved det Pas har Kong Valdemar forøget Ringsted-Kloster og gjort Bygningen større og anseeligere.“ Meursii Hist. Dan. p. 100 om Valdemar „Ringstadium in maiorem modum auget.“ I en Ubenævnts Beskrivelse over Danmark, forfattet 1591, i den Arna-Magnæanske Haandskrift-Samling Nr. 852, 4to, hedder det S. 58 b. „Ringstadium: juxta qvod opulentum et admodum insigne monasterium a sepultura multorum regum admodum celebre, primo a Suenone Rege exstructum, a Woldemaro deinde ædificiis et reditibus ampliatum.“

Svend Norbagges oprindelige Bygning, er ikke let at afgjøre, da der i Stilen neppe er Noget til Hinder for, at det Alt ligesaa godt kunde være fra Kong Valdemars Tid.[1] Kun Saameget synes den løseligste Betragtning strax at vise, at Valdemar maa have forstørret Kirken, at han idetmindste har tilbygget to Korsfløie med to tvedeelte Capeller paa den østre Side af disse, samt endelig givet Choret mod Øst en anseelig, halvrund Slutning.[2]

Ringsted Kirke i sin nuværende Skikkelse giver dog ikke, hverken i Henseende til det Ydre eller det Indre, noget tro Billede af Kong Valdemars Bygning. Udvendig[3] maa man tænke sig det firkantede Taarn borte, der først er opført i det femtende Aarhundrede, sandsynligviis istedetfor et ældre Spiir; de to Capeller, som paa den østre Side af Korsfløiene ere nedrevne, saa ikkun de tilmurede Buer, som førte fra Choret og Korsfløiene ind til Capellerne, ere synlige paa Ydermuren, maae derimod tænkes igjen staaende.[4] Flere af Høikirkens daværende Vinduer ere tilmurede, Lavkirkens gamle smaae Vinduer have maattet vige Pladsen for større nye Vinduer, der ikke svare til Stilen i den ældre Kirke, de svære Stræbepiller eller Muurstivere ere ogsaa langt senere, end Valdemars Ombygning, og mod Vest er Kirken, efter en stor Ildebrand i Aaret 1806, endog bleven et godt Stykke (en heel Hvælving) kortere og vanziret med en barbarisk Gavl.[5] I Valdemars Tid endelig har Kirken heller ikke ligget saa frit, som nu. Den stødte mod Syden tæt op til den store og anseelige Klosterbygning og udgjorde en Fløi af Klostergaarden. Den gamle Klosterbrønd, som laa inden i denne, er derfor ogsaa for ikke længe siden gjenfunden paa den nuværende Kirkegaard tæt sønden for Kirken.

Træder man ind i Kirken selv, har det lange Tidsrum, som er hengaaet fra Valdemars Dage, fremkaldt ikke færre Forandringer. Foruden den Forkortning, Kirken leed i Begyndelsen af dette Aarhundrede ved den ovennævnte Ildebrand, har en nyere Restauration, for at danne et Slags Vaabenhuus, mod Vest ligesom aflukket endnu een Hvælving fra Kirken, hvorved Misforholdet mellem Kirkens Længde og dens Høide og Brede er blevet end mere iøinefaldende.[6] Tiltrods for den kraftige Virkning af de høie spidsbuede Hvælvinger i Midterskibet og af det forholdsviis lyse, anseelige Chor med sine Korsfløie, føler man dog snart ved en nærmere Betragtning, at Bygningen mangler Eenhed og Ro, og at forskjellige Ideer have forsøgt at gjøre sig gjældende, paa den ene Side mystisk Alvor og Fasthed, og paa den anden Side Stræben efter Høihed og Lys. Man bliver overbeviist om, at de massive, tildeels svære firkantede Muurpiller, som bære Hvælvingerne i Midterskibet og Choret med Korset, og følgelig tillige de spidsbuede Hvælvinger selv med deres smaae Dværgsøiler i Hjørnerne ikke høre med til Kong Valdemars rundbuede Kirke, men at de ere indbyggede i denne i en sildigere Tid, da Rundbuen havde maattet vige Pladsen for Spidsbuen.[7] De nævnte firkantede Muurpiller, der bære disse nyere Hvælvinger, have overskaaret eller tildækket flere af Høikirkens oprindelige Vinduer, der i det Hele have været saaledes fordeelte, at der imellem dem ikke oprindelig i Høikirken kan have været Plads til Hvælvinger. Disse Vinduer sidde nemlig saa tæt sammen, at de have været anbragte ikke alene over Buerne mellem Hovedskibet og Sideskibene, men ogsaa over Pillerne, hvilket Sidste er høist usædvanligt.[8] Høikirken har følgelig, ligesom upaatvivlelig Høikirkerne i Roeskilde, Ribe, Viborg og Sorø, fra først af havt Bjælkeloft, og det Samme har i Ringsted Kirke været Tilfældet med Korsfløiene, hvis gamle Vinduer ere tildækkede af de senere Hvælvinger, ja sikkert tillige med Choret. De i Sammes Midte

---

[1] See Længdesnittet af Hovedskibet Tavle V, sammenholdt med Tavle II.

[2] See Grundplanen Tavle IV.

[3] See Tavle I.

[4] De nævnte Buer fra de nedrevne Capeller ere synlige paa Korsfløiene Tavle I, og Capellernes Plads er punkteret paa Grundplanen Tavle IV. b. b. og c. c. Det nordre Capel sees endnu staaende paa Titelvignetten, der forestiller Ringsted Kirke i Aaret 1777, efter en Tegning hos Reyersen: Beskrivelse over St. Bendts Kirke i Ringsted. Kbhvn. 1779. 4to.

[5] Den fra Kirkens Længde borttagne Deel er punkteret Tavle IV. a.

[6] Kirkens Længde indvendig var oprindelig henved 100 Alen, men er nu ikkun 92 Alen. Dens Brede er i Skibet ialt 32 Alen og i Korset 61 Alen. Dens Høide under Hvælvingerne imellem 25 og 27 Alen. See Grundtegningen Tavle IV. og Længdesnittet Tavle V.

[7] See Tavle II. og III.

[8] See Tavle V, hvor nogle af de tilmurede Vinduer i Høikirken ere punkterede.

staaende svære Gjordbuer, af hvilke nogle idetmindste ere oprindelige, kunne meget godt tænkes forenede med fladt Bjælkeloft. Den nuværende Hvælving er tydelig af senere Oprindelse.

I Sideskibene i Lavkirken derimod ere Hvælvingerne mod Syd kun af Træ og indsatte efter den sidste Ildebrand, og selv de tilsvarende mod Nord af Steen ere aabenbart meget sildigere, end Kong Valdemars Tid. Men Formen af Pillerne, saa mishandlede og forhuggede disse end i Tidens Løb ere blevne, synes alligevel at antyde, at, i Lighed med Sorø Kirke, de smalere Sideskibe have været bestemte til at overhvælves, medens den bredere Høikirke maatte lade sig nøie med Bjælkeloft. At imidlertid i saa Fald de ældste Hvælvinger i Sideskibene, hvis Piller forresten indbyrdes (i Nord og Syd) ere noget forskjellige (jfr. Grundplanen Tavle IV.), have været rundbuede, i en Stiil, der svarede til den øvrige Kirkebygning, er en Selvfølge.

Hvilken Deel af Kirken Kong Valdemar ved sin Udvidelse maa antages at have ombygget først, er ikke ganske klart. Ved en nylig Restauration er man nemlig bleven opmærksom paa, at de øverste Vinduer i Chorslutningen, hvis øverste Deel i det Hele, baade ind- og udvendig, tyder paa en noget senere Tilsætning, saavelsom de vestligste Vinduer i Høikirken, fire paa hver Side, have en anden, upaatvivlelig yngre Charakteer, navnlig i Profileringen, end baade de dybe rundbuede Vinduer i Korsfløiene, og de fuldkommen lignende i Høikirken (eet paa hver Side), noget imod Øst, nærmest Korset (hvilke sidste dog desværre nylig ere blevne forandrede i Lighed med de vestlige). Da nu tilmed Buerne mellem Hovedskibet og Sideskibene, lige under de to sidstnævnte Vinduer i Høikirken, have en noget anden Form, end Hovedskibets vestligere Buer[1], ja da der paa Høikirkens Ydermuur tydelig ved Grændsen mellem de forhen forskjellige Vinduer er at see en forandret Gesims og en Tilsætning af Muurværk, kunde man maaskee opstille den Formodning, at Korsfløiene med den lavere Deel af Chorslutningen og med de to første Buer af Skibet først ere blevne byggede af Kong Valdemar, og at da han eller en af hans nærmeste Efterkommere senere kan have forhøiet Chorslutningen og opført den vestlige Deel af Høikirken, hvad enten saa derved Noget af Svend Norbagges oprindelige Kirkebygning er bleven benyttet eller ikke. Under alle Omstændigheder er det klart nok, at Chorslutningens Forhøielse og de vestlige Vinduers Indsættelse i Høikirken hidrøre fra en Tid, der ligger forud for Hvælvingernes Indmuring i Høikirken og Korsfløiene.[2]

I Hovedtrækkene vil man neppe kunne feile ved at angive »Sct. Bendts« eller »Vor Frue« i Ringsted for ved Aar 1161—62 at have været omtrent fuldendt som en meget anseelig, treskibet Kirke med stort Rundchor og med Korsfløie, hvortil to tvedeelte Capeller sluttede sig; naar man dertil føier, at den har havt Bjælkeloft i Choret, Korset og Midterskibet, i det Høieste kun Hvælvinger i Sideskibene (rimeligviis dog tillige, som andre samtidige Kirker, en Halvkuppel i Chorslutningen), samt at den har været opført i den senere Rundbuestiil og upaatvivlelig paa Datidens Viis været prydet indvendig med Væggemalerier paa Kalken (af hvilke sikkert endnu Spor ere at finde under de mange sildigere Overhvidtninger), vil man have en Forestilling om Kong Valdemars Bygning og om hans store Fortjenester af Kirkens Udvidelse. Bygningen var heelt igjennem bleven opført af brændte Muursteen, vel ombyggeligt, men uden den Rigdom af Forziringer, der udmærke de af hugne Steen opførte Kirker. Dog maa det erindres, at mange af de gamle Forziringer i Tidernes Løb enten ere afhuggede eller tildækkede af ofte gjentagne Overhvidtninger. Blandt alle Soklerne i Hoved- og Sideskibene er der t. E. omtrent ikkun een (den paa Tavle VI. fig. a. afbildede), som er bevaret med sine oprindelige Skydsblade. Det mærkelige Gesimsbaand fra Pillen mellem den nordre Korsfløi og det nedbrudte Capel (Tavle VI fig. e.), det tilsvarende Baand med Capitæler fra Buen mellem det søndre Sideskib

---

[1] See Tavle I. II. og V. Denne Iagttagelse med flere skylder jeg navnlig Hr. Kammerraad G. F. Lassen, som (1857) havde den Godhed at ledsage mig til Ringsted til en nærmere Undersøgelse af Kirkebygningen. Ogsaa Architektur-Maleren Hr. Heinrich Hansen, som har afbildet Kirken, og som ved den nævnte Leilighed var tilstede, skylder jeg flere træffende Bemærkninger.

[2] Som en Egenhed ved Høikirkens Vinduer kan det endnu anføres, at Vinduerne mod Nord sidde høiere, end mod Syd. Lignende Uregelmæssigheder fremtræde paa flere Steder i Kirken. En af Buerne mellem Høi- og Lavkirken er saaledes mere raat bygget og spidsere, end de andre. Heller ikke ere alle disse Buer af samme Brede.

og Korsfløiene (fig. b) samt de to smaae Søiler i den nordre Korsfløi oven over de Buer, der oprindelig førte ud til det nysnævnte tvedeelte Capel (Tavle VI fig. c. c. og Tavle III), ere betegnende Prøver paa den i det Indre anvendte simple Forziring, ligesom den smukke Gavl (rigtignok med et senere forandret Vindue) paa den nordre Korsfløi (Tavle VII) samt Gesimsornamentet (Tavle VI fig. f. jfr. Tavle I) ere Prøver paa Kirkens ydre Forziringer. Grundpræget i Valdemars Kirke var en vis alvorlig Høihed og, paa Grund af det fra de temmelig smaae Vinduer indstrømmende, neppe meget stærke Lys, tillige en vis Dunkelhed, som stemmede fortræffeligt overeens med den da herskende Catholicismes mystiske Aand, og som sikkert heller ikke kunde undlade at vække Ærefrygt hos enhver Indtrædende.

I hele sit Anlæg, med de to op til Korsfløiene stødende Capeller og i sin øvrige Charakteer stemmede Kong Valdemars Bygning nøie overeens med den aabenbart samtidige Sorø Kirke, ja saa nøie, at man ikke med Bestemthed tør slutte, hvilken af Kirkerne, der maa ansees for ældst, og hvilken af dem der saaledes kan siges at have tjent som Forbillede for den anden. Af Enkeltheder er t. E. Liigheden kjendelig mellem den nordre Korsfløis Gavl i Ringsted (Tavle VII) og den tilsvarende Gavl i Sorø, ligeledes mellem saavel de ældste Vinduer i Almindelighed, som mellem Profileringen af de nederste, med Rundstaffer prydede Vinduer i Ringsted Kirkes Chorslutning [1], og af to Vinduer i Sorø Kirkes vestre Gavl samt to Dobbeltvinduer oppe i Høikirken nærmest Korset, hvilke sidste nu ere tildækkede af de senere Piller, der bære Hvælvingerne. En nærmere Betragtning af flere Enkeltheder i de ældste Dele af Sorø Kirke turde maaskee dog henvise til en noget senere Tid, end de tilsvarende Partier af Ringsted Kirke.

Begge Kirker ere i hvert Fald opførte i den samme Rundbuestiil, der bestemt minder om andre Kirkebygninger baade i og udenfor Danmark. Denne Stiil var, som bekjendt, heller ikke opstaaet her i Norden, men den indkom fuldt udviklet og kunde alene i Enkeltheder undergaae visse Nuancer; der var dog den Forskjel mellem de fremmede og vore Kirkebygninger saavel i denne Tidsalder, som i Middelalderen i det Hele, at vore, paa Grund af Nordens afsides Beliggenhed, sædvanlig længere bibeholdt de ældre Former, og at de tilmed hyppig fremviste noget mindre udviklede Forziringer, hvilket dog ogsaa igjen havde sin Grund i det til Bygningerne benyttede Materiales Beskaffenhed. Af Enkeltheder i »Vor Frue« eller »St. Bendts Kirke« i Ringsted, der maaskee kunde fremhæves som eiendommelig danske, i al Fald som fortrinsviis anvendte her, vil man vanskelig kunne paapege Andet, end Formen af Capitælerne i Skibet, navnlig paa Halvsøilerne i Buerne mellem Hovedskibet og Sideskibene.[2] Medens nemlig Capitælerne i Kirkebygningerne fra det ellevte, tolvte Aarhundrede saavel i Jylland, som ogsaa, om end mere undtagelsesviis, paa Øerne og i Skaane, have den i Tydskland sædvanlige Terningform med afrundede Hjørner (Fig. 1),

Fig. 1.

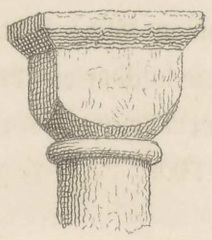

Fig. 2.

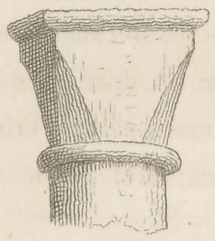

sees Hjørnerne paa Terning-Capitælerne i Skaane og Sjælland hyppig at have været skraat afskaarne (Fig. 2). Capitæler

---

[1] Det maa her bemærkes, at det østligste, mellemste Vindue i Chorslutningen i Ringsted, baade forneden og foroven, har et noget andet Udseende paa Afbildningen (Tavle I), end nu i Virkeligheden, hvilket har sin Grund i en efter Afbildningens Radering foretagen Restauration. Oprindelig havde nemlig begge Vinduer samme Form, som Vinduerne ved Siden af dem, men senere bleve disse to Vinduer omgjorte til eet stort, hvilket atter forandredes, saaledes som Afbildningen her viser. For nylig igjen er det øverste Vindue udmuret liig de andre øverste, og det nederste indvendig ligeledes bragt tilbage til sin gamle Form. Derimod udvendig kunde man desværre, af Mangel paa formede Steen, ikke tilveiebringe fuldkommen Overeensstemmelse med de to gamle Vinduer ved Siden af, der ere prydede med Rundstaffer. Under det midterste Vindue opdagedes ved denne sidste Restauration (1857) Spor af en gammel, rundbuet Indgangsdør.

[2] See Tavle V. og Tavle II.

af denne sidste Art fremtræde vel alt i de ældre Partier af Roeskilde Domkirke, men de ere dog især charakteristiske for Kirkebygningerne fra Valdemarernes Tid, t. E. for Kirken og det ældste Kloster i Sorø (som de nu sammesteds ved Indgangen til Akademihaven opstillede Rester af den gamle Klosterbygning godtgjøre), fremdeles for Bjernede, Fjenneslev og Kallundborg Kirker. I Fyen og Jylland, hvor Indflydelsen af den tydske Architektur aabenbart maatte være stærkest, træffes denne Form af Capitæler, der maaskee kunde kaldes sjællandske, næsten slet ikke, især dog med Undtagelse af Kirken i Aarhuus, der blev opbygget af de fra Pedersborg ved Sorø stammende Bisper af Skjalm Hvides og Absalons Æt: Peder og Skjalm Vagnsen, som høist sandsynligen fra deres Fødeegn ved Sorø og Ringsted maae antages at have medbragt Kjærlighed for de i disse Byers anseete Kirker herskende Architekturformer, af hvilken Aarsag ogsaa Domkirken i Aarhuus, der er opført noget over 40 Aar senere end Sorø og Ringsted Kirker, i saa mange Henseender minder om disse. I Nærheden af Aarhuus træffes vel atter i Thorsager Kirke Capitæler liig de ommeldte sjællandske, men da hele denne Rundkirke, der i Jylland er ganske enestaaende, røber en forbausende Liighed med Bjernede Rundkirke ved Sorø, som var opført af Skjalm Hvides Æt, er det neppe nogen dristig Gisning, at ogsaa Thorsager Kirke hidrører fra Skjalm Hvides Ætlinger, de nysnævnte Bisper i Aarhuus, eller i al Fald fra en lignende sjællandsk Indflydelse. Udenfor det gamle Danmark skulle saadanne Capitæler heller ikke hidtil være fundne, med Undtagelse, mærkeligt nok, af Pommern og Øen Rygen, hvori man allerede tidligere og vistnok med Rette har villet see Sporene af Valdemar den Stores Korstog, af danske Geistliges Indvirkning og af Rygens Henlæggelse under Roeskilde Stift.[1]

Samtidig med, at Kong Valdemar havde anmodet Paven om at bekræfte, at det af ham nyserobrede og christnede Rygen i geistlig Henseende kom til at staae under Bispen i Roeskilde, søgte han ogsaa at udvirke, at hans i Ringsted begravede Fader Knud Lavard omsider kunde blive formelig anerkjendt som Helgen. Det var den upsalske Erkebiskop Stephen, der just begav sig til Rom, hvem Valdemar overdrog dette Hverv (1168). Kirken i Ringsted havde upaatvivlelig allerede dengang i nogle Aar staaet færdig, saa der fra den Side neppe var Noget til Hinder for Hertug Knuds høitidelige Skriinlæggelse. Men det synes som om Valdemar havde afventet Rygens fuldstændige Erobring (1168), for derved at give sit Andragende hos Paven større Eftertryk, da han neppe har undladt for Paven at fremstille sit Held med Rygens Erobring og Folkets Omvendelse til Christendommen som en Følge af at han var den hellige Knuds Søn og at han paa sine Korstog havde havt dennes kraftige Bistand.

Glad over Christendommens Udbredelse ved Valdemars Tog modsatte Pave Alexander den Tredie sig heller ikke Valdemars Ønsker, og under 8de November 1169 udstædtes en pavelig Bulle, hvorved Hertug Knud blev formelig anerkjendt som Helgen eller canoniseret. Dette Dokument førte Erkebiskop Stephen selv tilbage til Danmark, hvor Valdemar nu ilede med at lade sin Fader skrinlægge med tilbørlig Pragt i den ventende Klosterkirke i Ringsted. Men de nødvendige Forberedelser i Forbindelse med et Tog mod Sørøverne fra Kurland og Estland gjorde, at Høitideligheden først kunde gaae for sig den 25de Juni 1170.

---

[1] Kugler: Kleine Schriften und Studien zur Kunstgeschichte. Erster Theil. Stuttgart 1853. 8vo. i „Pommersche Kunstgeschichte“ S. 664, 667 og 670, hvor Afbildninger findes af Terning-Capitæler med skraat afskaarne Hjørner fra Mariekirken i Bergen paa Rygen og fra den forhenværende Klosterkirke i Colbatz i Bagpommern. Kugler antager ikke alene at den nævnte Mariekirke i Bergen, som Fyrst Jaromar I. lod indvie af Biskop Peder Sunesen af Roeskilde, og som han derefter (1193) gjorde til Klosterkirke for nogle Nonner fra Vor Frue Kloster i Roeskilde, er bleven opført af Bygmestre, „der formodentlig stammede fra den danske Skole“, men paa Grund af Overeensstemmelserne med Kirken i Colbatz, bemærker han videre (S. 669): „dass Pommern überhaupt um den Beginn des dreizehnten Jahrhunderts in einem abhängigen Verhältnisse zu Dänemark stand, dass hiedurch auch leicht weitere Culturverbindungen hergestellt sein können, und dass es selbst nicht ausser dem Bereiche der Mögligkeit liegt, dass dieselben Arbeiter, die zu Bergen gebaut, auch in Colbatz thätig gewesen sein dürften,“ Det var i det Hele at ønske, at en nøiagtig, med paalidelige Afbildninger ledsaget Undersøgelse af de ældste Kirker i Pommern og paa Rygen maatte nærmere oplyse den vistnok temmelig vidtstrakte Indvirkning, som den danske Kirke ogsaa i architektonisk Henseende under Valdemarerne udøvede paa disse, fra Danmark af christnede Egne. Lignende Spor af de Danskes Kortog vilde muligen tillige være at finde i Estland, Livland og Kurland.

I Anledning saavel heraf, som af et samtidig berammet Landsting var en saa stor Hob Folk strømmet til Ringsted, at Kong Valdemar den nævnte Dag kunde samles i Klosterkirken med alle de fornemste og mægtigste Mænd i Landet, med en utrolig Mængde af Almuen og i Særdeleshed med de vigtigste Geistlige i Riget. Foruden Erkebiskop Stephen af Upsal, Kong Valdemars Sendebud til Rom, og Helge eller Hellig udvalgt Biskop i Opslo, var der otte danske Bisper tilstede, nemlig Eskil, Erkebiskop i Lund, Absalon af Roeskilde, Simon af Odense, Svend af Aarhuus, Rolf eller Rudolph af Ribe, Tyge af Børglum, Niels af Viborg og Frederik af Hedeby eller Slesvig. Erkebiskop Eskil, den Samme, der i Aaret 1145 eller 1146 som hemmelig Tilhænger af Knud Magnusen havde villet hindre Valdemar og Svend i at optage Hertug Knuds Legeme af Graven og lægge det paa en Baare, hvilket de dog udførte, var nu netop den, der meest havde tilskyndet Valdemar til at faae hans Fader anerkjendt som Helgen. Efter Ligets tidligere Optagelse af Graven, maa det igjen være bleven nedlagt i samme. Idetmindste hedder det, at Erkebiskop Eskil nu selv løftede den hellige Knuds Legeme op af Graven, indsvøbte det i hvidt Silketøi, nedlagde det i et forgyldt Skriin og hensatte det paa det høie Alter, som dengang maa have staaet længere tilbage mod Øst i Choret, end det nuværende Alter. Efter Skriinlægningen blev sunget en Collect og Knuds Helgenhistorie oplæst, hvorpaa det forsamlede Folk istemmede: »Lovet være den Herre Jesus Christus, som har beskikket Hellig Knud til Sjællands Skytspatron«. Da denne Høitidelighed var endt, kronedes Kong Valdemars syvaarige Søn Knud (født 1163), som allerede 1164, ikkun eet Aar gammel, havde faaet Kongenavn af Faderen, som to Aar efter i Egenskab af Thronfølger var bleven hyldet af Rigets Stormænd, og som vistnok nu formelig var bleven hyldet paa det i Ringsted forsamlede Landsting. Valdemar havde ladet ham sætte purpurklædt paa den kongelige Stol ligefor Alteret og følgelig lige over for hans Bedstefaders nye Helgenskriin. Knud blev her høitidelig salvet og kronet som Valdemars Efterfølger (af Erkebiskop Eskil), hvorved Valdemar strax aabenbart viste, at den hellige Hertug Knud vel var Sjællands, men ogsaa særligt Kongeslægtens Skytspatron, ja Valdemar lod endog formode, at Hertug Knuds Canonisation var fremmet med saa megen Iver af Hensyn, ikke alene til Religionens, men ogsaa til Kongefamiliens Tarv.

Ringsteds »Sct. Bendts« eller »Vor Frue« Kirke havde imidlertid, som Hvilested for den berømte Helgen Knud Hertug, vundet fornyet Betydning for Geistligheden og Kongehuset. Folkets Tro til de Helliges Kraft var paa den Tid ligesaa stor, som Geistlighedens Iver for at fremdrage hidtil ubekjendte Helgene. Ikkun faa Aar efter Sanct Knud Hertugs Skriinlægning fik saaledes Valdemars Fortrolige Biskop Absalon ligeledes en Helgen i sin Slægt, idet han (omtrent 1176) lod sit Sødskendebarn Margrethe af Ølsie, hvem hendes egen Mand havde myrdet, optage af Graven og skriinlægge i Vor Frue Kirke i Roeskilde. Ved denne Leilighed havde Biskop Absalon raadspurgt ikke alene Abbeden Simon i hans eget Kloster i Sorø, men ogsaa Rikard, Abbed i Klostret i Ringsted. I slig en Helgen-Tid have sikkert Mange af dem, der vare tilstede ved Sanct Knud Hertugs Skriinlægning i Ringsted, strax offret rundelige Gaver til Kirken og Klostret. I Canonisationsaaret 1170, maaskee i Anledning af Høitideligheden, skjænkede Erkebiskop Eskil Ringstedkloster et Capel i Halland med Fiskeri og Tiende af Hof Sogn, hvis Kirke Kong Valdemar forhen havde foræret Brødrene. Og Kong Valdemar selv synes ved samme Tid at have forundt Klostret den Herlighed, at Enhver, som vilde give en Part af sin Hovedlod dertil, skulde være fritaget for al kongelig Ret og Krav. Tilstrømningen senere hen allevegne fra til den nye Helgens Skriin maatte give Klostret og Kirken grundet Haab om endnu mere forøgede Indtægter i Fremtiden. Det var derfor intet Under, at baade Klostret og Kirken toge Navn efter Sanct Knud Hertug, saa Klosterkirken fra nu af forekommer med sit tredie Navn »Sanct Knuds Kirke i Ringsted«.

Sanct Knud Hertug eller »Martyr«, som han benævnes paa omstaaende, under Fig. 1 afbildede, af Klosterraadet eller Conventet benyttede Segl[1], blev igjen af sit Begravelsessted kaldet »Sanctus Kanutus Ringstadiensis«,

[1] Dette Segl med Omskrift „Sigillum Sancti Kanuti martiris de Ringstath", som forestiller Klostrets Abbed knælende foran Sanct Knud Martyr, og

ogsaa »Ringstadensis« eller »de Ringstad(th)« (see de hosstaaende tre afbildede Segl), til Forskjel fra Sanct Knud Konge, som var begravet i Odense, og som derefter benævnedes »Sanctus Kanutus Othiniensis«.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

som vistnok er meget gammelt (omtrent fra Aar 1200?), er tidligere, men mindre godt, afbildet i Danske Magazin IV. 321. Originalaftrykket, som siden den Tid er blevet noget beskadiget, saa det her punkterede „uti . marti“ er udfaldet, hænger ved et Dokument af Aar 1411 i det kgl. Geheimearchiv. Rester af et Aftryk af det samme Segl findes ved et Dokument af Aar 1318 i den Arna-Magnæanske Samling, dansk Afdeling, Fasc. LV. Nr. 19 paa Universitetsbiblioteket.

IV.

KLOSTERKIRKEN SOM GRAVSTED FOR SANCT KNUDS ÆT. VALDEMAR DEN STORE OG HANS SØNNER.

Blandt de Troende, der jævnlig besøgte Ringsted og knælede ved den nye Helgens Grav, vare naturligviis Biskop Absalon og Kong Valdemar. Allerede Aaret efter Skriinlægningen (1171) udgav Absalon i Ringsted sin sjællandske Kirkeret, ved hvilken Leilighed det maaskee var, at han bemyndigede Munkene i Klostret til at indsamle de Penge, som kaldtes »Knutscut«, for hele Sjællands Vedkommende, og »Sanctæ Mariæ Scut« for Vestre- og Middel-Syssel. Det er ikke usandsynligt, at Kirkerne i Sjælland fra nu af have maattet erlægge en vis, om end ubetydelig Afgift (»Knutscut«?) til Knuds Helgenskriin, ligesom det ogsaa synes, at de mange Gilder, der efterhaanden stiftedes rundtom i Landet til Ære for Sanct Knud Hertug, bidrog til Forøgelsen af Ringsted Kirkes og Klosters Indtægter ved at lade samme tilflyde, idetmindste en Deel af de Almisser eller Bøder, der faldt i Gilderne.[1] Kong Valdemar maatte ofte paa sine Reiser gjennem Sjælland komme til Ringsted, og at han da under saadanne Ophold heller ikke har glemt at betænke Klostret, sees bl. A. af et Brev, udstædt i Ringsted Aar 1177, ved hvilket Kirken i »Halstathe« (Halsted paa Laaland) overdrages til Abbeden i Ringsted-Kloster. En særegen Grund til Forkjærlighed for Ringsted Kloster havde Kong Valdemar endnu deri, at han, som ovenfor antydet, aabenbart strax ved Ombygningen af Klosterkirken havde udseet den til Gravsted for sig og sin Slægt. Sanct Knud Hertug skulde være Skytshelgen for Kongeslægten ikke alene i levende Live, men ogsaa efter Døden. For første Gang fik nu det danske Kongehuus et fast, bestemt Begravelsessted, hvor gjennem mere end halvandethundrede Aar de vigtigste Medlemmer af Kongeslægten fandt den sidste Hvile. Afbrydelser i Rækkerne forefaldt kun, naar en voldsom, uventet Død traf Kongerne i en fjerntliggende Egn, og naar paafølgende indre Uroligheder hindrede deres Liigs Overførsel til og høitidelige Begravelse i deres Stamfader Sanct Knud Hertugs Kirke.

Ikkun tre Aar efter Knuds Skriinlægning modtog Kirken det første Liig af Knuds Æt, hans Sønnesøn: Kong Valdemars uægte Søn Christopher. Om dennes Fødsels- og Dødsaar er der vel nogen Tvivl, men det Rimeligste er dog, at han maa være født omtrent 1150 og at han er død 1173, følgelig i en Alder af nogle og tyve Aar. Tiltrods for sin Ungdom, havde han flere Gange udmærket sig paa Togene mod Venden, hvorfor ogsaa Valdemar synes at have havt megen Tillid til ham. Idetmindste var han Hertug i Jylland (»dux Jutiæ«), og i denne Egenskab maa han have været betroet Styrelsen af Sønderjylland og følgelig havt Overanførselen over den Hær, som ved Danevirke skulde dække Rigets Grændse mod de tydske Keisere. Christopher var Søn af en Frille Tove, men efter Datidens Anskuelser forhindrede dette ikke, at han kunde blive gravlagt paa samme Sted, som de øvrige Medlemmer af Kongeslægten. Christopher skal være bleven begravet i Skibet ved Choropgangen (Tavle IX. b.) tæt Sydost for Knud Hertugs oprindelige Leiersted (Tavle IX. a.) og lige tilhøire for det Sted, hvor senere Faderen Valdemar blev jordet (Tavle IX. A.). Hans Grav er forstyrret i nyere Tider, saa man ikke mere kjender dens Form. Man tør derfor heller ikke med fuldkommen Bestemthed sige, om han strax

[1] I et Dokument, formodentlig af Aar 1177, hvorved Kong Valdemar giver sin Stadfæstelse paa et til hans Fader Hellig Knuds Ære oprettet Gilde paa Gotland, paalægger han Gildebrødrene ved troe Folk at sende til Ringsted, hvad der af aarlige Almisser indkom i deres Broderskab, enten hos dem selv paa Gotland eller og i andre Byer i Kongens Rige, i hvilke der fandtes et hellig Knuds Gilde. Suhm: Danm. Hist. VII. 503. Endogsaa i Odense, hvor Sct Knud Konge var begravet, var der et Gilde til Ære for Sanct Knud Hertug. See ovenstaaende Segl (Fig. 2), hvortil det originale Signet opbevares i det Kgl. Museum for Nordiske Oldsager Nr. 5215. Omskriften er: „Sigillum. Conviuarum. Othensium. Sancti. Kanuti. de. Ringstad.“ Sanct Knud forestilles her siddende paa en Slags Throne i kongelig Pragt (som Obotriternes Konge) med Krone, Scepter og Rigsæble. Paa lignende Maade forestilles han ogsaa (mellem Maanen og en Stjerne) i det andet ovenfor (Fig. 3) afbildede Segl, som er en heel Deel yngre. Omskriften er „Sigillum Convivii Sancti Kanuti Ringstadensis“. Det originale Signet, som er fundet i Jorden i Nærheden af Rømersdal paa Bornholm, og som formodentlig har været benyttet af et Sct. Knuds Gilde paa Bornholm, opbevares nu i det Kgl. Museum for Nordiske Oldsager (Nr. MCCCLIII).

efter sin Død er begravet i Ringsted eller om hans Liig først senere, t. Ex. efter Kong Valdemars Død, skulde være flyttet derhen. I første Tilfælde, som vel er det Sandsynligste, har da Kong Valdemar aabenbart valgt Pladsen med bestemt Hensyn til, at han selv vilde hvile ved hans Side.

Det varede heller ikke længe, før Valdemar fulgte Sønnen i Døden. I Foraaret 1182 blev han angreben af en hidsig Feber, som hurtig gjorde Ende paa hans Liv. Han døde den 12te Mai paa Vordingborg Slot, og Budskabet herom vakte den største og oprigtigste Landesorg i hele Danmark. Da hans Liig førtes gjennem Sjælland for at begraves i Ringsted, stimlede allevegne Folk til og opfyldte Luften med sørgelige Klageraab over, at deres mægtige Beskytter mod al fremmed Undertrykkelse var død. Den samtidige Saxo bemærker ved denne Leilighed udtrykkeligt, at Byen Ringsted var berømt ikke alene for sin høie Ælde, men ogsaa fordi den indesluttede Kong Valdemars Faders Grav (»hic vicus non vetustate modo, sed etiam paternæ ejus sepulturæ titulo conspicuus habebatur«. lib. XV in fine). Valdemars Jordefærd i Klostrets Kirke samlede vistnok en næsten ligesaa stor og anseelig Mængde Folk, som tolv Aar tilbage hans Faders Skriinlægning. Absalon selv læste Messen, men han var saa betagen og opløst af Sorg og Graad, at han neppe var istand til at fuldføre den hellige Handling. Valdemar som Ringsted-Klosters Udvider og Velgjører vilde upaatvivlelig være bleven gravlagt foran Høialteret eller paa en anden udmærket Plads (t. Ex. i een af Korsfløiene) i den af ham forandrede Kirkes Chor, naar ikke hans hellige Faders Grav, som i den gamle Kirke havde været foran Høialteret, ved Ombygningen var kommen til at ligge (uvist dog om med Hensigt eller tilfældig) saagodtsom i Midten af den nye Kirke: i Hovedskibet tæt ved Chor-opgangen. Lige øst for denne Grav, ved dens Fodende, og tæt op til Choropgangen synes nu Valdemar, sikkert nok efter hans eget bestemt udtalte Ønske, strax at være bleven jordet (Tavle IX. A.).

De gamle Krøniker give ingen videre Efterretninger om Enkelthederne ved Kong Valdemars Jordefærd eller om Formen af hans Grav. Men de nyeste Undersøgelser have, i fuldkommen Overeensstemmelse med den Ringstedske Tavles Udsagn, paa det anførte Sted, mere end en Alen under Kirkegulvet, og under en næsten trehundredaarig Liigsteen med Kong Valdemars Navn, bragt en Grav for Dagen, som indesluttede Kong Valdemars Been, og som, efter disses fuldkommen uforstyrrede Leie og flere andre Kjendetegn, maa være Kongens oprindelige, siden 1182 ingensinde forhen aabnede Hvilested.

Graven var opmuret af store røde Muursteen, afpasset efter Legemets Form, smalere ved Fødderne, end ved Skuldrene, med et særeget Rum til Hovedet, samt dækket med flade, ved et stærkt Kalklag befæstede Steen-fliser. Kongen var her nedlagt uden Vaaben eller Smykker i en Liigdragt af Læder og bag hans Hoved stod opreist en fiirkantet Blyplade med en dobbelt, latinsk Indskrift paa For- og Bagsiden, indeholdende en kort Krønike om hans Levnet og Død.[1] I dansk Oversættelse lyde Indskrifterne saaledes:

Paa Forsiden.

»Her ligger de Danskes Konge Valdemar; som den hellige Knuds Søn var han Slavernes første mægtige Betvinger, det fortrykte Fædrelands udmærkede Befrier, Fredens Gjenopretter og Bevarer. Han betvang lykkelig Rygerne og var den Første, der ødelagde deres Afgudsbilleder og omvendte dem til Christi Tro. Han var ogsaa den Første, der af brændte Muursteen opførte det Værn for hele Riget, som almindelig kaldes Danevirke, og opbyggede en Borg paa Sprogø. Han døde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.«

Paa Bagsiden.

»Her ligger de Danskes Konge Valdemar, Slavernes første Betvinger og Behersker, Fædrelandets Befrier, Fredens Bevarer. Som den hellige Knuds Søn betvang han Rygerne og var den Første, der omvendte dem til Christi Tro. Han døde Aar efter Guds Byrd 1182, den 12te Mai, i sin Regjerings 26de Aar.«

---

[1] See den følgende officielle Beretning om Gravens Aabning (jfr. Tavle X), og Indskrifterne paa Blypladen (Tavle XI-XII.)

I disse smukke, Valdemar værdige Indskrifter, som vistnok til yderligere Sikkerhed mod Tidens Ødelæggelser ere blevne indskaarne og indgravede paa begge Sider af Blypladen, fremhæves det særdeles, at Valdemar var den Første, der havde betvunget Slaverne, christnet Rygerne, og af brændte Muursteen opført baade Danevirke og et Taarn paa Sprogø. Paa samme Tid lader Gravskriftens Forfatter tydelig forstaae, at Valdemars Held mod Slaver og Ryger hidrørte fra, at han var den hellige Knuds Søn.[1] I denne Henseende er det mærkeligt at jævnføre den samtidige Krønikeskriver Svend Aagesens Yttringer (cap. VII.) om Valdemar, at han var udrunden af helligt Blod, den Ringstedske Knuds Søn (»sacro cruore oriundus, Ringstadensis Kanuti filius«), hvilket viser, hvor megen Vægt Samtiden lagde paa, at Valdemar var Søn af en Helgen. Svend Aagesen fortæller dernæst tre Ting, der især udmærkede Valdemar (»de tribus Waldemari insigniis«): »Omendskjøndt,« siger han, »Valdemar har udrettet Meget, som er værdt at erindre, glimrer dog hans Minde fornemmelig ligesom ved en tredobbelt Stjerneglands. Thi først tvang han mægtigen de utæmmede Ryger til at lade sig gjenføde ved den hellige Daab. Dernæst var han den Første, som paa Sprogø byggede et Taarn af brændte Muursteen. Tilsidst opførte han ved Volden Danevirke en Muur af brændte Steen, som han dog hindret af Døden efterlod ufuldendt.«

Disse Bemærkningers Lighed med Gravpladens Indskrifter er saa meget mere iøinefaldende, som Ligheden endogsaa strækker sig til de enkelte Ord i de latinske Texter.[2] Det er derfor ikke uden Grund fremsat som en Formodning, at mulig Svend Aagesen selv har forfattet Gravskriften over Kong Valdemar. At det i denne udhæves, at Valdemar ved Danevirke opførte en Muur af brændte Steen, er høist naturligt, naar man veed, hvor sjelden brændte Muursteen paa den Tid endnu bleve anvendte, og naar man derhos erindrer, hvilket anseeligt og for Rigets Forsvar vigtigt Værk Danevirkemuren var. Den Dag i Dag sees Levninger af den vældige Muur, der omtrent maa have været syv Alen høi, tre Alen tyk, og som næsten maa have havt en Længde af en halv Miil, idet den strakte sig fra Kurborg opad mod Thyreborg ved Danevirke Sø. Ulige mere besynderligt er det, at et tilsyneladende forholdsviis langt ubetydeligere Værk, Opbyggelsen af Taarnet paa Sprogø, har faaet Plads i Valdemars korte Gravskrift blandt hans ypperste Gjerninger. Men det turde i al Fald vise, at Datiden har betragtet Taarnet som et paa sin Viis ligesaa fortjenstligt Værn mod de vendiske Sørøvere, som Danevirkemuren var mod Tydskerne.[3]

---

[1] Ved en løselig Betragtning af Gravpladen (Tavle XI og XII) kunde det vel synes som om det i begge Indskrifters Begyndelse lige efter Waldemarus staaende primus skulde henføres til Waldemarus og at man altsaa maatte oversætte: „Her ligger de Danskes Konge Valdemar den Første“, hvorved den Synderlighed vilde fremkomme, at Valdemar blev kaldet den Første, inden der endnu havde været nogen anden Konge af dette Navn i Danmark. Men at primus paa Pladens Bagside (Tavle XII) ikke kan henføres til Waldemarus fremgaaer utvivlsomt af det dybt indgravede Skilletegn, som staaer efter Waldemarus og foran primus, og som, vel at mærke, er det første i denne Indskrift, der i det Hele kun har Skilletegn efter hver Sætning og foran Bindeordet et (og); primus bliver derved sikkert henviist til Sclavorum expugnator et dominator, og den saaledes udkomne Mening „Slavernes første Betvinger og Behersker“ stemmer fuldkommen med det efterfølgende: „Qvi filius Sancti Kanuti Rugianos expugnavit et ad fidem Christi primus convertit“ ɔ: Som den hellige Knuds Søn betvang han Rygerne og var den Første, der omvendte dem til Christendommen. Netop denne sidste Vending om hans hellige Herkomst tjener til yderligere at godtgjøre, at det paagjældende Ord primus efter Waldemarus paa Pladens Forside (Tavle XI) heller ikke hører til Waldemarus, men til det Følgende „Sancti Kanuti filius Sclavorum potens expugnator“ ɔ: som den hellige Knuds Søn Slavernes første mægtige Betvinger“, hvorved desuden baade fremkommer en nøie Overeensstemmelse med Bagsidens primus Sclavorum expugnator og med Forsidens to Gange senere i en lignende Mening gjentagne primus. See videre herom mine „Minder fra Valdemar den Stores Tid“, særskilt aftrykt af Oversigter over det kgl. Danske Vidensk. Selsk. Forhandl. i Aaret 1855, S. 225-241. Det maa endnu bemærkes, at den Mand, der i sin Tid har indskaaret eller indgravet Indskrifterne neppe har været kyndig i Latin, eftersom han bagved Ordene expugnator og liberator paa Pladens Forside har sat en Forkortningsstreg, ifølge hvilken man efter sædvanlige Regler maatte læse expugnatorum og liberatorum, hvad dog her slet ikke kunde give nogen Mening. Lignende Feil ere meget hyppige baade i Oldtidens og Middelalderens Indskrifter.

[2] See disse aftrykte i den officielle Beretning om Undersøgelsen.

[3] Til Opbyggelsen af Taarnet paa Sprogø hentyder vistnok Saxo lib. XIV omtrent ved Aar 1167: „Eodem anno deturbandæ piraticæ gratia, Absalon insulam maritimam novo castelli fundamento complexus, exigui munimenti beneficio ingens patriæ præsidium attulit. Nam et suspectum prædonibus situm reddidit et tutam vicini maris navigationem incolis tribuit.“ Af dette faste Taarn, der formodentlig senere blev benyttet som Tilholdssted af Kongemorderen Marsk Stig og hans fredløse Mænd, skal endnu Voldstedet være synligt tæt ved Gjæstgivergaarden. Om der fundne Oldsager og og Mynter, tildeels fra Marsk Stigs Tid, see Antiqvariske Annaler IV. 472-471.

Det kunde endelig synes paafaldende, at en Konge, som Valdemar den Store, oprindelig var nedlagt i en saa simpel Grav, alene med en kort Gravskrivt, uden nogensomhelst Prydelse eller andet Udmærkelsestegn. Men en ganske lignende, simpel Begravelsesmaade i murede Grave under Kirkegulvene, saagodtsom ganske uden Vaaben eller Smykker, synes dengang at have været herskende i Europas fleste Lande, især i det til Danmark nærmest grændsende Land Tydskland. Den turde dog fornemmelig have hersket i Klosterkirkerne, hvor den i lige Grad anvendtes for fattige Munke og for Ætlinger af de mægtigste Kongeslægter, hvilke Sidste sikkert have troet at fremme deres Saligheds Sag ved i Graven at aflægge alle ydre Tegn paa verdslig Høihed og Pragt og ved der at iføres omtrent samme ydmyge Klædning, som Ordensbrødrene selv. T. E. Keiser Karl den Tykkes Grav paa Øen Reichenau i Bodensøen, de gamle østerrigske Fyrstegrave, de tydske Keisergrave i Domkirken i Speier[1], de gamle meklenborgske Fyrstegrave i Klosterkirken i Doberan, som dog ere sildigere end Valdemars Tid[2], have alle bestaaet af murede Grave under Kirkegulvene, dannede efter Legemernes Længde eller Brede, følgelig smalere ved Fødderne, end ved Skuldrene. Af denne Form, med Afsats til Hovedet, var ikke alene Kong Valdemars Grav, men af selvsamme Form have ogsaa mange ældgamle Grave været, som Tid efter anden ere opdagede deels i Ringsted[3], deels i Sorø, Roeskilde og flere andre Byer i Danmark. Den Skik at nedlægge i Gravene Plader, gjerne af Bly, med korte Gravskrifter, var ligeledes almindelig udbredt paa den Tid saavel i Danmark, som det øvrige Europa. Den vedblev ogsaa længe efter Valdemars Tid, idetmindste til Midten af det trettende Aarhundrede, endnu at gjøre sig gjældende.[4]

Men om der end ikke ved Valdemars Liig fandtes Vaaben eller Smykker, der mindede om hans høie Stilling og Magt, saa vidnede dog Skelettets Størrelse om den anseelige Vext, hvorved Valdemar, som den samtidige Saxo beretter, havde vakt saa megen Opsigt udenlands. Under et Møde i Lybek med den tydske Keiser raabte endog dennes Mænd ved at see Valdemar, at det var en Konge, og at en saadan Mand burde være Keiser, istedetfor deres egen svagtbyggede Herre.[5]

Valdemar, som ved sin Moder Ingeborg, Datter af Mstislav eller Harald, Storfyrste i Kjev, nedstammede fra den nordisk-russiske Fyrsteæt, og som endog fra sin Moders Bedstefader Vladimir den Anden af Kjev († 1125)

---

[1] „Die Kaisergräber im Dom zu Speier, deren theilweise Zerstörung im Jahre 1689 und Eröffnung im Jahre 1739.“ Carlsruhe 1856. 8vo. S. 8: „Die kaiserliche Grabstätte ist nicht, wie man häufig annimmt, ein unterirdisches Gewölbe, eine crypta, eine Gruft, worin die Särge frei stehend ruhen, sondern sie besteht aus einer Anzahl von einzelnen, ziemlich engen, gewöhnlichen Gräbern, welche sich im vorderen oder Königschor des Doms acht Schuh tief unter dem Boden befinden.“ — „Die Gräber waren von vornherein zur Aufnahme je zweier Särge eingerichtet, welche jedoch nicht neben, sondern über einander gestellt wurden; der untere Theil des Grabes war mit gehauenen Sandsteinen, der obere mit Back- oder Ziegelsteinen ausgemauert, beziehungsweise mit dergleichen Platten ausgelegt.“ — S. 9. Not. 20: „Die alten Fürstengräber waren insgemein nicht anders beschaffen. „Sepulchra partim e caemento partim ex opere lateritio atqve sic quidem disposita sunt, ut capiendo ad longitudinem et latitudinem corpori accomodata sint.“ Taphographia, Princip. Austr. Pars I. Praefat. pag. VI. Der Verfasser gegenwärtiger Schrift hat das Grab Kaiser Karls des Dicken († 888) im Münster auf der Insel Reichenau im Bodensee nach dessen Oeffnung im Jahr 1842 gesehen; dasselbe hatte nicht mehr Raum, als zur Aufnahme eines starken Mannskörpers gerade erförderlich ist, und war auf dem Boden und an den Seitenwänden mit blassrothen durch Kitt verbundenen Backstein- oder Ziegelplatten ausgelegt.“

[2] Jfr. Lisch i Jahrbücher des Vereins für meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde XXII. S. 207: „Das Grab des meklenburgischen Fürsten Pribislav in der Kirche zu Doberan.“ Jfr. Jahrbücher XIX. S. 342 fl. og IX. S. 430 ff.

[3] Navnlig paa den Grund, hvor det nordre Capel ved Korsfløien i sin Tid har ligget. En her i Aaret 1810 funden Grav var ikke alene, som Kong Valdemars, dækket med flade Kridt- eller Kalkstene, men ogsaa opmuret med lignende Fliser. Indberetning i det kgl. Museums Archiv I. 234.

[4] See mine Minder fra Valdemar den Stores Tid S. 21-34. „Oversigterne“ S. 241-255. Foruden en lille Kobber(?)plade med Indskrift, senest fra Aar 1101, funden i Sanct Knud Konges Helgenskriin i Odense (see Ol. Wormii Fasti Danici Cap. IX. Ælnothi Hist. S. Canuti Regis Cap. XXIX. XXXV. ap. Langebek Script. Rer. Dan. III. 371, 389), vides lignende smaae Blyplader med Indskrifter at være fundne i følgende fyrstelige Personers Grave: i Belgien i St. Donatskirke i Brügge over Gunhilde af den danske Kongeslægt, Søster til Kong Harald Godvinsøn af England († 1087); og i Tydskland: i Domkirken i Brunsvig over Henrik Løves Oldemoder Gertrud af Sachsen, † 1117; i Benediktinerklostret Königslutter i Würtemberg over Keiser Lothar II, † 1137; i Domkirken i Speier over Beatrix, Keiser Fredrik Rødskjægs anden Gemalinde, som døde 1183, altsaa netop Aaret efter Kong Valdemar den Store. See Archæologia Britannica XXV. 398. Tab. LVIII. Otte: Handbuch der kirchl. Kunst-Archæol. Leipzig 1854. S. 44, Slevogt de sepulturis Imperatorum pag. 60, og Die Kaisergräber im Dom zu Speier S. 5.

[5] Saxo: lib. XV: „hunc Regem, hunc imperio dignum referre, Cæsarem regulum homuncionemqve vocare. Adeo Barbaris eum excellens corporis habitus venerabilem faciebat.“

havde faaet Navnet Valdemar, var ogsaa gift med en russisk Fyrstinde Sophia, en Datter af Volodar Gliebovitsh, Fyrste af Minsk[1] og den polske Fyrstinde Richiza eller Sventoslava, som i et tidligere Ægteskab med Kong Niels's Søn Magnus var bleven Moder til den i Roeskilde dræbte Kong Knud Magnusen. Efter Valdemars Død ægtede Dronning Sophia Landgrev Ludvig af Thüringen, men forskudt efter et kort Ægteskab vendte hun tilbage til Danmark, hvor hun døde 5te Mai 1198 og begravedes i Ringsted Kirke ved Kong Valdemars venstre Side (Tavle IX. B.). I en simpel, muret Grav af selvsamme Art, som Kongens, fandtes her hendes Liig, og endnu den Dag i Dag syntes hendes Hovedskal (afbildet Tavle XIV. a.) at minde baade om hendes russiske eller slaviske Herkomst, og om den store Skjønhed, der begeistrede hendes Samtidige til de meest glimrende Lovtaler.[2] Mærkeligt nok have saaledes Gravene i Ringsted givet synlige Vidnesbyrd om den med Skjønhed parrede mandige Kraft, som i eet af Middelalderens meest glimrende Tidsrum beklædte Danmarks Throne.

Det nære Forhold, hvori Ringsted Klosters Kirke nu var traadt til Kongeslægten som sammes udvalgte Gravsted, maatte Tid efter anden bidrage væsentlig til Forøgelsen af Klostrets Eiendele. Endnu før Dronning Sophia døde, udstædte hendes Søn Kong Knud den Sjette (1197 eller 1198?) et Slags Testament, hvorved han i Tanken om Døden skjænkede Halvdelen af sin Arv til gudeligt Brug og Halvdelen deraf igjen til Vor Frues og Hellig Knud Martyrs Kirke i Ringsted (»Ecclesiæ Sanctæ Mariæ et Sancti Kanuti Martyris qvæ Ringstath est«), med mindre han senere skulde blive tilsinds at forandre Noget heri. Det Samme gjorde hans Broder Hertug Valdemar, hans Moder Fru Sophia, hans Marskalk Sune og Egidius, Hertugens Capellan. Thuko Kongens Capellan derimod gav fire Mark Sølv, Mundskjænken Rothinger en Mark Guld, Thore Thoters Broder og Score hver fire Mark Sølv, og Niels, Testamentets Affatter, to Mark Sølv. Ogsaa de høie Geistlige søgte at vinde Naade for deres Sjæle ved at betænke Hellig Knuds Gravsted. Absalons Efterfølger paa Roeskilde Bispestol, hans Slægtning den krigerske Peder Sunesen, som var Kong Knud den Sjettes Cantsler og som følgelig i flere Henseender var nøie knyttet til Kongeslægten, viste stor Gavmildhed mod Ringsted-Kloster ved omtrent Aar 1193 at skjænke Brødrene Sognekirken i »Bylløse«[3], Bispetienden af samme Sogn og endelig Sanct Hans eller Johannes den Døbers Kirke i Ringsted, Byens tidligere ommeldte gamle Sognekirke[4]. Ved samme Tid stadfæstede Pave Celestin den Tredie Ringsted Klosters Besiddelse af dets gamle Friheder, Herligheder og Eiendomme, og deriblandt af de Offre og Almisser, som faldt ved Sanct Knuds Grav, og af Knudsskatten i Sjælland og Halland. Ligeledes tillod Paven Klosterbrødrene under et almindeligt Interdikt at holde stille Messe inden lukte Døre, uden Brug af Klokker.

Ikkun fire Aar efter Moderen Dronning Sophia døde Kong Knud den Sjette (12te November 1202), som det synes, i Byen Slesvig[5], hvor hans Bedstefader Hellig Knud Hertug saa længe havde ført Hof, og hvor hans Fader Valdemar efter al Sandsynlighed var født[6]. Men Knuds Liig skulde hvile hos hans Fædre. Det kunde derfor ikke blive i Slesvig, men førtes til Ringsted. Efter Beliggenheden af hans Forfædres Grave og efter Datidens Anskuelser i det Hele, maatte han naturligen komme til at hvile mellem sin Fader Valdemars Grav og sin Bedstefader Hertug Knuds nye Helgenskriin paa Høialtret i Choret. Han blev følgelig begravet Øst, eller snarere noget Nordost, for Fodenden af Valdemars Grav, nærmere op ad imod Høialteret. Men da der ikke mere var Plads til nogen heel Grav i Hovedskibet, tæt op til Valdemars, med mindre man vilde gaae ind under Chortrinene, hvor en saa

---

[1] Antiquités Russes publ. par la Societé Roy. des Antiqv. du Nord. I. Copenhagen 1850. S. 483-486.

[2] Svenonis Aggonis Hist. cap. IX: „Cujus eximiæ pulchritudinis formam omni venustatis artificio natura elaboravit. Nam in ejus descriptione Tullii deficeret facundia, Nasonis exaresceret vena, Virgilii desudaret ingenium. Proinde ad eam deprædicandam mendicata non capesso suffragia, præsertim quum sæpius oculatâ fide perspexerim, in quibus naturæ concinnam fabricam satis admirari non potui."

[3] „Bylløse" er det nuværende Beenløse, Annex til Ringsted.

[4] I Ringsted-Klosters Kirke jordedes ogsaa senere Biskop Peder Sunesens Broder Torben Sunesen, som under Kong Knud den Sjette anførte en Hær i Meklenborg, og som blev slagen der. Brødrene Ebbe og Laurids Sunesen, der faldt i Lena-Slaget i Sverige Aar 1208 som Anførere for een af Valdemar Seiers Hære, bleve ligeledes gravlagte i Ringsted hos deres Broder Torben. Hvitfeldt. Fol. Udg. p. 164.

[5] Hamsfort i Langebek Script. rer. Dan. I. 40.

[6] Dahlmann Gesch. von Dänemark I. 229. C. F. Wegener Tidsskr. f. Litteratur og Kritik VI. S. 68.

udmærket Konge, som Knud den Sjette, dog ikke passende kunde jordes, indrettede man Knuds Grav omtrent to Alen fra Valdemars, men alligevel saa nær denne, som muligt, i Choret lige ovenfor Chortrinene (Tavle IX. C.).

Ikke alene ved sin Beliggenhed i Choret, men ogsaa ved sin indre Beskaffenhed antyder Knuds Grav en ny Afdeling af Kongegravene. Den var vel dækket med store flade Stene og muret med et særeget Rum til Hovedet ligesom Valdemars og Sophias ældre Grave. Men til Forskjel fra disse indeholdt den en til den murede Grav afpasset Blykiste med Blylaag, i hvilken Kongens Liig var nedlagt. Paa ganske lignende Viis, i en med en Blykiste udfyldt muret Grav, var Erkebiskop Absalon Aaret i Forveien (1201) bleven begravet i Sorø Kirke foran Høialteret, temmelig dybt under Chorgulvet. Absalon var ifört sin erkebiskoppelige Dragt og under hans Hoved var lagt en Blyplade med en kort Indskrift, af samme Art som Kong Valdemars Gravplade[1]. En slig Blyplade fandtes vel ikke nu i Knud den Sjettes Grav, men da denne tidligere har været aabnet, og da dens østlige Ende navnlig viste meget stærke Spor af voldsomme Forstyrrelser, tør man ikke dømme sikkert om dens oprindelige Indhold.[2] Kun syntes Kongens Liig at have været nedlagt i et stærkt Læderhylster. Den samtidige Svend Aagesens Beretning, at Kong Knud var en stor, anseelig og smuk Mand[3], fandt mærkelig Bekræftelse ved Udmaalingen af Skelettet, som tilnærmelsesviis angav en Høide af flere, fra tre til fem, Tommer over tre Alen.

Med Sorg og Klage havde det danske Folk fulgt de to store Konger Valdemar og Knud til deres sidste Hvilested i Ringsted Kirke, i Særdeleshed da de Begge vare døde i en forholdsviis ung Alder, Valdemar 51 og Knud ikkun 40 Aar gammel. Men tør man troe de gamle Viser og Sagn, var Danefolkets Sorg endnu dybere og almindeligere, da ti Aar efter Kong Knuds Jordefærd det næste kongelige Liig førtes til Graven i Ringsted.

Det var hele Folkets Yndling, Kong Valdemar Seiers unge Dronning Dagmar, ogsaa kaldet Margrethe. Hun var en Datter af den bøhmiske Konge Přemysl Otakar den Første med Adela af Meissen, og hidkom fra Meissen Aar 1205, som Kæmpevisen vil, til Riberhuus[4], hvor hun holdt Bryllup med Valdemar. Men ikkun syv Aar efter laa hun for Døden paa denne samme Borg. Den gamle Kæmpevise udtrykker hendes haabløse Tilstand ved følgende Vers, der noksom godtgjør, at Ringsted-Kirke af Folket ansaaes for, hvad den vel ogsaa utvivlsomt var, Kongeslægtens eengang for alle bestemte Gravsted:

»Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg,
Til Ringsted monne de hende vente.
Alle de Fruer i Danmark er,
Dem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted hviles Dronning Dagmar.

Ved Valdemar den Stores og Knud den Sjettes Grave var imidlertid Hovedretningen for Kongernes Grave angivet, nemlig omtrent en Linie fra Hellig Knuds gamle Grav i Skibet henimod hans Helgenskriin paa Høialtret,

---

[1] Beretning om Undersøgelsen af Erkebiskop Absalons Grav i Sorøe Kirke, efter kongelig Befaling foretaget den 22de og 23de Mai 1827. Med to Kobbertavler. Kbhvn. 1829. 4to. (Særskilt aftrykt af Nye Danske Magazin VI. B. 2det Hefte.) Lignende Blyplader med Indskrifter ere fundne i andre Bispers og fornemme Geistliges Grave fra det 10de til det 13de Aarhundredes Midte: f. Ex. i Ribe, Aarhuus, Bonn, Lichfield og Canterbury, paa det sidste Sted i tre forskjellige Grave fra 988, 1137 og 1161. See Nord. Tidsskr. f. Oldk. I. 207-9, 211-12. Otte Handbuch der kirch. Kunst-Archæol. 44. Gough: Sepulchral Mon. of Gr. Brit. Vol. II. Introd. 240. Somner Antiqv. of Canterbury. 2d. Ed. 1703. fol. Append. 24. Archæol. Britt. XV. 294. Minder fra Valdemar den Stores Tid 241-255.

[2] Om Blykistens forkrøllede Tilstand i den østre Ende og om Gravens mærkværdige Korthed see den følgende officielle Beretning om Hs. Majestæt Kongens Undersøgelse. Det kunde muligen heraf formodes, at denne Grav neppe var Knud den Sjettes oprindelige Hvilested, naar det ikke paa den anden Side var øiensynligt, at man ved Anlægget af Broderen Kong Valdemar Seiers Grav, som man vilde lægge lige mellem hans to tidligere afdøde og begravede Dronninger, er kommen til, for at skaffe Plads til Valdemars Hoved, at trænge ind paa Knuds Grav. Paa noget Saadant hentydede baade den besynderlig bredagtige Form af Knuds nuværende Grav og Beskaffenheden af Muurværket mellem Knuds og Valdemars Grave (see Tavle IX. C. D.), ligesom ogsaa Knuds Blykiste ved at blive igjen udrettet viste sig at være længere, end den nuværende Grav. See den officielle Beretning om „Tilmuringen af Kongegravene".

[3] Cap. X: „Erat autem Kanutus vir religiosus, castus, procerus, formosus, miles eximius, a patria virtute non degeneratus."

[4] Hvitfeld siger, at Brylluppet stod i Lybek.

saaledes at Dronningerne bleve begravede ved Siderne af denne Linie, og først vel tilvenstre, i hvilken Retning idetmindste Sophia laa for Valdemar den Store. Da Dagmar skulde jordes i Ringsted, indrettedes ogsaa hendes Grav tilvenstre for den, som hendes Mand Valdemar Seir havde udseet sig ved Fodenden af Broderen Kong Knuds. Iøvrigt blev Dagmars Grav opmuret, udfyldt med en Blykiste og dækket med store, flade Kampestene paa selvsamme Maade, som Kong Knuds.[1] Men Graven er i senere Tider bleven aabnet og dens Indhold ganske forstyrret. Den gjemmer nu ikkun en svag og tvivlsom Levning af Dagmars Liig saavelsom et Par smaa Spor af den gamle Blykiste.

I forrige Aarhundrede fremviste man ogsaa i Ringsted Kirke en Hovedskal, der udgaves for Dronning Dagmars. Den opbevaredes i et Skab i Kirken, indtil, som det hedder i et Haandskrift om Ringsted Kirke fra Aar 1769, »et ugudeligt Menneske for 14 à 16 Aar siden fandt Leilighed til at borttage den.«[2]

Et i det kgl. Museum for Nordiske Oldsager endnu opbevaret, fra Dronning Dagmars Tid idetmindste stammende Smykke, udgives for ikke alene at have været baaret af Dronning Dagmar, men ogsaa for i sin Tid at være bleven optaget af hendes Grav i Ringsted Kirke. Det er et lille emailleret Guldkors af byzantinsk Arbeide,

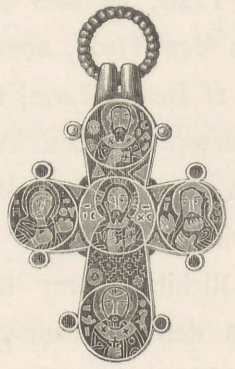

som er huult og sandsynligviis indeslutter Reliqvier, men som man ikke har villet aabne og undersøge af Frygt for at beskadige det. Paa den ene Side er i Emaille med Guldrande forestillet den korsfæstede Christus, omgiven af Figurer, der ligne Svaner. Paa den anden Side sees fem runde Medaillons af Emaille med Guldrande, den midterste (med Christus) paa hvid Grund og de fire andre (med den hellige Jomfru og St. Johannes paa Korsets Arme og med St. Basilius foroven og St. Johannes Chrysostomus forneden) paa mørk Grund.[3] Dette smukke Kors, som bærer Mærke af længe at have været baaret, er i Aaret 1845 afgivet til Museet fra det gamle Kunstkammer, til hvilket det indkom i Aaret 1695 med den Oplysning: »skal være baaret af Dronning Margareta Dagmar, Kong Valdemar II. hans Gemahl«.[4] Ligesaalidet her, som i et fire Aar efter udgivet

---

[1] See Tavle IX. E. og Tavle XIII. b.

[2] Thottske Manuscript-Samling Nr. 1411 (paa det Store Kgl. Bibliothek) S. 11-12 Anm. Det er skrevet af Sweistrup ved Hjælp af Chordegn og Klokker Meitsfeldt, dateret Ringsted den 25de April 1769 og dediceret til Geheimeraad, Grev Otto Thott.

[3] En nærmere Beskrivelse af Korset og de korte græske Indskrifter i Annaler for Nord. Oldkyndighed. 1842-1843. S. 13-17 og 1846 S. 344-347.

[4] I Holger Jacobæi Beskrivelse over Kunstkamret af Aar 1696 omtales Korset vel ikke, men rimeligviis har Bogen været trykt før Korset afgaves til Kunstkamret. At Korset Aar 1695 indlemmedes i Kunstkamret, har været dets tidligere Beskrivere ubekjendt, men det fremgaaer utvivlsomt af de ved Hr. Kammerraad C. F. Herbst i det kgl. Geheimearchiv indsamlede Oplysninger, navnlig fra en „Registrering offver Hans Kongl. Mayts. Konst- og Raritet-Kammer", ifølge hvilken W. Worm, P. Winding og H. Jacobæus have gjennemgaaet Samlingen og efter Kgl. Befaling overleveret den til Bendix Grotschilling imod dennes Revers og Qvittering af 28de November 1690. Bag i Bogen S. 361 findes: „Forteignelse paa hvis som indkommet er udi Hans Kongelige Majestæts Kunst- og Raritæt-Kammer siden sidst forfattede Inventarium Ao. 1690 den 28de November" og der bl. A. S. 423: „Ao. 1695. Et lidet Guld-Kaars, lidet længer end en Tom, paa dets ene Side Christus paa Kaarset, paa den anden Salvator Mundi og paa alle fire Ender af Kaarset de fire Evangelister, skal være baaret af Dronning Margareta Dagmar Kong Valdemar II hans Gemahl."

Tillæg til den tidligere trykte Beskrivelse over Kunstkamret[1], omtales det, at Korset skulde være optaget af Dagmars Grav i Ringsted. Denne Efterretning findes først i et senere (Aar 1737) skrevet Inventarium over Kunstkamret, hvori der anføres: »Et lille Guldkors, som Dronning Dagmar har baaret i levende Live, funden i hendes Liigkiste i Ringsted«,[2] men dog uden nogen videre historisk Hjemmel. I Forbindelse med Beretningen om Dagmars i Ringsted Kirke forhen opbevarede Hovedskal, og med Dagmars Gravs forstyrrede Indre, er det dog unægtelig ikke usandsynligt, at Korset virkelig kan være bleven optaget af Graven, maaske endog ved den samme Aabning, som bragte Hovedskallen for Dagen. Men ved hvilken Leilighed eller paa hvilken Tid en saadan Aabning og Forstyrrelse af Dagmars Grav er foregaaet, vides ikke. En tilstødende privat Grav kan ikke have fremkaldt idetmindste den Aabning, ved hvilket Korset udtoges, da den først synes at være bleven anlagt 1696, altsaa et Aar efter at Korset var indkommet til Kunstkamret.[3]

Høist sandsynligt er det derimod, at den nævnte private Grav, som ligger tæt tilvenstre for Kong Knud den Sjettes, fuldkommen har ødelagt en anden af de gamle Kongegrave. Kong Knud den Sjette havde nemlig en Søster Richitza (aabenbart opkaldt efter Bedstemoderen, Sophias Moder den polske Prindsesse Richitza), som blev gift med Kong Erik den Tiende Knudsen i Sverige, men som efter Eriks Død (1216) kom tilbage til Danmark, hvor hun døde den 8de Mai 1220, og blev begravet i Ringsted Kirke ved venstre Side af Broderen Kong Knud (Tavle IX. e.). Det var ellers den Plads, som man skulde troe, maatte have været forbeholdt Kong Knuds egen Dronning Gertrude, en Datter af Henrik Løve, Hertug af Baiern og Sachsen. Men Gertrude, som var død (1196) sex Aar før Knud (maaskee netop ved den Tid Knud gjorde sit ovenmeldte Testament), var bleven begravet i Skaane i Byen Væ, hvor hun havde ladet opbygge et til Sanct Gertrud helliget Capel, og hvor hun rimeligviis udtrykkelig havde ønsket at hvile.

Hvorledes Dronning Richitzas Grav har været beskaffen, om den har været af selvsamme Art, som Dagmars og Knuds, eller om den har dannet ligesom en Overgang til en nyere Form, vil neppe mere kunne udfindes. Men Aaret efter (1221), den 27de Marts, døde Kong Valdemar Seirs anden Dronning, den ligesaa skjønne, som haardhjertede og forhadte Beengjerd eller Berengaria, Datter af Kong Sancho den Første af Portugal. Ogsaa hun, den tredie Dronning i Løbet af ti Aar (fra 1212—1221), førtes til Ringsted, hvor hun jordedes ligeoverfor Dagmar tilhøire for Valdemar Seirs udseete Gravsted, hvilket vistnok nu tillige blev afmaalt, ja maaskee endog opmuret.

Beengjerds Grav danner i hvert Tilfælde det første Led af den tredie, kjendelig mere udviklede Afdeling af Kongegravene. Den indeholder vel endnu paa gammel Viis en Blykiste og en særegen, om endogsaa halvrund, Plads for Hovedet (Tavle IX. F. og Tavle XIII. c.). Men den var ikke dækket af store flade Stene, som de ældre

---

[1] Auctarium rariorum, qvæ Museo Regio per triennium Hauniæ accesserunt uberioribus illustrata commentariis, præcipue numismata et aliæ antiqvitates parti secundæ aut insertæ aut inserendæ. Anno MDCXCIX fol. pag. 13 (Sect. III ad pag. 57): „Crux parvula ex Auro purissimo, in cujus latere legitur SALVATOR MVNDI. In qvatuor crucis extremitatibus Evangelistæ exhibentur. Possidebat olim hanc crucem Margreta, pulchritudinis gratia Dagmar cognominata, Regina Regis Daniæ Valdemari Secundi et filia Primislai Regis Bohemiæ, qvæ anno 1213 d. 24 Maji Ripis mortua est.“ Dette er gjentaget af Joh. Laurentzen i hans nye Udgave af Holger Jacobæi Museum Regium. Hafn. 1710. fol.

[2] Under Afdelingen „Antiqvitæten Cammer, worinnen auch Mathematische und Mechanische Curieusitæten befindtlich“. „In der Ersten oder Antiqvitæten Schranke: „Nr. 7. Ein klein Gülden Kräutz so die Königin Dagmor in ihren leben getragen und in ihrem Sarg zu Ringsted gefunden.“ I „Inventarium über Ihro Königliche Majestᵗˢ Kunst und Rarietæten-Kammer, worinnen Allerunterthänigst, Richtigkeit halber gefolget, die Ordnung der Vorigen, über die Königlichen Kunstkammer verfertigten: und an meinem Sehlⁿ Vather gelieferten Inventarii von Anno 1690. Wohneben beygefüget alle Zugekommene Curieusitæten, nebenst die Jahr-Zahlen, wann selbige Sachen zu die Königliche Kunstkammer erhalten.“ (Bag i Bogen· Alle diesse so wohl in der Vorstube als auf die Model und Meubel Kammer angeführte Sachen, sind mir von den H. Commissarien überliefverit und zugestellet worden, welches hermit unter mein eigen handt unterschrift, bescheinige. Copenhagen d. 14 Aug. 1737. I. S. Wahl.)

[3] I denne Grav er nedlagt Mag. Chr. Blichfeldt, født 1633, Præst ved Ringsted Kirke 1663, † 1717, og hans Hustru, som efter Kirkebogen blev begravet d. 8de Juni 1696 „udi Bentis Kirke 65 Aar“. Sagnet vil, at Mag. Blichfeldt skal have skjænket Kirken det nu brugelige Alter, som blev opsat 1699. Reyersen Beskr. over St. Bends Kirke, S. 34. Thottske Mscrpt. 1411. Paa den nordre Chorvæg hænger endnu et Epitaphium ovenfor Graven.

Kongegrave; i Gravens Sider selv var omhyggelig muret en Fals, hvorpaa var reist et Skraatag af store røde, til dette Øiemed brændte Muurfliser (see Tavle XIII.). I Blykisten laa Dronningens i Silketøi indsvøbte og endnu kjendelig om Skjønhed vidnende Skelet, med Undtagelse af Hovedet saa fuldkommen urørt, at man her bestemt kunde paavise en oprindelig Begravelse.

Noget Lignende iagttoges i Kong Valdemar Seirs Grav, hvor Skelettet ogsaa fandtes indhyllet i Silketøi, til Forskjel fra den ældre Begravelsesmaade i Liigdragter af Læder. Graven var iøvrigt, med Undtagelse af en firkantet Hovedplads, indrettet paa lignende Maade som Beengjerds med en Blykiste og med Skraatag af store Muurfliser, hvilende paa en Fals i Siderne af Graven (Tavle IX. D. og Tavle XIII. a.).[1] Graven indeholdt hverken Vaaben eller Smykker. Ikkun Skelettets Størrelse anskueliggjorde, at Valdemar Seir i Høide ikke havde staaet synderligt tilbage for Broderen Knud og Faderen Valdemar. Det var umuligt Andet, end at Synet heraf maatte dobbelt levende gjenkalde Erindringen om den Heltetid, som netop ved disse anseelige og kraftige Konger har faaet en saa fremragende Plads i vort Fædrelands Historie.

Valdemar Seir døde den 28de Marts 1241 i Vordingborg, paa samme Sted altsaa som Faderen Valdemar den Store, efter en lang baade af Lykke og Ulykke bevæget Regjering. Ti Aar før sin Død fristede han den tunge Skjæbne at miste saavel sin ældste Søn den til Konge udvalgte Valdemar den Unge eller den Tredie, en Søn af Dagmar, som ogsaa denne Søns Dronning Eleonora, Datter af Kong Alfons den Anden af Portugal og Broderdatter af Dronning Beengjerd.

Først døde Eleonora i Barselseng den 13de Mai 1231, og som det hedder i den gamle Vise:

»Hun glædes med Sjælen i Englechor,
Men Kroppen hviler i Sanct Bentes Jord.«

Ikkun kort Tid havde hun dog hvilet i Ringsted for Fodenden af sin Faster, Dronning Beengjerds Grav (Tavle IX. H. og Tavle XIII.), da Pladsen ved hendes venstre Side blev optaget af hendes Huusbond Kong Valdemar, som blev saaret ved et Vaadeskud paa Refsnæs ved Kallundborg og som snart efter (d. 28. Novbr. 1231) døde af sit Saar.[2] Valdemars Grav er i senere Tider forstyrret (Tavle IX. G. og Tavle XIII.), men den har havt samme firkantede Form (uden særegen Hovedplads), som Eleonoras — en Form, der fra Midten af det trettende Aarhundrede synes at være bleven fremherskende, og som følgelig betegner en fjerde Underafdeling af Kongegravene i Ringsted. Forresten har Valdemars Grav sikkert havt Blykiste og været dækket med Skraatag, ligesom Eleonoras. Hvorvidt en lille Blykiste i en muret Grav (Tavle IX. I.) for Enden af Eleonoras, indeholdende et Barneskelet, gjemmer Levningerne af eet af Eleonoras og Valdemars to Børn (en Søn?, hvis Fødsel kostede Eleonora Livet), er ikke ganske klart. En formeentlig Datter af dem, Sophie, skal have overlevet dem begge († 1278) og være bleven gift med Henrik, Herre til Róstok.[3]

Valdemar den Unges Død var Forspillet til en Række af Ulykker for Danmark og dets Kongeslægt. Med Rette kunde Visen sige:

---

[1] Murede Grave med særegen Plads til Hovederne og med Skraatag af Muurfliser, hvilende paa en Fals i Gravene, ere oftere fundne paa den nuværende Kirkegaard i Ringsted tæt op til Kirkemuren ved den nordre Korsfløi i en Række fra Døren til Sacristiet, altsaa paa det nedbrudte nordre Capels og følgelig paa Kirkens gamle Grund. Alene Blykisterne adskille Valdemars og Beengjerds Grave fra disse. See Indberetninger af Aar 1810 og 1822 med Tegning af en saadan Grav i det Kgl. Oldnord. Museums Antiqv. topogr. Archiv.

[2] Eleonoras Slægtskab med Beengjerd har sikkert foranlediget, at hun er bleven begravet tæt op til hende, og derved tilhøire for Valdemar, istedetfor, som sædvanligt med Kongernes første Dronninger, tilvenstre for ham.

[3] P. W. Becker: „De Sophia, Henrici Bvrwini III. domini Rostochiensis uxore“. Hafn. 1820.

»O Danmark, om Du Din Skade forstod,
Da maatte Du græde det bare Blod!«

»Med Liget den Klage til Ringsted gik,
Sanct Bentis Kirke det Kongeliig fik.« [1]

Men ogsaa for denne Kirke forestod en Trængselens Tid. Ved Valdemar den Store og hans Sønner havde den hævet sig til Høidepunktet af sin Anseelse. Klostret overstraalede langt ved sin Rigdom og Glands Byen Ringsted, uagtet denne var Sædet for Landstinget, uagtet Kongehyldingerne og mange andre vigtige Begivenheder foregik her. Som en billedlig Fremstilling af Ringsteds Afhængighed eller underordnede Stilling ligeoverfor Klostret, der vel ogsaa eiede største Delen af Byen og dens Jorder, førte Byen i sit Segl[2] Klostrets Skytshelgene Vor Frue, St. Bendt og St. Knud, under hvilke Klostrets Abbed knælede. Det var i det Hele en gylden Tid for Klostrene og Geistligheden. Men Geistlighedens voxende Hovmod bidrog ogsaa væsentlig til de følgende voldsomme Omvæltninger i Danmark, hvoraf igjen hverken Klostrene i Almindelighed eller særligt Ringstedkloster kunde forblive uberørte.

[1] Denne Vise, siger Peder Syv, er skrevet af Forfatteren til „Danmark, deiligst Vang og Vænge“ Hr. Laurids Kok.

[2] Det originale Signet opbevares i det Kgl. Museum for Nordiske Oldsager i Kjøbenhavn (Nr. DCXXXII). Omskriften er „Sigillum villanorum de Ringstad“ ɔ: „Ringsted Borgeres Segl“.

V.

KIRKENS BRAND OG ISTANDSÆTTELSE. VALDEMAR DEN ANDENS SØNNERS JORDEFÆRD. ERIK MENVED OG INGEBORG. KIRKEN OPHØRER AT VÆRE GRAVSTED FOR KONGESLÆGTEN.

Ringstedklosters tre, efter Datidens Anskuelser, mægtige Skytshelgene Vor Frue, St. Bendt og St. Knud vare dog ikke istand til at skjærme det mod Ulykker, endogsaa af en temmelig alvorlig Art. Kort efter Valdemar den Andens Jordefærd 1241 den 30te Mai (eller som Andre ville 1242) afbrændte nemlig Klostret, ved hvilken Leilighed upaatvivlelig ogsaa Klosterkirken maa have lidt betydelig Skade. Det var som om Skjæbnen havde villet, at Valdemar den Stores Kirke ikke skulde undergaae nogen Forandring, før den sidste af hans Sønner var stædet til Hvile i samme.

Det trettende Aarhundrede og navnlig Midten deraf var i det Hele en Tid, paa hvilken mange af de større Kirkebygninger rundtom i Danmark hjemsøgtes af Ildsvaade. Domkirken i Lund brændte 1234, samme Aar 1234 og igjen 1282 leed Domkirken i Roeskilde stor Skade. 1242 brændte en Deel af Domkirken i Ribe og 1247 afbrændte baade St. Knudskirken i Odense og tildeels Kirken i Sorø. Ganske mærkeligt var det, at de to Søsterkirker i Ringsted og Sorø, som omtrent vare opførte paa een og samme Tid, ogsaa nu med Mellemrum af faa Aar skulde blive saaledes beskadigede af Ildsvaade, at en Hovedforandring med Kirkernes Indre næsten af samme Udstrækning og Beskaffenhed derved fremkaldtes.

Rimeligviis have Kirkerne især lidt Skade paa Tage og Lofter; thi efter disse Ildebrande have de aabenbart begge, istedetfor deres gamle Bjælkelofter i Hovedskibene, Chorene og Korsfløiene, faaet ganske eensartede Hvælvinger indmurede. For at skaffe disse Hvælvinger Hvilepunkter maatte der fra Grunden af, langs op ad de flade Sidemure, bygges Muurpiller, som nu ikke kunde undgaae at overskjære og tildække flere af de gamle Vinduer. Hvælvingerne bleve, i Modsætning til de ældre runde Buer, efter Datidens Skik spidsbuede og deres Kryds og Tværribber kom til at støtte sig paa de for den ældre Gotik eiendommelige smaae Dværgsøiler. (See Tavle II, III, men især Længdesnittet Tavle V.) I Hovedsagen fik saaledes Kirkerne i Sorø og Ringsted den indre Skikkelse, som er bevaret den Dag i Dag, og som tydelig levendegjør den Forandring fra Rundbue- til Spidsbuestilen, der tildeels vel som Følge af det christelige Aandslivs Udvikling i hine Tider gjennemførtes i hele den christelige Verden.

Valdemar den Stores Kirkebygning havde i sin oprindelige Form inden sine Mure optaget Ligene af Valdemar selv og af saagodtsom alle hans vigtigste Efterkommere i første Slægtsled. Den efter Ildebranden 1241, idetmindste indvendig, ombyggede eller stærkt forandrede Kirke skulde vel endnu for en Tid optage Ligene af Valdemars Efterkommere i andet, tredie og fjerde Led: af hans Søn Valdemar Seirs Slægt. Men Kirken blev nu ikke mere et saa fast bestemt Gravsted for Kongeslægten, som før. Af de fem Konger, der fulgte nærmest efter Valdemar Seir, bleve ikkun to, den første (Erik Plovpenning) og den sidste (Erik Menved), begravede i Kirken,

(den første ikke engang strax efter sin Død), og efter Erik Menved jordedes ikke mere nogen dansk Konge i Ringsted.

Valdemar Seirs Søn og Efterfølger Erik Plovpenning blev, som bekjendt, myrdet i Slesvig (1250) paa Broderen Abels Foranstaltning, og hans Liig med Hjelmen bunden til den høire Arm og med Lænker om Benene nedsænket i Slien. Optaget herfra blev det jordet af Dominikanermunkene i deres Kirke udenfor Slesvig.[1] Senere skal Kong Abel have ladet det føre til Nonnernes nye Kirke inde i Byen Slesvig, og Biskoppen af Slesvig igjen lod det flytte til den til St. Peder indviede Domkirke, hvor ogsaa Kong Abel, efterat være falden paa et Tog mod Strandfriserne, blev begravet i Aaret 1252. Et neppe meget paalideligt Sagn vil imidlertid, at Brodermorderen ikke kunde ligge rolig i sin Grav, saa hans Liig for Spøgeries Skyld atter blev optaget af Graven, ført ud af Domkirken og nedpælet paa aaben Mark i en Skov eller en Sump. Erik Plovpenning blev paa Grund af sin ynkelige Død anseet halvt som Helgen og rundtom i Landet, t. Ex. i Ringsted, stiftedes Gilder til hans Ære. Hans Broder Christopher I, der var fulgt efter Abel paa Kongethronen, vilde heller ikke tillade, at hans Liig forblev i Slesvig, hvor dog Biskoppen syntes gjerne at ville have beholdt det, rimeligviis formedelst de mange Rygter om Eriks Hellighed. Men engang i Aaret 1257, da Biskoppen var fraværende, lod Kongen Liget med Magt udtage af Domkirken og føre til Ringsted, hvor Kong Erik nu blev jordet med kongelig Pragt i Choret hos sine Forfædre ved Fodenden af Broderen Kong Valdemar den Unges Grav.[2] Men heller ikke her skulde Kong Eriks stærkt omtumlede Been finde Hvile. I Aaret 1520 lod nemlig Biskop Lage Urne af Roeskilde dem atter optage af Graven og indmure i en Pille i den nordre Side af Høichoret (Tavle IX. K.). Udenpaa Pillen sees endnu en gammel, formodentlig af Lage Urne sat Gravskrift,[3] hvori der hentydes til de ved Kongens Liig skete Undere. Et af Kongens Armbeen og hans Lænker vare blevne tilbage i Slesvig, hvor de længe forevistes som Reliqvier. Kisten i Ringsted indeslutter nu ikkun en Underkjæbe og ganske enkelte Beenstumper.

Kong Christopher den Første synes endnu at have bevaret sin Slægts gamle Ærefrygt og Yndest for Ringstedkloster. Han lod ikke alene sin Broder Kong Erik gravlægge her, men da en af hans egne Sønner Niels bortdøde i sin Barndom, skal han ogsaa have ladet ham henføre til Ringsted.[4] Denne Niels findes vel, maaskee paa Grund af sin unge Alder, slet ikke omtalt i den Ringstedske Tavle. Men forsaavidt den ved høire Side af Kong Erik Plovpennings første Grav i Choret og tæt op til Fodenden af Dronning Eleonoras Grav opdagede, heller ikke i den Ringstedske Tavle ommeldte Barnegrav (Tavle IX. I.) ikke tør antages at indeholde Liget af en Søn af Eleonora og Valdemar III, bliver det et Spørgsmaal, om da ikke snarere denne Grav skulde gjemme Levningerne af den ommeldte Prinds Niels, der jo meget naturligen maatte komme til at ligge ved Siden af Farbroderen Kong Erik. For denne sidste Antagelse kunde det unægtelig tale, at den fundne Grav var af noget anden Beskaffenhed, end Dronning Eleonoras. Den havde hverken et saadant Skraatag af Muurfliser, som hendes, eller en saadan i Graven indmuret Fals til Skraatagets Understøttelse. At dømme efter de to Graves Form, vilde der neppe være Noget til Hinder for at antage, at der imellem deres Opmuring godt kunde ligge et Tidsrum af 20—30 Aar.

---

[1] Kong Erik skal selv have ønsket at hvile i Graabrødrenes eller Franciskanernes Kloster i Roeskilde. — Daugaard om de danske Klostre, S. 188.

[2] Rester af Kong Eriks Grav sees antegnede paa Tavle IX. h.

[3] See Tavle XVI. b. Paa Stenen staaer: „Illustris Danie Princeps Rex Divus Ericus flumine, fraterno livore, necatus et ense. Qvem variis signis scelerum decoraverat ultor Cristus. et hac condi celibi jussit humo.“ Bogstaverne ere stærkt ophøiede og i sin Tid sortmalede efter Foranstaltning af Amtsprovst P. H. Mönster. See en Indberetning fra ham af 7. Aug. 1817 til Commissionen for Oldsagers Opbevaring i det Kgl. Oldnord. Museums Antiqvarisk-topographiske Archiv. I en Indberetning til samme Commission om Alderdommens Mindesmærker i Ringsted Kirke, samt om Kirkens Tilstand (ved Huusker og Schrøder) af Aar 1808 hedder det: „Forrige Aar i September, da de Engelske hærjede Ringsted og toge Kirken til Hø- og Brød-Magazin, borede de Hullet i Pillen til Erik Plovpennings Kiste større og med et Stykke Jern sønderbrød Kisten.“

[4] Kong Christopher I. havde med sin Dronning Margrethe Sambiria eller Sprænghest, foruden Sønnen Erik, der blev Konge efter ham, endnu to Sønner: „Woldemar oc Niels, som udi deris Vngdom hendöde, Begraffven til Ringsted.“ Hvitfeld, Fol. Udg. I. 235. Suhm Hist. af Danm. X. 386. Werlauff: „De hellige Tre Kongers Capel“, Side 46, Anm. c., antager dog, at Sætningen „Begraffven til Ringsted“ alene gjelder Woldemar.

Saameget er vist, at Valdemar, en Broder til Niels, blev begravet ligeoverfor denne Barnegrav paa den anden Side af Kong Erik Plovpennings ommeldte første Grav i Choret. Valdemar døde ogsaa meget ung, skjøndt han noget, om end kun kort, overlevede sin Fader Kong Christopher. Valdemar antages at være død den 11te December 1260. Faa Maaneder i Forveien (i October) var en Halvbroder til hans Fader, Kong Valdemar Seirs Slegfredsøn Knud, Hertug af Lolland, afgaaet ved Døden og begravet i Ringsted, som det synes ved Fodenden af Dronning Dagmars og tilvenstre for Halvbroderen Kong Valdemar den Unges Grav. Ved Fodenden af Hertug Knuds Grav kom derfor Valdemar nu til at hvile. Noget længere ned i Tiden blev igjen en Søn af Hertug Knud, Erik, Hertug i Sønder-Halland († 1304), begravet ved venstre Side af Faderen. Men alle disse Grave ere senere ødelagte ved Opførelsen af en muret Hvælving (Tavle IX. g.). Deres Form kjendes derfor ikke mere.

Det er ikke usandsynligt, at Christopher I. selv havde ønsket at komme til at hvile hos sine Fædre i Ringsted Kirke. Men Døden overraskede ham i Ribe (1259), hvor han skal være bleven forgivet. Hans Søn og Efterfølger Kong Erik Glipping var ikkun ti Aar gammel og hele Riget var i Opløsningstilstand, som Følge af heftige Kampe med Geistligheden, de sønderjydske Hertuger og Venderne. Disse sidste vare under Anførsel af Jarimar endog faldne ind i Sjælland, hvor de fore frem med Ild og Sværd. Under saadanne Omstændigheder kunde der ikke være Tale om at bringe Kong Christophers Liig til Ringsted. Det blev nedlagt i Ribe Domkirke i Choret, hvor en simpel glat Steen uden nogensomhelst Indskrift udgives for at dække Kongegraven.

Ulykken vedblev i rigeligt Maal at hjemsøge den danske Kongeslægt. Kong Erik blev først fangen af sine Fjender i Slaget paa Lohede og senere, efter Udfrielsen af dette Fangenskab, maatte han uafbrudt kæmpe med indre og ydre Uroligheder. Han synes saa meget mindre at have tænkt paa at overføre sin Faders Liig fra Ribe til Ringsted, som han selv skal have havt i Sinde at lade sig begrave foran Høialteret i det af ham stiftede Minoriterkloster i Odense, i hvis Chor han jordede sine to i Aaret 1283 afdøde Døttre Katharina og Elisabeth. Men ogsaa ham overraskede en pludselig og voldsom Død i Finderup ved Viborg (1286). Hans Liig førtes under den derved opstaaede Forvirring til det nærmeste passende Sted, til Høichoret i Viborg Domkirke, hvorfra det aldrig senere blev flyttet.

I hele det stærkt bevægede trettende Aarhundrede synes Ringstedkloster ikke at have faaet synderlig Tilvæxt af Gods ved Gaver fra Kongerne eller Bisperne. Ikkun Aar 1225 stadfæstede Erkebiskop Peder af Lund Brødrene i Ringsted Besiddelsen af Bispetienden for Bylløse og af Sct. Johanneskirken i Ringsted, som ved hans Formænds Gavmildhed var kommet til Klostret. Den ulykkelige Ildebrand i 1241 maatte vel særligt have opfordret Klostrets Velyndere, især Kongerne, til at komme det til Hjælp. Men Ulykken indtraf paa en Tid, da Kongerne havde fuldtop at gjøre med de indre Uroligheder i Riget, og da de tilmed begyndte at stille sig fjendtlige ligeoverfor Geistligheden. Aar 1300 hedder det, at Klostret atter blev hjemsøgt af Ildebrand, uden at det dog vides, hvor stor Udstrækning Ilden fik.[1] Muligen var det en Følge af de ved denne Leilighed fremkaldte større Udgifter for Klostret, at Biskop Oluf af Roeskilde Aar 1309 skjænkede Brødrene Qværkeby Kirke paa den Betingelse, at de skulde synge Messer for hans, hans Formænds og Efterkommeres Sjæle. Til Hjælp fra Kongernes Side ved denne Leilighed hører man Intet.

Alligevel synes Kong Erik Glippings Søn og Efterfølger Kong Erik Menved at have arvet Kongeslægtens gamle Forkjærlighed for Klostret. Hans Moder, Agnes af Brandenborg, giftede sig efter hans Faders Mord anden Gang (1293) med Grev Gerhard II. af Holsteen. Men da hun døde (d. 29de Septbr. 1304) lod Kong Erik hende ikke desto mindre begrave i Ringsted tilvenstre for det Gravsted, han vistnok selv havde forbeholdt sig ved Fødderne af sin Farbroder, den som Helgen anseete Kong Erik Plovpenning.

---

[1] Chron. Dan. præcip. Sialandiæ: „MCCC Claustrum Ringstath incenditur.“ Langeb. Script. rer. Dan. II. pag. 636.

I Aaret 1317 skjænkede Fru Christine, Enke efter Kong Erik Menveds Kammermester, Hr. Knud Mule, al sin afdøde Mands Eiendom i Sprakløse til Abbeden og Conventet i Ringsted. Dette stod sikkert ikke alene i Forbindelse med den Yndest, Kong Erik viste Klostret, men ogsaa med den Forkjærlighed, Datidens Adelsslægter i det Hele nærede for Ringsted Kirke. Baade dengang og senere bleve mangfoldige Adelige begravede der, hvad de talrige, langs Murene i Kors og Skib malede adelige Vaabner noksom godtgjøre.[1] Det blev nemlig Skik, om end først i en noget senere Tid, at man i flere af de større Kirker paa Murene malede de i Kirkerne begravede adelige Folks Vaabner. At Datidens Adelige fornemmelig kunde attraae at komme til at hvile i den ved Sanct Knud Hertugs Helgenskriin og ved Valdemarernes Grave saa berømte Ringsted Kirke, var saare naturligt.

Da Kong Erik Menveds Dronning Ingeborg, en Datter af Kong Magnus Ladulaas af Sverige, afgik ved Døden i August 1319, lod Erik hende begrave i Ringsted ligeoverfor sin Moder Agnes og tilhøire for den Grav, han selv havde valgt sig.

Et Beviis paa, at Kong Erik virkelig selv før sin Død havde valgt dette sit Gravsted, afgiver hans Testament, udstædt paa hans Dødsdag den 13de November 1319, hvorved han for sit Leiersted i Ringsted Klosterkirke tilskjøder Klostret en heel Deel Gods. Kort efter Kong Erik døde hans Svoger Kong Birger Magnusen af Sverige, som fordrevet fra sit Rige havde søgt et Tilflugtsted i Danmark. Han døde i Sjælland (1321) og blev begravet i Ringsted Kirke i Høichoret sønden for Dronning Ingeborg; ved hans Side begravedes tyve Aar efter (1341) hans Dronning Margrethe, Kong Eriks Søster, som havde deelt hans Landflygtighed, og som havde henlevet sin sidste Tid i St. Peders Klostret i Nestved.

For Øieblikket henligger i Ringsted Kirke umiddelbart foran Alteret en Liigsteen over Kong Birger og Margrethe (Tavle IX. k.), og i Linie med den bag Alteret (Tavle IX. l.) sees en simpel, omtrent en Alen over Gulvet ophøiet, firkantet Muur med en Mindeplade over Kong Erik og Ingeborg (Tavle IX. L.). Men begge disse Gravminder ere aabenbart i senere Tider omflyttede, saa de ikke mere dække de oprindelige Grave. De nyeste Undersøgelser lige under Kong Erik Menveds og Ingeborgs Mindeplade (Tavle IX. L.) ledte derfor heller ikke til Opdagelsen af Kongeparrets Grave.

Oprindelig stod Høialteret, som før berørt, en heel Deel længere tilbage mod Øst i Choret. Naar det nu erindres, at de regjerende Kongers Grave alle laae omtrent i en Linie fra Sanct Knud Hertugs gamle Grav i Skibet henimod Høialteret, og at Kong Erik Menved udtrykkelig siges at være gravlagt ved Fodenden af Farbroderen Erik Plovpennings (Tavle IX. h-i.) senere forstyrrede Grav, vil man neppe feile ved at antage, at Kong Erik Menveds Grav maa findes lige under det nuværende Alter (Tavle IX. k-l.), at hans Moder Agnes følgelig ligger tilvenstre for ham, og tilhøire for ham Dronning Ingeborg samt hans Søster Margrethe med hendes Mand Kong Birger Magnusen. Alle disse Grave maae saaledes oprindelig have ligget foran det gamle Høialter, men da dette nedtoges og det nuværende Alter Aar 1699 opstilledes længere mod Vest, blev man nødt til at anrette Forstyrrelse paa de nævnte Kongegrave, hvorfor det ogsaa udtrykkelig hedder, at man dengang maatte sløife Kong Birgers og Margrethes Grav. Paa den Tid er da ikke alene Birgers Liigsteen flyttet frem foran Altret, men Kong Erik Menveds og hans Dronnings Gravminde ogsaa aabenbart rykket tilbage bag Altret, for at give Plads til dette. Det er imidlertid at beklage, at man ikke er kommet til Kundskab om Formen og Indholdet af disse Grave, saavelsom i det Hele af de Grave, der med Hensyn til Tidsfølgen ligge mellem dem og Kong Valdemar den Tredies eller den Unges

---

[1] Colorerede Afbildninger af Vaabnerne i Ringsted Kirke findes blandt de Abildgaardske Tegninger i det kgl. oldnord. Museums Antiqv.-topogr. Archiv. Blandt Underskrifterne findes flere Fruer „Christine“, og det er meget sandsynligt, at den ommeldte Fru Christine Mules er indbefattet blandt dem. Tidligere skal der ogsaa paa Muren i Ringsted Kirke have været malede Billeder af de der begravede 8 Konger og Dronninger. See Hr. Peder Syvs haandskrevne Samlinger blandt de af Conference Raad Rostgaard til Academiets Bibliothek forærede Haandskrifter, under Nr. 55. en tyk Qvart, hvori 2) „Gravskrifter og andet mærkeligt i Sorø, Ringsted, Roeskild, Anderskov.“

Grav. Thi det vilde da have viist sig, om man ved denne yngste Række af Kongegravene kunde have skjelnet de smaae Forandringer, Tidens vexlende Smag førte med sig, lige saa klart, som ved de ældre Kongegrave. Det er maaskee neppe nogen dristig Paastand, at vi ved de forskjellige Underafdelinger af disse ældre Kongegrave (fra Valdemar I. til Valdemar III.) ville blive istand til, bedre end nogensinde før at skjelne mellem de forskjellige Tidsrum, hvortil andre her i Landet opdagede murede Grave fra den tidligere Middelalder kunne antages at henhøre.

I een Henseende udmærker dog Erik Menveds og Ingeborgs Gravminde sig fremfor alle de øvrige ældre Kongegrave i Ringsted. Om disse Graves ydre Skikkelse og oprindelige Prydelse savnes nemlig alle Efterretninger, saa man ikke engang tør sige, om de have været dækkede med flade, i Kirkegulvet liggende Liigstene eller med ophøiede Gravminder i Form af Sarcophager. Kong Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Grav derimod maa allerede i det fjortende Aarhundrede utvivlsomt have været dækket med den bag Alteret i Ringsted Kirke endnu henliggende store sorte Marmorsteen, hvorpaa med Beeg og Nagler er fastgjort en smukt udarbeidet Gravplade af Messing (see Tavle XVII.), der ikke alene, næst efter Runestenene i Jellinge over Kong Gorm og Thyra, er det ældste samtidige Mindesmærke over en dansk Konge, der kan opvises fra vor Middelalder, men som ogsaa nu i sin Art er fuldkommen enestaaende her i Landet.[1]

Paa Pladen, der er omtrent $4\frac{1}{2}$ Alen lang og $2\frac{3}{4}$ Alen bred, sees nemlig graveret, saagodtsom i fuld Legemsstørrelse, Kongens og Dronningens Billeder. Kongen, som er forestilt tilhøire, medens han i Graven selv ligger tilvenstre for Dronningen, er her iført sin kongelige Kroningsdragt. I venstre Haand holder han Sværdet, hvis runde Knap er prydet med det danske Vaaben: de tre kronede Løver mellem Hjerter. Det samme Vaaben sees paa hans prægtige, lange og side Kaabe. Fødderne, som ere bedækkede med rudrede Sko, støtte sig paa to Løver. Ved Dronningens Fødder ligge ingen Løver, men derimod to smaae Hunde med Bjælder om Halsen. Løverne skulle maaskee være Sindbilleder paa Kraft, Hundene paa Troskab. Dronningens Fødder skjules ganske af hendes lange Dragt. I venstre Haand holder hun en Bog og i høire et Scepter. Hendes Ansigt er nu ikke graveret i Messingpladen, men udarbeidet i et Stykke Alabast, paa hvilken Maade ogsaa Kongens Ansigt forhen har været fremstillet. Men det til Kongens Hoved saaledes fæstede Alabaststykke er desværre i Tidernes Løb forsvundet.[2] Hvorvidt imidlertid disse Alabastansigter have været de oprindelige, er vistnok meget tvivlsomt.

Ovenover Kongen og Dronningen sees paa Pladen en i Middelalderen almindelig barnlig Fremstilling af, hvorledes deres Sjæle blive baarne til Himlen af Engle, medens andre Engle svinge Røgelsekar og atter andre blæse i krumme Horn. Imellem Kongens og Dronningens Billeder, saavelsom paa Siderne af dem staae elleve smaae Figurer (en tolvte er forsvunden med det største, af Pladen borttagne Stykke), der sikkert skulle forestille de tolv Apostler. Den øverste tilvenstre er idetmindste umiskjendelig Sct. Peder med Nøglen, den øverste i Midten Johannes med Kalken, den oprindelig næstøverste, men nu øverste tilhøire ved Dronningen, Andreas. Nedenunder dem sees igjen flere mindre Figurer.[3] Udenfor Apostlerne, der alle have Helgenglorier, staae i den yderste Række syv (forhen otte) Figurer, der ikke have Helgenglorier, men Kroner paa Hovederne, med Undtagelse af den øverste Figur tilvenstre, der bærer en stor bred Hat. Det synes stundom at have været

---

[1] En ufuldstændig og unøiagtig Tegning af Pladen ved Archivtegneren Abildgaard er udgivet med Text af E. C. Werlauff i Antiqvariske Annaler III. Tavle I. Sid. 1-18.

[2] Det var allerede bortkommet 1779. See Reyersens Beskrivelse over Sct. Bendts Kirke, S. 53. En neppe rimelig Formodning vil, at Ansigterne oprindelig have været af Sølv, ligesom ogsaa Sagnet fortæller, at Pladen i det Hele skal have været prydet med Sølvnagler. „Man finder ellers i denne Kaaberplade mangfoldige dybe og flade Ridser, som skattere Arbeidet, igjennemborede med adskillige smaae Huller, som efter en Tradition her paa Stædet skal have været belagte med Sølv, hvilket Svensken skal have borttaget.“ Sveistrup i Thottske Mscrpt. Nr. 1411, S. 13—17. Antiqv. Annal. III. 5. 6. Det er dog ikke sandsynligt, at saadanne Sølvnagler nogensinde have været anbragte paa Pladen.

[3] Flere af disse Apostler og andre smaae Figurer ere mindre kjendelige paa Tavle XVII, tildeels som Følge af, at de ere saa stærkt formindskede der. Tydeligere fremtræde de paa et i Oldn.-Museums Archiv opbevaret Gnidebillede af Pladen i fuld Størrelse.

Skik paa den Tid, at fremstille de Afdødes Slægtninger paa deres Gravminder.[1] Det er vel derfor ikke utroligt, at man ved disse Konger kan have tænkt sig Kong Eriks Forgængere paa Thronen, ligefra Stamfaderen, den i samme Kirke begravede Sanct Knud Hertugs Tid. Foruden Knud (der muligen er fremstillet øverst tilvenstre, skjøndt i saa Fald mærkeligt nok ikke alene uden Krone, men ogsaa uden Helgenglorie), vilde nemlig Tallet syv netop passe til Kongerne fra Valdemar I. til Erik Menved. Men dette er dog meget usikkert, skjøndt ogsaa andre verdslige Forestillinger findes anbragte paa Pladen. En fiin Rand ved Fødderne af Kongeparret er saaledes prydet med forskjellige Scener af Jagt efter Vildsviin og Hjorte. I Kanten af Pladen staae mellem ti Skjolde med de tre kronede Løver og Hjerter følgende Indskrifter paa Latin:

1. Ved Kongens Billede:

»Ego . Ericus . qvondam . rex . de . Dacia . regnans . XXXIII . annos . rectus . iusticiarius . pauperum . ac . divitum . vbi . ius . habuerunt . rogo . omnes . illos . qvibus . aliqvid . forefeci . ut . mihi . per . suam . graciam . indulgeant . et . orent . pro . anima . (mea . qvi . obii . anno)[2] . domini . MCCCXIX . in . die . beati . Brictii . episcopi . et . confessoris.« ɔ: »Jeg Erik, fordum Konge i Danmark i tre og tredive Aar, en retfærdig Dommer for Fattige og Rige, hvor de have havt Ret, beder alle Dem, som jeg maatte have gjort Noget imod, at de velvilligen ville tilgive mig og bede for min Sjæl. Jeg døde i det Herrens Aar 1319 paa den hellige Biskop og Bekjender Brictii Dag (d. 13de Marts).«

2. Ved Dronningens Billede staaer:

»Ego . Ingiburgh . nata . de . Svecia . (qvondam . regina . de . Dacia . rogo . omnes . si . aliqvid . eis . forefeci . qvod . invite . fecissem) . ut . mihi . per . suam . graciam . indulgeant . et . sint . memores . anime . mee . qve . obii . anno . domini . MCCC(XIX . in . die . assumption)is[3] . beate . Marie . virginis.« ɔ: »Jeg Ingeborg, født i Sverige, fordum Dronning i Danmark, beder alle Dem, som jeg mod min Villie maatte have gjort Noget imod, at de velvilligen ville tilgive mig og mindes min Sjæl. Jeg døde i det Herrens Aar 1319 paa den hellige Jomfru Marias Himmelfartsdag (den 15de August).«

Disse smukke Gravskrifter gjenkalde paa en værdig Maade Erindringen om en Dronning, der i Kæmpevisen har efterladt sig det Minde, at

»hende prisede baade Qvinde og Mand;
De takkede Gud saa mangefold,
At hun var kommen til Land,«

---

[1] I Peringskjölds Monumenta Ullerakerensia Pag. 89 er saaledes afbildet en Gravsteen i Upsala Domkirke over Birger Petersson (Familien Brahes Stamfader), † 1328 og hans Hustru Ingiborg (af Folkunga Slægten). Den har i flere Henseender en mærkelig Lighed med det ogsaa næsten samtidige Monument over Erik Menved og Ingeborg i Ringsted. Den er af „sort Probeersteen", sandsynligviis samme Steen, som den, der ligger under Messingpladen i Ringsted. Den er $4^3/_4$ Alen høi og $2^1/_2$ Alen bred; ved Birgers Fødder ligger en Løve og ved Ingeborgs en Hund, begge i lignende Stilling som paa Ringsted-Pladen, og Indskriftens Bogstaver og de gotiske Ornamenter over det i fuld Legemsstørrelse afbildede Par ere lignende. Over hver er ogsaa en Helgen, som holder deres Sjæle i et Klæde, og ved Siden deraf staae Engle, svingende Røgelsekar. Langs Kanterne af Stenen endelig ere smaae Nicher, hvori Birger Petersens tre Sønner og fire Døttre skulle være fremstillede.

[2] De i Klammer her anførte Ord have upaatvivlelig staaet paa det af Pladen øverst tilvenstre afhuggede Stykke; Gravskriften over Dronningen har idetmindste en ganske lignende Vending. Paa den Abildgaardske Tegning „Antiqv. Annal. III., Tavle I. ere Indskriftens Ord „pro anima" urigtig satte heelt ud til Hjørnet af Pladen, uagtet aabenbart, da Tegningens næste Ord er „domini", det selvsamme Stykke af Pladen maa have manglet dengang, som nu. See ogsaa Thottske Mscrpt. Nr. 1411, S. 13—17 (fra Aar 1769).

[3] De i denne Indskrift i Parenthes staaende Ord ere tagne efter den førommeldte Tegning af Abildgaard, paa hvis Tid begge de nu manglende Stykker af Pladen tilvenstre for Dronningen maae have været tilstede. Det mindste af disse Stykker var imidlertid allerede borte faa Aar efter (1769). See Sveistrups Bemærkninger i Thottske Mscrpt. 1411, S. 13—17: „Anno domini MCCCXIX (her er et Stykke borte af Pladen): — — — is beate" o. s. v. Men ogsaa Aarstallet XIX efter MCCC er nu borte. Om et Tyveri i Ringsted Kirke i Aarene sytten Hundrede og nogle og tredsindstyve, hvorved et Stykke af Pladen borttoges og Pladen var i Fare, see Kofod Ankers samlede juridiske Skrifter, I., 554. Det største af de manglende Stykker (mellem Svecia og ut), synes derimod først at være blevet borttaget i dette Aarhundrede. „Ogsaa blev i den Engelske Overrumplings Tid bortstjaalet et Stykke Plade" (fra Erik Menveds og Ingeborgs Monument). See „Underdanig Indberetning om Alderdommens Mindesmærker i Ringsted Kirke o. s. v. af Huusker og Schrøder." I Oldsag-Museets Archiv. At Stykket fandtes endnu 1779, fremgaaer af Reyersens Beskrivelse over Sct. Bendt's Kirke, S. 54.

og om en Konge, som virkelig i Gjerning viste, at han elskede Lov og Ret, og som i det Hele uden Spørgsmaal maa ansees for een af Middelalderens dueligste Konger, navnlig for den bedste af vore Konger mellem Valdemar Seir og Valdemar Atterdag. Erik Menved skildres i Krøniken som en Ven af Pragt og fremmede Sæder. Det er derfor ganske eget, maaskee neppe tilfældigt, at just han har faaet et Gravminde, som ikke alene udmærker sig ved en høi Grad af Skjønhed i Forarbeidning, ja man kunde sige Pragt, men som igjen netop henleder Opmærksomheden paa fremmede Lande og de i dem dengang gjeldende kirkelige Skikke.

Fra det trettende Aarhundredes Begyndelse af blev det nemlig mere og mere Brug i Tydskland, Italien, Frankrige, Flandern og England at dække rige og udmærkede Folks Grave med flade Stene, hvorpaa udgraverede og ciselerede Messingplader vare fastgjorte.[1] Sædvanlig fremstillede disse Plader Billeder, og hyppig i Legemsstørrelse, af de Afdøde, omgivne af allehaande gotiske Ornamenter, Helgenbilleder og Indskrifter. Denne Skik, som holdt sig gjennem tre Aarhundreder, har i England efterladt sig en Mængde udgraverede Messingplader, som i de senere Aar have været Gjenstand for særdeles Opmærksomhed og Undersøgelse. I Frankrige derimod ere de allerfleste af disse Mindesmærker ødelagte i Tidernes Løb. Flandern og Tydskland have endnu opbevaret adskillige. De synes alle i Hovedsagen at have været udgraverede og ciselerede paa samme Maade og flere af dem fremvise endnu i de dybere Furer Spor af den Emaille og de Farver, hvormed de ofte oprindelig have været prydede.[2] Lignende Indlægning af Farver kan endog forfølges paa de samtidige Liigstene, der uden at have eller have havt paalagte Messingplader, ere graverede i samme Smag, som disse.

Sammenligne vi nu Kong Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Gravplade med tilsvarende Messingplader fra det fjortende Aarhundrede i andre Lande, bliver det hævet over al Tvivl, at den er forfærdiget paa en meget lignende Maade, maaskee ogsaa bestemt til Indlægning idetmindste af mørke Farver i Fordybningerne, ja at den neppe kan være forfærdiget lang Tid efter Kong Erik Menveds Død 1319, hvad enten den nu er lagt efter Foranstaltning af Broderen Kong Christopher den Anden eller af Brodersønnen Kong Valdemar Atterdag. Gravpladen, som ikke alene røber en høi Grad af Færdighed i Behandlingen af Metallet, men ogsaa en særdeles udviklet Smag og en ædel gotisk Stiil, er efter al Sandsynlighed ikke forfærdiget her, men snarere i Udlandet, hvor der dengang sikkert nok fandtes Fabrikker for slige Arbeiders Udførelse.

Særdeles oplysende er det i denne Henseende at betragte Forholdene i England, der af alle Lande i Europa er rigest paa saadanne Levninger fra Middelalderen. De allerfleste, med Messing belagte Gravstene eller saakaldte »brasses« i England bestaae nemlig af flade Stene, forsynede med Fordybninger til de enkelte Figurer og Ornamenter af Messing, hvilke følgelig ere saaledes indlagte, at Stenens naturlige Flade danner den egentlige Baggrund for dem. Disse »brasses« ere aabenbart forfærdigede i England og træffes heller ikke i denne bestemte Form i andre Lande, med Undtagelse af en enkelt i Kölln, der netop er lagt over en engelsk Biskop. Men der gives dog ogsaa i England, især paa Østkysten, enkelte »brasses«, der ikke bestaae af saadanne Stene med paalagte, fra hverandre adskilte Ornamenter og Figurer af Messing, men derimod af hele Messingplader, som fuldkommen dække Overfladen af de Stene, hvortil de ere fastgjorte. I Almindelighed ere disse store Messingplader sammensatte af flere Stykker, men saa nøiagtig, at man kun ved megen Opmærksomhed kan blive det vaer. Saavel denne Forskjel, som ogsaa hele Stilen i Arbeidet, navnlig den smukt udarbeidede Grund, hvorpaa

---

[1] Den ældste bekjendte graverede Metalplade med Aarstal skal findes i Tydskland i Cathedralkirken i Verden i Hannover over Yso, Biskop af Verden, † 1231. Den ældste, endnu bevarede i England er fra Aar 1277. Meddelelse af A. Nesbitt ved „Meeting of the Archæological Institute of Great Britain and Ireland," 2. Novbr. 1855. See „the Gentlemans Magazine. Januar 1856," p. 60. Dog haves Efterretninger om nu forsvundne Metalplader i England med Dødsaarene 1242 og 1246. See A. Way: „Sepulchral brasses and incised slabs", i „Journal of the Archæol. Institute." Vol. I., 197 ff.

[2] „The surface of the plate was gilt and burnished; the outlines were filled-in with some tenacious substance of a glossy blackness: and the diapered field, the tracery, the tabernacle work, the armorial insignia, and the various decorations of rank or office, all glowed with enamel of diversified and vivid colours." Boutell Monumental Brasses and Slabs, London 1847. 8vo. Pag. 8.

Figurerne hvile, har fremkaldt den Formodning, at disse store Messingplader ere forarbeidede, ikke i England, men i det ligeoverfor liggende Flandern. Man har endogsaa fremhævet, at idetmindste syv af disse i England bevarede, alle fra det fjortende Aarhundrede stammende Messingplader maae være forarbeidede af een og samme Mester, der har været saa udmærket i sit Fag, at man i England ikke ganske uden Føie har kaldet ham: »det fjortende Aarhundredes Benvenuto Cellini« [1].

Høist mærkeligt er det imidlertid, at netop disse syv Messingplader frembyde overordentlig stor Lighed med den samtidige Ringstedske, ikke alene deri, at Pladen er sammensat eller sammenloddet af flere mindre Stykker, og at den derefter er fastgjort til en sortagtig Marmorsteen, men ogsaa i Henseende til Anordningen af Figurer og Ornamenter. Man træffer saaledes fuldkommen overeensstemmende Randornamenter, Indskrift-Bogstaver, gotiske Buer og Spidser; Hovedfigurerne ere stillede paa samme Maade: paa en rigt udziret Grund med Fødderne hvilende paa Løver og Hunde; ovenover Figurerne sees, hvorledes deres Sjæle føres til Himlen, og paa Siderne af dem staae enkelte eller dobbelte Rækker mindre Figurer af Apostler og verdslige, tildeels kronede Mænd. Liigheden er i det Hele saa overraskende, at man uvilkaarlig ledes til at troe, at de maae have havt fælles Oprindelse, og at de idetmindste maae være fra eet og samme Land: Flandern.[2]

Til yderligere Bestyrkelse paa Rigtigheden heraf maa det anføres, at de ikke faa i Nordtydskland opbevarede Gravplader af Messing i det Hele taget ere af en meget lignende Art, og at man idetmindste om en enkelt af dem bestemt veed, at den er forarbeidet i Flandern.[3] En mærkelig Kjendsgjerning er det, at man endnu ikke har fundet to Gravplader af denne Slags, som kunne siges at være en fuldstændig Gjentagelse af den selvsamme Tegning eller Form. De ere alle meer eller mindre forskjellige, om nu ogsaa mange i Hovedsagen have den største indbyrdes Lighed.[4] Dette tyder hen paa en særdeles udviklet Duelighed og en paafaldende Omhyggelighed i Forfærdigelsen af slige Messingplader.

Ved derfor indtil Videre at ansee Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Gravplade i Ringsted Kirke for at være forarbeidet i Udlandet, og høist sandsynligen i Flandern, bliver det ogsaa forklarligere, at to andre, omtrent samtidige, skjøndt noget yngre Gravplader af Messing, der bestemt vides forhen at have været her i Landet, begge i saa mange Henseender frembyde overraskende Lighed med Kong Erik Menveds Gravminde. Den ene fandtes i Ribe Domkirke, lagt over Borgemester Andreas Bondesen († 1360) og hans Hustru († 1363)[5]; den anden i Roeskilde Domkirke over Biskop Niels Ipsen eller Jacobsen († 1395)[6]. Men de ere nu forsvundne ligesom den tredie, der i sin Tid skal have dækket Kong Erik Menveds Farfader, Kong Christopher den Førstes Grav i Ribe

---

[1] Boutell: Monumental brasses and slabs, pag. 8—9: „The difference between the continental and the English brasses may, in all probability, be accounted for, from the circumstance of the greater facility in obtaining large plates of metal on the continent where, as has already been observed, the latten-plate was manufactured.“ A. Way: Sepulchral brasses and incised slabs. Journal of the Archæol. Instit. Vol. I. Pag. 207—208.

[2] A Series of monumental brasses by J. G. and L. A. B. Waller. Folio. London 1846. 16de Hefte. Boutell: Monumental brasses and slabs, „Flemish brasses“, Pag. 9—27, især de Pag. 12, 13 og 14 afbildede Ornamenter og Figurer.

[3] Otte: Handbuch der kirklichen Kunst-Archæologie S. 195: „Diesen Guszwerken (aus Bronce) sind die in grozer Anzahl vorkommenden in Flandern heimischen Metallgrabplatten mit geschnittenen und gravirten Figuren anzureihen.“ Kugler: Kleine Schriften und Studien. Vol. I, S. 787. Vol. II, S. 605—607 og 631—635. See Sammes Handbuch der Kunstgeschichte. Zweite Aufl. S. 622 ff. Lisch: Kunstblatt 1851, S. 21. 1852, S. 366 Hertel: Kunstblatt 1853, S. 361.

[4] „Although a great general similarity will be found between several brasses of the same date, no two specimen have hitherto been noticed, which are precisely identical or may be regarded as reproductions of the same design.“ A. Way: Journal of the Archæol. Inst. Vol. I, Pag. 199—200. Boutell: Pag. 7.

[5] Afbildet i Suhms Danm. Hist. XIII. S. 516. Mand og Kone ere her fremstillede under gotiske Buer, omgivne af Ornamenter og Helgenbilleder; ved Mandens Fødder ligge to Løver, og ved Konens en Hund med Bjældehalsbaand ligesom paa Ringsted Pladen.

[6] Afbildning af dette herlige Mindesmærke, som solgtes fra Domkirken ved Auction 1806, findes heldigviis blandt de Abildgaardske Tegninger i Oldsag-Museets Archiv. Bispen sees fremstillet i Legemsstørrelse imellem to Rækker Helgene, hvoriblandt idetmindste flere af Apostlerne, som paa Ringsted-Pladen. Ved hans Hoved sidder Roeskilde Domkirkes Skytspatron den hellige Lucius, hvilket maaskee turde styrke Formodningen om, at ogsaa Sanct Knud Hertug, som Ringsted Kirkes og Kongeslægtens Skytspatron, kunde være forestillet paa Erik Menveds Gravplade i Ringsted.

Domkirke[1]. Medens dog saaledes disse Mindesmærker ere langt sjeldnere i Danmark, end i sydligere og vestligere Lande, ere de igjen sjeldnere høiere oppe mod Norden. I Sverige og det til samme forhen hørende Finland findes ikkun to saadanne[2], men i Norge, saavidt vides, slet ingen. Hele den store Række af slige udgraverede, med Aarstal forsynede Gravplader, som vi fra Sverige og Danmark af kunne forfølge til andre Lande gjennem omtrent tre Aarhundreder, er af uskateerlig Værdi til Kundskab baade om de forskjellige Klædedragter og om den forskjellge Smag og Kunststiil, som lidt efter lidt fremtraadte. Det maa dog vel erindres, at disse herlige Gravplader, blandt hvilke den Ringstedske indtager en udmærket Plads, oprindelig vare bestemte til at ligge fladt i Kirkegulvene, ja at de netop synes at være komne i Brug paa en Tid, da de mange Begravelser i Kirkerne medførte Nødvendigheden af, for Pladsens Skyld at indskrænke Antallet af de Mindesmærker, der kunde hæve sig op over Gulvene[3]. Herved bliver det end mere sandsynligt, at Kong Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Gravplade i Ringsted Kirke, der hviler paa en omtrent en Alen over Chorgulvet ophøiet Muur, ingenlunde, hvad alt ovenfor (Sid. 32) er berørt, nu ligger paa sin oprindelige Plads, men at den fra først af har ligget fladt i Gulvet ligeover Kongeparrets Grave under det nuværende Altar. Først efter dette Altars Opstilling er da formeentlig Gravpladen optaget og anbragt længere tilbage bag Alteret paa det nuværende firkantede Muurunderlag[4].

Kong Erik Menveds høist mærkelige og her i Landet nu ganske enestaaende Gravminde danner ligesom en værdig Slutsteen for de kongelige Grave i Ringsted. Erik Menved var nemlig den sidste Konge og hans Søster Margrethe, den svenske Konge Birger Magnusons Dronning († 1341), det sidste Led ikke alene af Hertug Knud Lavards Æt, men i det Hele af den danske Kongeslægt, der blev begravet i Ringsted Klosterkirke. Til-

---

[1] Terpager Ripæ Cimbricæ p. 205.

[2] En Messingplade i Åkers Kirke i Upland er afbildet i Kugler: Kleine Schriften II. S. 632. Den er lagt over Fru Ramborg af Wiik † 1327. En noget yngre Messingplade, bekostet 1429 af Biskop Magnus Olai Tawast, er lagt over den upsalske Biskop Henriks Grav († 1158) i Nousis Kirke i Finland i Nærheden af Åbo. Den har mere Lighed med den Ringstedske Plade, end Fru Ramborgs, navnlig ogsaa med Hensyn til de to Rækker Figurer paa Siderne, af hvilke de yderste angives at forestille Biskoppens Slægtninge. See Afbildningen i Peringskjølds Monumenta Ullerakerensia pag. 128.

[3] It is obvious, that as the practice of interring persons of distinction in churches became freqvent the use of table-tombs or effigies in relief, was necessarily found inconvenient, as occupying space in the area of the fabric, which was required for the services of the church. The advantages therefore arising from the introduction of flat memorials, which formed part of the pavement and offered no obstruction must have quickly brought them into common use. A. Way. Journal of the Archæol Instit. Vol. I. p. 198—99. „About the commencement of the thirteenth century, the custom appears to have been adopted in this country (England) of affixing to slabs of marble or stone, portraitures of the deceased engraven on plates of metal, the slabs themselves being laid in the pavement of churches, or in some comparatively rare instances placed upon altar-tombs". „Altar-tombs, surmounted by brasses usually occupy a chantry or sepulchral chapel constructed expressly for their reception; or they commemorate some personage having a claim to unusual distinction as the founder or benefactor of the edifice". Boutell: Monumental brasses pag. 4. Om Messingpladernes Haardhed til at modstaae Slid i Kirkegulvene see sammesteds pag. 4: „it is common to find a brass of the fourteenth century still as essentially perfect as when first laid down".

[4] Ligesom den ved Hs. Majestæt Kongen foretagne Undersøgelse viste, at Muurværket under Gravpladen var temmelig nyt og raat opført paa et Underlag af bart Sand, saaledes godtgjordes ogsaa, at det firkantede Muurværk slet ikke indeholdt Kongens og Dronningens Kister. Den urigtige Antagelse herom har været Skyld i den heel feilagtige Opfattelse af de Ringstedske Kongegraves Beskaffenhed, som er antydet i Antiqv. Annaler III. pag. 5. Anm., ifølge en Indberetning fra Amtsprovst Mønster af 9 Mai 1817 (i Oldsag-Museets Archiv). Amtsprovsten siger nemlig: „man kan ved at stige ned i en Kjælder, som fra Bagkoret kan aabnes, gaae omkring i den Hvælving under Gulvet, der har været indrettet til Begravelser, og man finder da overalt Kongegravene omgivne med stor og forsvarlig Muur, saaledes er Tilfældet med Erik Menveds og Ingeborgs, saaledes ogsaa med Valdemarernes og flere Grave"!! Ligesaa urigtige næsten Ord til andet ere følgende ældre Bemærkninger af Sveistrup (Thottske Mscpt 1411. S. 11—12 Anm.) „man har fremdeles Aarsag til at troe, at disse Kongl. Begravelser har staaet over Jorden, ligesom Kong Eric Menveds; thi i min sal. Faders Opvext blev først Kong Byrges Grav sløyfed med Jorden og den derpaa liggende Steen nedsænket for at give Plads til det nye opbygte Alter". Den selvsamme Liigsteen over Kong Birger og Margrethe, som nu ligger i Ringsted, henlaa der allerede 1699 ved Alterets Flytning; der kan fornuftigviis ikke være Tale om, at den skulde have ligget anderledes, end nu, og anderledes end de øvrige samtidige kongelige Liigstene: fladt i Gulvet. Reyersen i sin Beskrivelse over St. Bendts Kirke tilføier endnu (S. 12), at det vist er som Følge af Forordningen af 6te Juni 1571, at „de kongelige Liig, hvilke have tilforn staaet oven for Jorden, ere blevne nedsenkede undtagen Kong Erich Menveds og hans Dronnings, der endnu staae oven for Jorden, og Kong Birgers og hans Dronnings, hvilke ikke bleve nedsenkede, førend udi Aaret 1699, da det nye Alter blev opsat". Forordningen indeholder imidlertid ikke et Ord herom. Reyersen gaaer ud fra den sædvanlige urigtige Forudsætning, at Kong Erik og Ingeborg endnu skulde ligge ovenfor Jorden. Var der overhovedet nogen Grund til at troe, at de kongelige Liig oprindelig havde staaet oven for Jorden, hvilket man efter alle Kjendsgjerninger ikke tør antage, vilde det ogsaa have været høist besynderligt, hvis Kong Birger og Margrethe skulde være vedblevne at ligge oven for Jorden meer end hundrede Aar efter at de andre kongelige Liig vare nedsænkede i Jorden.

sammen var der i Kirken begravet tyve eller een og tyve kongelige Liig, nemlig, foruden den svenske Konge Birger og to svenske Enkedronninger[1], fem regjerende og een udvalgt dansk Konge, sex danske Dronninger, og endelig fem eller sex Hertuger og Prindser.

Allerede i Kong Erik Menveds levende Live havde det nærliggende Sorø Kloster, der udmærkede sig ved Rigdom og stor Anseelse begyndt at gjøre Ringsted Kloster, som Gravsted for Kongeslægten, Rangen stridig, idet Sorø Klosters Kirke Aar 1304 havde optaget Liget af Erik Menveds og Christopher den Andens Broder Valdemar, og Aar 1312 Liget af Christopher den Andens Datter Agnes. Om dette Forhold havde sin Grund i den Uenighed, der herskede mellem Kong Erik Menved og Christopher, at saaledes muligen Christopher ikke har villet benytte eller begunstige den samme Kirke, som Broderen Kong Erik, er ikke klart. Men efter Christopher den Andens Thronbestigelse synes i al Fald Ringstedkloster at have indtaget en fjendtlig Stilling imod ham. Da nemlig et oprørsk Parti havde afsat Christopher og valgt den slesvigske Hertug Valdemar, af Abels Slægt, til Konge, blev Valdemar ikke alene anerkjendt af Ringstedkloster, men dets Abbed synes endogsaa at have siddet i hans Raad og i denne Egenskab undertegnet de af ham udstædte Kongebreve[2].

Sligt kunde under ingen Omstændigheder opmuntre Kong Christopher til at foretrække Ringstedkloster fremfor det af ham til Gravsted for sin Slægt tidligere udvalgte Sorø. I Klostrets Kirke her begravedes derfor ogsaa senere hans Datter Helvig, hans Dronning Eufemia af Pommern († 1330), hans Søn, den til Konge udvalgte Erik († 1332), og endelig han selv († 1332). Hans Søn Kong Valdemar Atterdag deelte neppe Faderens Forkjærlighed for Sorø. Idetmindste lod han sin Søn den til Thronfølger udvalgte Christopher († 1363) begrave i Roeskilde Domkirke, selv blev han begravet i Vordingborg og desuden skjænkede han ved sit Testament halvtredsindstyve Mark i hvid Mynt (Sølv) til Ringstedkloster, imod at der hver Dag skulde læses en Messe og hvert Aar holdes en Fest for ham, ved hvilken Leilighed Abbeden skulde gjøre Brødrene i Klostret tilgode med en Tønde tydsk Øl og tre kraftige Retter. Kong Valdemar synes saaledes ikke ganske at have glemt sine Forfædres gamle, ærværdige Hvilested. Ogsaa hans Datter Margrethe betænkte Klostret. Men ulige mere, som sin Farfader Christopher, yndede hun dog Sorø Kloster. Hun lod sin Faders Liig flytte fra Vordingborg til Sorø Kirke, hvor hun ogsaa begravede sin Søn Kong Olaf Hakonsøn († 1387), og hvor hun selv senere († 1412) kom til at hvile ved sin Faders Side, i den samme store Marmor-Sarcophag, som hun havde ladet opreise, prydet blandt mange andre Figurer med Valdemars i Marmor udhuggede Billede. Tidens Smag begyndte nu i det Hele at kræve pragtfuldere Begravelser over Jorden, istedetfor som sædvanlig forhen under Jorden.

Men Aaret efter Margrethes Gravlægning i Sorø lod den roeskildske Biskop Peder Jensen hendes Liig med Magt bortføre til Roeskilde og hensætte i en prægtig, med hendes udhuggede Billede prydet Sarcophag, i Høichoret i Domkirken. Hendes og hendes Broder Christophers tidligere Begravelse i Domkirken var den første Begyndelse til, at Roeskilde Domkirke igjen skulde blive, hvad den vistnok oprindelig var udseet til, det vigtigste Gravsted for det danske Kongehuus, ja navnlig at Domkirken til vore Dage skulde vedblive at være et ligesaa bestemt Hvilested for de yngre Linier af Kongehuset, som Ringsted Kirke gjennem Aarhundreder havde været for den ældre, fra Sanct Knud Hertug stammende Kongeslægt.

---

[1] Et upaalideligt Sagn vil, at endnu den svenske Enkedronning Blanka, død i Kiøbenhavn 1363, skulde være begravet i Ringsted. See Werlauff om de hellige tre Kongers Capel Sid. 46 Anm. d.

[2] Suhm Danm. Hist. XII. 128. Daugaard om de danske Klostre, Side 203—204.

VI.

KLOSTRETS, KIRKENS OG KONGEGRAVENES SENERE SKJÆBNE. REFORMATIONEN. KIRKEN SOGNEKIRKE FOR BYEN. BRANDEN 1806. KIRKENS MISHANDLING OG NYESTE RESTAURATION.

Malet paa en Pille i Choret ved den nordre Korsfløi i Ringsted Kirke.

Efterat Ringsted Klosterkirke, nærmest fra Erik Menveds Begravelse af (1319), var ophørt at være Gravsted for den herskende Kongeslægt, maatte baade Klostret og Byen komme til at føle de mindre heldige Virkninger heraf. Men disse Følger indtraadte neppe strax. Thi Klostret, hvis Friheder og Herligheder Paverne ved særegne Buller af Aarene 1336 og 1404 stadfæstede, havde ved de allerede derværende Kongegrave, ved Sanct Knud Hertugs Helgenskriin og ved sine Rigdomme for det Første Anseelse nok, og Byen vedblev endnu at være Sædet for Sjællandsfarernes Landsting, hvor stadig Kongehyldingerne skete. Flere vigtige politiske Forhandlinger foregik Tid efter anden i Ringsted. Saaledes sluttede Kong Christopher den Anden efter sin Hjemkomst fra sin Landflygtighed (i Aaret 1329) et Forlig i Ringsted med Grev Johan af Holsteen, hvorved bl. A. Sjælland oplodes som Pant til Grev Johan, og tyve Aar efter (1349) holdt Kong Valdemar Atterdag et stort Danehof i Ringsted, paa hvilket han aflagde Regnskab for Rigets oppebaarne Skatter.

Nogle Aar i Forveien (1345 eller 1346) skal imidlertid Ringsted By være bleven hærget og brændt af den holsteenske Greve Johans Mænd[1], og det er ikke usandsynligt, at Klostret ved denne Leilighed kan have lidt betydelig Skade. Idetmindste trængte Ringsted Kloster og Kirken vistnok stærkt til Reparation i Begyndelsen af det næste Aarhundrede, siden Dronning Margrethe (i Aaret 1411) skjænkede Klostret baade Sæby med dets Gods i Løveherred og to tusinde lybske Mark, hvoraf de femtenhundrede Mark, som Abbed Peder og Conventet i Ringsted erkjendte ved deres i Kallundborg udstædte Brev, skulde være til »wort Closters i Ringstathe Bygningh oc til at thæcke Kirken meth i thet samme wort Kloster«[2]. En Abbed Peder, som døde i Ringsted Kloster Aar 1425 paa Sanct Knuds Skrinlægnings Dag (den 25de Juni), maa ifølge den over ham i Ringsted Kirke lagte Liigsteen med Indskrift »restaurator hujus loci« have forbedret Klostrets Bygninger, hvilket rimeligviis er skeet ved Hjelp af den nysnævnte, ved Dronning Margrethes Gavmildhed erhvervede Sum. Omtrent paa denne Tid har Kirken vistnok ogsaa erholdt de af Egetræ udskaarne Chorstole, som endnu ere bevarede, og som fremstille Scener af det gamle og nye Testamente. Disse Chorstoles Liighed og Samtidighed med Chorstolene i Roeskilde Domkirke kan neppe

[1] Resenii Atlas Dan. p. 193. „Anno 1345 regnante Waldemaro 3tio Holsati, qvi partes fovebant Comitis Johannis, præter alia Selandiæ oppida et vicos, Ringstadium ferro atqve incendio violenter foederunt."

[2] Danske Magazin IV. 322—324. Nye Danske Mag. V. 3.

miskjendes. En følgende Abbed Birger eller Byrge forskjønnede yderligere Klosterkirken ved (1475) at tilbygge et Taarn over Korset, som han lod opføre ved Matthias af Kjøge, Borger i Roeskilde. I Spirets Knap bleve forskjellige Reliqvier indlagte, bl. A. Stykker af Sanct Knud Hertugs Kappe og Svededug, Noget af Aarons Stav og af Jomfru Marias Klædebon m. m.

Ligesaa ualmindeligt som det synes at have været, at Klosterkirkerne her i Danmark vare prydede med Taarne, ligesaa ualmindelig var i det Hele Ringstedklosters Stilling endnu henimod Slutningen af det femtende Aarhundrede. Dets Abbeder vare mægtige og anseete Mænd, der deeltoge i vigtige Forhandlinger baade om Kirkens og Statens Anliggender. Abbeden Byrges Eftermand Jens eller Johannes vides bl. A. i Lund at have været medvirkende til at hylde og samtykke Hertug Christiern, Kong Hans's ældste Søn til Konge efter Faderens Død. Men Taarnet paa Klosterkirken havde ikkun kneiset kort Tid, som et ydre Tegn paa Klostrets Betydning, før Reformationen kom og Klostret i al sin Herlighed og Vælde blev fuldkommen tilintetgjort.

En gammel Beretning af et Øienvidne fortæller, at da Biskoppen af Slesvig Godskalk Ahlefeldt i Juli Maaned 1513 vendte tilbage til Slesvig fra et Møde i Kjøbenhavn, paa hvilket han med flere Udsendinge fra Stænderne i Slesvig og Holsteen havde anerkjendt den nye Konge, Christian den Anden, standsede han med sit Følge i Ringstedkloster. Efter hans Anmodning blev, i hans og hans Følges Nærværelse, Sanct Knud Hertugs »Begravelse i Chorets Midte« aabnet. Men formedelst Stedets Fugtighed fandtes hans Legeme næsten ganske fortæret og henfaldet i Støv, med Undtagelse af enkelte smaae Been, af hvilke Biskoppen tog endeel med sig til sin Kirke i Slesvig, navnlig »fordi Sanct Knud havde været Hertug i Slesvig« [1].

Forsaavidt man ikke tør antage, at der ved den saaledes aabnede Knuds »Begravelse (sepultura) i Chorets Midte« menes hans Helgenskriin, som idetmindste tidligere maa have staaet ovenpaa eller maaskee endog indeni[2] Alterbordet ved Vor Frues Høialter, bliver det unægtelig paafaldende, ja næsten uforklarligt, at den hellige Knuds Been allerede saa tidlig, som Aar 1513, skulde have været nedgravede i Jorden og tilmed nedgravede »midt i Choret«. Hvis Knuds Been, muligen som Følge af de nyere og friere religiøse Forestillinger, virkelig allerede havde maattet vige Pladsen paa eller i Høialteret, er det ulige mere troligt, at de have været begravede paa det Sted i Hovedskibet, hvor Knuds oprindelige Grav var, hvor han siges efter Reformationen at være bleven igjen begravet, og hvor derfor ogsaa senere en Liigsteen betegnede hans Hvilested[3]. Meddeleren af den ovenanførte Beretning, som nedskrev den nogen Tid, sandsynligviis flere Aar efterat Gravaabningen var skeet[4], kan saare let have forvexlet Midten af Choret med Midten af Kirken, der jo tilmed stødte tæt op til Chorets Begyndelse.

Mærkeligt bliver det under alle Omstændigheder og ret betegnende for Catholicismens Forfald, at Abbeden og Munkene i det Kloster, som fornemmelig havde hævet sig ved Sanct Knuds Helgenskriin, vilde tillade, at Graven nu blev aabnet, for at en Slesvigsk Biskop kunde bortføre Been af Klostrets og Sjællands Skytshelgen til en anden Deel af Riget. Man skulde fristes til at troe, at muligen Sanct Knuds Reliqvier ikke længere bleve

---

[1] Danske Atlas VII. Kbhvn. 1781. S. 609—10. „At ogsaa Hertug Knud den Helliges sidste Levninger her „(Slesvigs Domkirke)“ have endelig fundet deres Begravelse, eller egentlig blevne hensatte for at dyrkes som hellige Reliqvier, sees af en Saxo ex edit. Paris. 1514. som tilhører B. C. Sandvig, hvorudi ved Fol. 127 er tilskrevet følgende Anmerkning med en gammel Haand: „Vidi ego in Rynstadio anno Dni 1513 mense Julii „presentibus & id petentibus R. p. d. Godschalco de Aluelt Episcopo Slesvicensi, d. Hinrico Broktop militi, Sifrido van der Wisk, Hennekone de „aluelt, Mauricio zesteden & Me Jo. Brandis lubicensis & hamburg. ecclesiarum canonico Nobis reuertentibus ex legacione ad d. Christiernum tunc „electum nondum coronatum Danorum Regem nomine provincialium ducatuum holtsacie ac Slesuicensis, aperiri sepulturam Sancti Kanutj in medio „chorj & corpus ejusdem jam consumptum fuit ac redactum in puluerem ob humiditatem loci pauculis ossibus exceptis, quorum partem memoratus „Dns Episcopus secum ad ecclesiam suam detulit Slesvicensem. Nam Kanutus dum vixit Slessuicensi ducatui prefuit“.

[2] En mærkelig Yttring, som synes at tyde paa, at Helgenskrinet stod inde i Altarbordet, findes, om end fra en sildigere Tid, i Resenii Atlas Danicus II. p. 178: „Ossa Divi hujus ipsi altari B. Virginis Mariæ inserta“.

[3] Holger Parsberg i sine Anmærkninger over Vedels Saxo fortæller, at Hertug Knud blev begravet, ventelig efter Reformationen, under den femte Østre Hvælving, omtrent 4 Skridt Vester for Chorsdøren, altsaa i Skibet, under hans derværende Gravsteen. Suhm Danm. Hist. VII. S. 327. Anm.

[4] Bogen, hvori den findes, er nemlig først trykt i Paris 1514.

tilbørlig holdte i Ære af Sjællænderne, og at Abbeden og Munkene i Ringstedkloster derfor have været mere villige til at lade nogle af dem komme til et Sted som Slesvig, hvor der, efter Biskoppens Iver at dømme, var Udsigt til at man vilde skjønne mere paa dem[1].

Men forresten skulde Helgenen Hertug Knuds Tid snart være forbi overalt i Danmark. Reformationen og med den en større baade religiøs og politisk Frihed begyndte at gjøre sig gjeldende. Under den indre Kamp, som i den Anledning søndersplittede Riget, var i Januar 1535 Landstinget i den formeentlig af Knud særligt beskyttede By Ringsted Skuepladsen for skrækkelige Voldsomheder. En af Forsvarerne for Adelens Rettigheder og vel i det Hele for den gamle Tingenes Orden Fru Anna Meinstrup til Valsø[2] sønderreves af det rasende Folk. Aaret i Forveien havde den Luthers nye Lære hengivne Grev Christopher af Oldenborg ligeledes paa Ringsted Landsting modtaget Hylding af Almuen i den fordrevne Konge, Christian den Andens Navn. Ikkun kort efter var ogsaa den lutherske Lære indført over hele Landet. Sanct Knuds Reliqvier bleve ikke mere Gjenstand for Tilbedelse; i det Høieste bleve de betragtede som Curiosa. Over halvtredsindstyve Aar efter Reformationens Indførelse opbevaredes og forevistes i Ringstedkloster Sanct Knuds Hovedskal med et kjendeligt Hug i[3], ja næsten hundrede Aar senere viste man endnu der et Ærme af hans Kjole, hvorimod hans Hovedskal siges at være kommen til Abbediet St. Denis i Frankrige[4], hvis det ikke er gaaet med Sanct Knud, som med St. Lucius og andre berømte Helgene, at deres Hovedskaller forevistes paa eengang paa flere forskjellige Steder.

Som eet af de saakaldte Herreklostre blev Klostret i Ringsted ikke umiddelbart efter Reformationens Indførelse (1536) fuldkommen ophævet. Det inddroges under Kronen, men vedblev at underholde en heel Deel af de endnu levende Munke og tillige lutherske Geistlige, som stode under en Abbed, der paa Kongens eller Kronens Vegne styrede Klostret. Saadanne Abbeder forestode Klostret omtrent saalænge, som der endnu vare Munke i Live, og i den Tid synes Kongerne stundom at have udskrevet Penge af Klostret som af andet Krongods. I Aaret 1560 fik t. Ex. Abbederne af Ringsted og Sorø Kloster Ordre af Kong Frederik den Anden til at udbetale aarlig 400 uforfalskede Dalere til et kongeligt Reisestipendium for fattige Studenter. Den sidste Abbed efter Reformationen var Mester Iver Bertelsen (Magister Ivarus Bartholinus), en overordentlig lærd og indsigtsfuld Mand, som først for formeentlige vrange Meningers Skyld var bleven dømt til Døden og derefter benaadet med livsvarigt Fængsel, men som af Kong Frederik den Anden omsider blev forlehnet med Ringsted og Sorø Klostre, hvorfor han ogsaa kaldes baade Abbed og kongelig Befalingsmand. Da han ved Aar 1580 endelig forlehnedes med Ringstedkloster, blev det ham paalagt, af Klostret at underholde tolv Skolediscipler. Disse Disciple søgte sandsynligen til den Sanct Bendts Skole i Klostret, som holdtes i Capellet ved den søndre Korsfløi indtil Skolens Ophør 1739.

Henimod ti Aar før Klostret gik over til at blive en heel verdslig Forlehning, havde Kong Frederik den Anden taget Bestemmelse med Hensyn til den prægtige Klosterkirke, som, i Særdeleshed da Byen Ringsted havde sin egen gamle, til Sct. Johannes indviede Sognekirke, nu længe havde henstaaet næsten ganske ubenyttet. Ligesom det i sin Tid havde været Knud Lavards Begravelse i Kirken, der i Forening med Sønnen Valdemars Plan at gjøre den til Gravsted for Kongeslægten, havde været Aarsag i, at Kirken i Valdemar den Stores Tid blev udvidet og ombygget i en anseelig Grad, saaledes var det nu igjen Kongegravene, der væsentlig foranledigede, at Kirken ikke alene blev holdt i Hævd, medens mange andre mærkelige Klosterkirker gik til Grunde, men at den endogsaa bevarede en stor Deel af sit tilliggende Gods. Kong Frederik den Anden siger i den Anledning udtrykkelig i sin

---

[1] Af Sanct Knuds Been vides ingen tidligere at være komne fra Ringsted. Af hans Kappe, Svededug og Kjortel opbevaredes derimod Stykker i Franciskanernes eller Graabrødrenes Kirke i Roeskilde. Daugaard: om de Danske Klostre S. 189.

[2] Af denne Gaard sees endnu Voldstedet ved Valsølille Sø, ikke langt fra Ringsted.

[3] Af en Ubenævnts Beskrivelse over Danmark, forfattet 1591, i den Arna-Magnæanske Haandskrift-Samling Nr. 852. 4to. S. 88: „Adservatur in hoc monasterio caput ducis Canuti, in cujus cranio vulnus, inflictum a patruele videre licet". Suhms Samlinger II. Side 117.

[4] Corfitz Braems Reisebog. Kgl. Biblioth. Thottske Saml. Nr. 1926. 4to. 1668. Mai: „I Ringsted Kirke vises et Ærme af St. Canuti Kjole, og en Potteskaal for hans Hovedpande, som er til St. Denis i Frankrige."

paa Frederiksborg den 6te Juni 1571 udstedte Forordning, »att effttherthj ther findes mange wore Forfedre, Konninger saa oc Drottninger, som haffue regeritt her vdi Danmarck, att were begraffuit vdj Ringsted Closters Kircke, tha paa thett theris Leggersted maa bliffue hederlig holdett, thennom til en evig Ihukommelsse, oc same Closter Kircke saa møggit thessbedre kand bliffue byggitt, oc altid wed god Heffd oc Macht ferdig holdes, haffue wij vndt oc tilladt, oc nu mett thette wort obne Breff vnde oc tillade, att Sogne-Folckitt vdi Sanctj Hans Sogen vdj Ringsted her effther mue oc schulle søge til Ringsted Closters Kircke, oc then holde for theris rette Sogne Kircke, oc hves Tiinde oc Rettighet som gaffs til forskreffne Sancti Hans Kircke, skal her effther giffuis til Ringsted Closters Kircke, oc Kircke-Wergerne thet att skulle vpbere, oc forwende thil Kirckens Bygning oc Forbedring. Skall oc Abbeden og Forstanderen vdj Ringsted Closter, then ther nu er, oc her effther kommendis worder, haffue fliitig Tilsiun mett, att all Kirckens Indkomst, Tinde oc anden Rettighed kommer alene til Kirckens beste, oc brugis til thendz Bygning oc Forbedring, oc til inthett andett. Skall oc Kircke-Wergerne til forskrevne Ringsted Closters Kircke mue nyde, til same Kirckes behoff, alle the Ornamenter ther findis vdj Sanctj Hans Kircke, oc hues Stole ther vdj ere, mue the lade vdtage oc vpsette vdj Closters Kircke. Sammeledis skall Abbeden eller Forstanderen ther samestedz mue vpbere all wor oc Kronens Partt aff Tiinden aff forskreffne Sogen, oc thet nyde til Closters behoff, oc aarligen indføre thet til Regenskaff, som anden Closters Rente oc Indkomst. Tiill Vidnissbyrd haffue wij etc.[1].

I en anden, samme Dag og paa samme Sted udstædt Forordning, hedder det endvidere:

Til Mester Iffuer Bertelsøn Abbet vdi Ringsted Closter.

Frederich then Anden etc. Wiider, at effthertij wij haffue forordineritt, att Sancti Hans Sogen vdi Ringsted skal her effther ligge oc bliffue til Ringsted Closters Kircke, oc Sogne Folckit att skulle besøge same Closter Kircke, oc then holde for theris Sogne Kircke, tha paa thett Folckitt thess bedre kunde fange Platz oc Rom wdi Kircken, bede wij ether og wille, atj lader vdbryde the gemeene Althar, ther findis nedre i Kircken, som ingen aff framfarne Koninger, eller Drottninger haffue stifftett, oc egien lader ordenlige bygge oc vpsette Stole, som Almuen oc Sognefolckitt kunde stande oc høre Predicken oc Gudz Ord, oc I ther met bestiller alting, som thet best oc skickeligst kand were. — Ther mett skeer wor Wilge etc.[2]

De nærmeste Følger af disse kongelige Forordninger vare, at Ringsted Byes gamle, til Sct. Johannes indviede Sognekirke blev nedbrudt, og at der i den nye Sognekirkes, den forrige Klosterkirkes Skib blev indrettet Stole til Menigheden. Den sidstnævnte Forordning omtaler nemlig aabenbart alene Skibet, idet den fremhæver Nedbrydningen af »the gemeene Althar, ther findis nedre i Kirken«, hvilket jo ogsaa var meest nødvendigt for at skaffe Plads til Sognefolket. Kirkens Chor, hvor især Kongegravene fandtes, berører den kongelige Forordning aldeles ikke.

Det kan dog neppe feile, at Abbeden Mester Iver Bertelsøn, som selv skyldte den kongelige Naade Saameget, har benyttet denne Leilighed til at vise sin Hengivenhed for Kongehuset ved at bidrage Sit til, at Kong Frederik den Andens bestemt udtalte Ønske, at hans Forfædres »Leiersted maatte blive hæderlig holdet, dennem til en evig Ihukommelse«, kunde blive fyldestgjort. Ved en Hovedreparation Kirken fik 1582 er det derfor ogsaa rimeligviis, at de med korte Indskrifter forsynede, simple og eensformige Liigstene, som til vore Dage have betegnet de allerfleste af Kongegravene, ere blevne lagte[3].

---

[1] Danske Magazin VI, S. 367—368.

[2] Danske Magazin VI, S. 368.

[3] Kong Frederik den Andens og Dronning Sophias Vaabner og Titler tilligemed Aarstallet 1582 fandtes afmalede paa to af Pillerne paa den østre Gavl bag det gamle Altar, som et Minde om Kirkens Reparation paa den Tid. Om de kongelige Liigstenes Henlæggelse omtrent paa samme Tid. See Thottske Mscrpt. Nr. 1411. S. 11—12. Anm. Reyersen om Sct. Bendts Kirke S. 12. Werlauff: „Om de hellige tre Kongers Capel". S. 45. Anm. ø.

De kongelige Befalingsmænd paa Ringstedkloster vare i den følgende Tid gjerne Landsdommerne i Sjælland, som førte Forsædet paa Landstinget, og som paa Datidens vanlige Viis fik Forlehningen af Klostret til deres Underhold. Aaret efter Iver Bertelsens Død, som indtraf den 18de September 1583, udstædte ogsaa Kong Frederik den Anden følgende Forordning:

Mongl. Majsts obne Bref at den Norderste Cappel ved Ringsted Kircke skal hereffter være et Domhus.

Fr. 2

Gjøre alle vitterligt at efftersom vi forfare at her til Dags icke haver været nogen vis Domhus udi vor Kjøbsted Ringsted, hvorudi Landsthing kunde holdes, tha hafve vi af synderlig Gunst oc Naade vore kjere tro Undersaatter herudi vort Land Sielland til gode for got anseet, bevilget oc tillat, oc nu met thette vort obne Bref bevilge og tillade, at then Norder Cappel ved Ringsted Kircke skal tilforordnes oc altid hereffter være oc bliffve et Domhus oc ther sammesteds at søges holdes oc forhandles Landsting af vore Undersattere her udi Sielland hvoreffter sig alle oc enhver kunde vide at forholde. Actum Hafniæ 22 Septbr. Ao. Dni MDLXXXIV[1].

Det blev herved end lettere for de senere Landsdommere, der boede paa det gamle Kloster, at møde paa Landstinget, som saaledes holdtes ikke mere under aaben Himmel[2], men i Klostrets gamle Kirke. Muligen er denne Forordning bleven fremkaldt ved, at nogle Maaneder iforveien (den 10de Juli) var Kong Frederik den Andens Søn Christian den Fjerde bleven hyldet som Thronfølger paa Landstinget i Ringsted. Dette var iøvrigt sidste Gang, at nogen Kongehylding foregik i Ringsted og paa de andre gamle Landsting i Danmark.

Blandt de følgende Befalingsmænd paa Ringstedkloster maa mærkes Jørgen Seefeld, een af Frederik den Tredies Rigsraader og Landsdommer i Sjælland fra 1630—1661 (i hvilket sidste Aar han døde). Han havde samlet et udmærket og paa den Tid saare sjeldent Bibliothek, som den svenske Konge Carl Gustav ved sit Indfald paa Sjælland skjænkede Jørgen Seefelds Fjende Corfitz Ulfeldt, og som denne lod føre over til Sverige. Jørgen Seefeld viste ogsaa sin Interesse for Klostrets gamle historiske Minder ved at pryde den hellige Hertug Knuds Grav med en endnu bevaret Steen, hvorpaa er udhugget en latinsk Indskrift og derunder tvende af Skyerne fremrakte Arme, holdende det Slesvigske Vaaben (2 Løver)[3].

De kongelige Befalingsmænd paa Ringstedkloster, som dog vare kaldede til at værne om de gamle ærværdige Kongegrave, synes længere ned i Tiden kun slet at have røgtet denne Pligt. Thi i Slutningen af det syttende Aarhundrede begyndte man med Anlæget af private Grave i Kirkens Chor at trænge forstyrrende ind paa de kongelige Begravelser, hvorved navnlig Dronningerne Richitzas og Dagmars Grave, saavelsom Kong Valdemar den Tredies og flere af de ved hans Side liggende Hertugers Grave bleve paa den skammeligste Maade aldeles ødelagte. Efter Enevældens Indførelse ophørte ogsaa Ringstedkloster snart at være en kongelig Forlehning. Kong Frederik den Fjerde solgte nemlig Gaard og Gods fra Kronen, naturligviis dog med Undtagelse af Klosterkirken, og siden den Tid har Ringstedkloster været i privat Eie. Af de gamle Klosterbygninger er der heller ikke nu mere nogen Levning tilbage.

I Begyndelsen af dette Aarhundrede — omtrent samtidig med, at Ringsted ved Oprettelsen af Landsoverretten i Kjøbenhavn mistede sit ældgamle Landsting og derved en af de sidste Rester af sin gamle Herlighed —

---

[1] Af Uldalske Msc. Samling i det Kgl. Bibliothek, fol. Nr. 184.

[2] „Sjællandsfarernes Landsting", som det kaldtes, skal i ældre Tid have været holdt paa et Sted udenfor Byen, hvor der senere var en Skov „Kjærelund" kaldet. Nogle have troet i dette Navn at finde det gamle Ord „at kjære" ɔ: klage, fordi man paa Landstinget klagede sin Nød. Men dette er dog meget tvivlsomt. Danske Atlas III. 53.

[3] Holger Parsbergs Anmærkninger til Saxo. Suhm VII. S. 327 Anm. Indskriften paa Stenen lyder saaledes: Canutus, filius Regis Danorum Erici Ejegod, Dux Slesvici, Slavonie, & Wandalie, nominatus & coronatus Obotritorum Rex ab Imperatore Lothario, ob suspicionem Regni Danici a Patruele suo Magno filio tum regnantis Danorum Regis Nicolai secreti amicique collegii ad insidias evocatus VII Januar. MCXXX nefarie trucidatus in vicina silva Haraldsted, inde translatus hic sepelitus, sed relatus est in numerum Sanctorum cultusqve et honores Divinos accepit Anno MCLXX, filio suo Waldemaro id petente a Pontifice Romano.

udbrød nemlig (d. 21de Juni 1806) en heftig Ildsvaade, som fortærede hele Ringstedkloster og derefter angreb Kirken. Taarnet brændte og det smeltede Tagbly saavelsom de næsten smeltede Klokker faldt ned paa de gamle Chorhvælvinger, der imidlertid til Lykke for Kirken vare stærke nok til at modstaae baade Stødene og Ilden. De to Capeller ved Korsfløiene, i hvilke tidligere Latinskolen og Landstinget vare holdte, bleve stærkt beskadigede af Ilden ligesom den vestligste Hvælving, der ogsaa senere styrtede sammen og knuste Orglet. Kirken var nu en Tidlang i den ynkeligste Tilstand. Ikke alene Englænderne under deres Ophold paa Sjælland, men de Danske selv brugte den flere Aar efter som Oplagsted for Hø. Forskjellige Planer om dens Istandsættelse, ja endog om Nedrivelsen af den gamle og Opbyggelsen af en heel ny Kirke krydsede hinanden, indtil man endelig blev enig om en Restauration, som vel bevarede Kirken i dens væsentligste Træk, men som i architektonisk Henseende var en Yttring af det samme sørgelige Barbari, der har mishandlet saa mange af vore Mindesmærker fra Fortiden. Taarnet fik ikke mere noget Spiir, Høikirkens Tag blev trukket heelt ned over Sideskibene, hvorved alle Høikirkens Vinduer lukkedes og Kirken berøvedes en stor Deel af sin indre Lysning, hele den vestligste Hvælving blev nedrevet og Kirken saaledes betydelig forkortet; mod Vest opførtes som Gavl en Muur, der i aldeles forfeilet Stiil søger sin Lige, og endelig blev hele Kirken oversmurt med et tykt Lag Cement, som fuldkommen dækkede det smukke, ældgamle Muurværk. Ved Ildebranden og de deraf følgende Arbeider havde naturligviis ogsaa Kongegravene i Kirken maattet lide meget. Gravstenene vare ikke alene udslidte, men ogsaa knækkede i mange Stykker. Baade Kongegravene og den Kirke, som Valdemar den Store midt i al sin Magt havde reist til et Gravsted for sig og sin Slægt, frembød et ligesaa ynkeligt, som for det danske Folk nedværdigende Skue.

Men de seneste Aar have heldigviis her i flere Retninger raadet Bod paa den nærmeste Fortids Uvidenhed og Misgreb. Den ærværdige Kirkebygning har begyndt at antage en bedre Skikkelse. Allerede er udvendig Cementpudsen aftaget og den gamle Muurflade med alle sine rige Afvexlinger af Farvespil igjen bragt for Dagen; det uformelige store Tag over Kirkens Skib er brudt og et eget Tagværk atter lagt saavel over Lavkirken som over Høikirken, hvis Vinduer paany ere aabnede som i Kirkens bedre Dage; indvendig ere navnlig de fleste af de stærkt forhuggede Piller igjen udmurede[1]. Den mærkelige med mange Forestillinger udhuggede ældgamle Døbefont, som naaer op til Valdemar den Stores Tid, og som dog var bortsolgt, er bragt igjen ind i Kirken[2], og endelig ere nye, simple, men dog passende Gravstene henlagte over Kongegravene.

Det staaer endnu fornemmelig tilbage saavel at ombygge hele den vestlige Gavl, som ogsaa at give Taarnet et Spiir, der kunde svare til Kirkens anseelige Størrelse og Høide. Det er at haabe, at der hverken nu eller senere vil mangle Kraft til at vedligeholde og værdigen bevare dette herlige Mindesmærke fra Middelalderen, saa Ringsted Kirke igjen for kommende Tider kan blive til, hvad Valdemar den Store alt tilsigtede ved dens Ombygning: et værdigt Gravsted for den gamle danske Kongeslægt.

Thi denne Kirke gjemmer jo tilvisse ved Kongegravene Minder for det danske Folk, der ere saa dyrebare og saa inderlig knyttede til eet af de meest glimrende Tidsrum i Danmarks Historie, at de ville leve, naar de sidste Rester af de i Gravene slumrende kongelige Slægter forlængst ere smuldrede i Støv. —

---

[1] Det maa ved denne Leilighed ikke lades ubemærket, at Sognepræsten ved Ringsted Kirke, Hr. Provst, Ridder Steenberg med sjelden Interesse, Iver og Udholdenhed har gjennemført disse Grundforbedringer, og derved imødekommet de af Inspectionen over de antiqvariske Mindesmærker Tid efter anden udtalte Ønsker. Hr. Provst Steenberg har tilvisse ved sin utrættelige Omhu for sin Kirke givet andre Geistlige et smukt Exempel, og det er at haabe, at han maa finde mange Efterlignere.

[2] Af denne Døbefont opbevares en Tegning i Oldsag-Museets antiqv. top. Archiv. Den er af Sandsteen, rund med en firkantet Fod, paa hvis Hjørner Løvehoveder ere udhuggede. Paa Døbestenen selv sees under runde Buer mellem korte runde Søiler syv bibelske Forestillinger, nemlig Mariæ Bebudelse, Christi Fødsel, de hellige tre Kongers Komme til Bethlehem, Englens Aabenbarelse for Joseph, Flugten til Ægypten og Indtoget i Jerusalem. Men Figurerne ere nu temmelig beskadigede og udslidte. Døbefonten henstod ogsaa mange Aar i Enkemadame Roeds Have, indtil hun i Aaret 1850 viste Inspectionen over de antiqvariske Mindesmærker den særdeles Velvillie at afstaae den til Kirken.

TILLÆG.

TABULA RINGSTADIENSIS. DEN RINGSTEDSKE TAVLE.

(Afbildet Tavle VIII.)

Flere af vore gamle Kirker, t. Ex. Klosterkirken i Sorø og St. Peders Kirken i Slagelse, vare i Middelalderen forsynede med skrevne Tavler, indeholdende Efterretninger om de i Kirkerne begravede mærkelige Liig.

Paa »den tredie søndre Pille«[1] i det gamle Chor i Ringsted Klosterkirke fandtes saaledes ogsaa indtil Begyndelsen af dette Aarhundrede ophængt paa Muren i et lille Egeskab et gammelt Pergamentsblad, hvorpaa med Munkebogstaver var skrevet en kort Fortegnelse over samtlige de i Kirken begravede kongelige og fyrstelige Personer tilligemed en Beretning om Beliggenheden af hver Enkelts Grav. Da Oplysninger i denne Henseende forresten savnedes i vore gamle Krøniker, ansaa Langebek dette Blad for at være af en saadan Interesse, at han lod det afbilde og udgive under Navn af »Tabula Ringstadiensis« i sin store Samling af Kildeskrifter til Danmarks Historie: »Scriptores rerum Danicarum medii ævi« (IV. 278—281). Allerede tidligere havde flere Lærde ladet det aftrykke og gjort det til Gjenstand for nærmere Betragtninger. Tiltrods for de mange aabenbare Feil og Unøiagtigheder, Fortegnelsen indeholder, blev denne dog i Almindelighed antaget for at hidrøre fra Midten af det fjortende Aarhundrede, altsaa fra en Tid, der laa temmelig nær ved Begravelsen af det sidste kongelige Liig i Kirken (1341), hvorimod navnlig Langebek ikke vovede at afgjøre, om det af ham afbildede, i Ringsted Kirke opbevarede Pergamentsblad var den oprindelige Fortegnelse eller en senere Afskrift.

Pergamentsbladet vedblev imidlertid at hænge i det gamle Egeskab paa Chormuren i Ringsted Kirke indtil Branden i Aaret 1806. Ved denne Leilighed blev det formodentlig udtaget af den ved Ilden stærkt beskadigede Kirke og bragt til Kirkens Værge, hos hvem det idetmindste fandtes i Aaret 1808. Den Kongelige Commission til Oldsagernes Opbevaring anmodede nemlig dengang det Kongelige Danske Cancelli om, at det hos Kirkeværgen i Ringsted beroende mærkelige Pergamentsblad maatte »for at være i større Sikkerhed« overleveres til Commissionen til fremtidig Opbevaring i Museet for Nordiske Oldsager i Kjøbenhavn, hvilken Forestilling Cancelliet under 27de August 1808 bifaldt. Under 30te September næstefter indsendte Stiftsøvrigheden derfor Pergamentsbladet i sin Egetræs-Indfatning til Museet for Oldsager. I over fyrgetyve Aar henlaa den Ringstedske Tavle nu her under sikker Forvaring indtil Inspecteurerne for Museet for nordiske Oldsager og for de antiqvarisk-nationale Mindesmærker i Forening ved Skrivelse af 4de Februar 1851 indstillede til Overdirectoratet for de Kongelige Kunstsamlinger, at »Tabula Ringstadiensis, som af Frygt for Beskadigelse for mange Aar siden flyttedes fra Ringsted Kirke til Museet for Nordiske Oldsager, nu da Kirken bliver restaureret og afgiver et sikkert Gjemmested, igjen bringes tilbage til

[1] Thottske Mscpt. Nr. 1411. S. 1.

Kirken, for at opbevares paa det Sted, hvor den egentlig har hjemme«, samt at Tavlen tilbageleveres i bedre Stand end den modtoges, nemlig: i et nyt Egeskab med Dør og med Glas for Indskriften. Efterat Overdirectoratet for de Kgl. Kunstsamlinger under 8de næstefter havde bifaldet Indstillingen, blev der paa Bekostning og Foranstaltning af Inspectionen over de antiqvariske Mindesmærker anskaffet et passende, i gotisk Stiil udskaaret Egetræs-Skab til Tavlen, hvorpaa denne blev indsat heri under Glas, og derefter tilstillet Kirkeinspectionen i Ringsted, der ved Skrivelse af 3die December 1851 anerkjendte Modtagelsen af samme. Endnu senere er Skabet, som ikke var stærkt nok sammenføiet til at kunne modstaae Fugtigheden i Kirken, efter Foranstaltning af Inspectionen over de antiqvariske Mindesmærker paany bleven efterseet og Pergamentsbladet indesluttet mellem Speilglasplader, saa Pergamentsbladet forhaabentlig for Fremtiden ikke vil være udsat for nogen Beskadigelse af Fugtighedens Indvirkning. Skabet med Tavlen er nu ophængt paa den første søndre Pille i Choret i Ringsted Kirke, strax tilhøire for sammes Indgang, tilhøire for Kong Knud den Sjettes Grav, og lige overfor det Jernskab, som, ifølge Hans Majestæt Kongens Befaling, er indmuret i den første nordre Pille i Choret, og som gjemmer den i Kong Valdemar den Stores Grav for faa Aar siden fundne Blyplade (Tavle XI—XII).

Den ved Langebek i sin Tid udgivne Afbildning af den Ringstedske Tavle er langtfra saa nøiagtig eller fuldstændig, som man kunde ønske. Da Tavlen imidlertid er det eneste, fra Middelalderen overleverede Aktstykke, som giver udførligere, samlede Oplysninger om de Kongelige Grave i Ringsted Kirke, og da disse Efterretninger i en høist mærkelig Grad ere blevne bekræftede ved den af Hans Majestæt Kongen foranstaltede Undersøgelse af de nævnte Grave, har man troet at burde her vedføie et omhyggeligt Facsimile af hele Tavlen i dens fulde Størrelse (see Tavle VIII). Det vil ved en nøiere Betragtning af denne Afbildning vise sig, at den nuværende Ringstedske Tavle, ifølge Skriftens hele Udseende, neppe kan være skrevet tidligere, end omtrent Aar 1500. Derimod er det vistnok meget sandsynligt, at der kan have existeret en ældre Tavle, fra Slutningen af det fjortende Aarhundrede, hvoraf denne da følgelig kun er en senere Afskrift. De mange Feil i Aarstal, Datoer og Slægtskabsforhold kunne i saa Fald muligen hidrøre deels fra den senere Afskrivers Unøiagtighed, deels maaskee ogsaa fra den oprindelige Forfatters mangelfulde Kjendskab til Danmarks Historie; thi selv hos Datidens lærdeste Mænd, hos Munkene, fandtes endnu ikke, eller i al Fald kun yderst sjelden, nogen dyb, i Enkeltheder gaaende Kundskab om Fortidens Begivenheder.

Tavlens latinske Indskrift, hvortil nu er føiet en dansk Oversættelse, er følgende:

Anno domini. M. C. XXX. VII⁰. Idus Ianuarii Sanctus Kanutus dux dacie filius regis Erici egothæ in Cypro mortui martirisatus fuit a Magno filio Nicolai tunc regis Danorum in silua Hairlstæthæ et sepultus est Ringstadis ante summum altare qvod tunc ibi erat in ecclesia beate Marie virginis quam edificauit Zweno Noricus episcopus roskildensis Sed anno domini. M. C. LXX dictus sanctus Kanutus ad aram est translatus. VII⁰ kal. Iulii.

Ad pedes istius preciosi martiris ad orientem sepulchri sui iacet gloriosus filius suus Waldemarus

Aar efter Guds Byrd 1130[1] den 7de Januar blev Sanct Knud, Hertug af Danmark, en Søn af den paa Cypern afdøde Kong Erik Eiegod, gjort til Martyr af Magnus, en Søn af Niels, dengang Konge over de Danske, i Haraldsted Skov, og blev begravet i Ringsted foran Høialtret, der dengang stod der, i den hellige Jomfru Marias Kirke, som Svend Norbagge, Biskop af Roeskilde, havde opbygget. Men Aar 1170 blev den nævnte hellige Knud flyttet til Altret (skriinlagt) d. 25de Junii.

Ved Fødderne af denne kostelige Martyr, Øst for hans Grav ligger hans hæderkronede Søn Valdemar

[1] Knud Lavard døde ikke d. 7de Januar 1130, men d. 7de Januar 1131. See Langebeks lærde Noter til den Ringstedske Tavle: Script. rer. Dan. IV. Pag. 278—281, saavelsom Kønigsfeldt: Genealogisk-Historiske Tabeller over de Nordiske Rigers Kongeslægter. Anden omarb. Udgave, bekostet af den Danske Historiske Forening i Kjøbenhavn 1856. 4to, hvortil her eengang for Alle henvises.

primus ampliator huius ecclesie qvi obiit uordingburch. anno domini. M. C. LXXXII. IIII°. idus Mai. qui regnavit annis XXVI°.

Et ad eius sinistram iacet nobilis regina Sophia vxor sua filia Swerchonis regis Suecie. qve obiit anno domini. M. C. XCVIII. III°. idus maii.

Ad dextram istorum iacet filius ipsorum Christoferus dux Iucie. qvi obiit anno domini. M. C. LXVI. III° idus aprilis.

Infra istos ad orientem sed infra valuas iacet Kanutus filius Waldemari primi rex danorum ac sclauorum pomeraneorum ac totius Holtzatie. sed et dux Estonie. qvi obiit anno domini. MCC. X°. anno vero regni sui XXI. III°. idus nouembris.

Ad cuius leuam iacet soror sua Rikizæ regina vxor Erici regis suecie qve obiit anno domini M. cc. X°. VIII°. idus maii.

Ad orientem citra istos iacet frater eorum Waldemarus rex legislator danorum filius Waldemari antedicti qui obiit anno domini. MCCXLI VI kal. aprilis. et regnauit XXXIX annis.

Et ad leuam eius iacet prima vxor sua Dagmar filia regis Bohemie. qve obiit anno domini. M. CC. XIII°. IX kal. Junii.

Et ad dextram eius iacet vxor sua secunda Beringera filia regis portugalie soror Sernandi comitis flandrie. qve obiit anno domini. MCC. XX VI° kal. aprilis.

Infra istos ad orientem iacet Waldemarus tercius filius Waldemari secundi qui seqventi anno post coronationem suam in venacione in silua resnes per militem de balista casu percussus in pede obiit anno domini. MCCXXXI. IIII° kal. decembris.

den Første, Udvideren af denne Kirke, som døde i Vordingborg Aar 1182 den 12te Mai efterat have regjeret 26 Aar[1].

Og ved hans venstre Side ligger den ædle Dronning Sophia, hans Hustru, en Datter af den svenske Konge Sverker[2]; hun døde Aar 1198 den 13de Mai.

Til Høire for disse To ligger deres Søn Christopher, Hertug i Jylland, som døde Aar 1166 den 11te April[3].

Nedenfor dem mod Øst, men under Hvælvingerne[4], ligger Valdemar den Førstes Søn Knud, de Danskes og Slavernes Konge, Hertug af Pommern, hele Holsteen, og tillige af Estland, som døde Aar 1210, men i sin Regjerings 21de Aar, den 11te November[5].

Ved hans venstre Side ligger hans Søster Dronning Richitza, den svenske Konge Eriks Hustru; hun døde Aar 1210 den 8de Mai[6].

Mod Østen ved dem ligger deres Broder Kong Valdemar, de Danskes Lovgiver, en Søn af den ovennævnte Valdemar; han døde Aar 1241 den 27de Marts[7], og herskede i 39 Aar.

Og ved hans venstre Side ligger hans første Hustru Dagmar, en Datter af Kongen af Bøhmen; hun døde Aar 1213, den 24de Mai[8].

Og ved hans Høire ligger hans anden Hustru Beengjerd, en Datter af Kongen af Portugal og Søster til Grev Ferdinand af Flandern; hun døde Aar 1220 den 27de Marts[9].

Nedenfor dem mod Øst ligger Valdemar den Andens Søn Valdemar den Tredie, som Aaret efter sin Kroning under en Iagt i Skoven Refsnæs blev skudt ved Vaade i Foden af en Ridder med en Staalbue, og som deraf døde Aar 1231 den 28de November[10].

---

[1] Valdemar havde ikke regjeret 26 Aar, men døde i sit 26de Regjeringsaar.

[2] Dronning Sophia var kun en Steddatter af Kong Sverker i Sverige; hendes Fader var Fyrst Volodar Glebovitsch af Minsk.

[3] Christopher var ikke en Søn af Valdemar og Sophia, men af Valdemar og Frillen Tove. Hans rette Dødsaar er rimeligviis ogsaa 1173.

[4] Petrus Olai tilføier „chori", altsaa under Chorhvælvingerne, hvilket ogsaa er rigtigere. See Langebek: Script. rer. Dan. I. 180.

[5] Kong Knud den Sjette døde ikke den 11te, men den 12te November 1202.

[6] Den svenske Dronning Richitza skal være død 1220, og ikke som Tavlen har, 1210.

[7] Det er usikkert om Kong Valdemar II. døde den 27de eller 28de Marts 1241.

[8] Dronning Dagmar siges almindelig at være død 1212.

[9] Beengjerds Dødsaar angives snart til 1220 og snart til 1221. Hendes Broder Ferdinands Navn har i den latinske Text ved en Skrivfeil faaet Formen Sernandi istedetfor Fernandi.

[10] Valdemar III. den Unge blev kronet 1218, altsaa tretten Aar før sin Død.

Ad dextram eius iacet vxor sua Elienor filia regis hispanie. que obiit anno domini. M°. CC° XXXI 3° idus maij.

Ad sinistram istorum versus septentrionem iacet Kanutus dux lalandie filius regis Waldemari. II^i. qvi obiit anno domini. MCCLX idus octobris.

Et cum ipso iacet filius eius Ericus dux halandie. qvi obiit anno domini. MCCC°. iiij°.

Ad pedes istorum domicellus Waldemarus filius Christofori regis filii Waldemari secundi qvi obiit XII° kal. ianuarii — —

Deinde ad orientem reqviescit beatus Ericus rex filius regis Waldemari secundi qvi interfectus est et submersus in sliæ anno domini MCCL°. V. idus augusti anno regni sui X° sed translatus Ringstadis de slæswigh per fratrem suum christoforum regem danorum sub anno domini MCCLVII°.

Ad pedes beati Erici iacet Ericus rex filius Erici regis interfecti in findrup MCCXXXVI. Cuius Erici filius obiit anno domini MCCCXIX° idus nouembris. qvi regnauit annis XXXIII.

Et ad sinistram suam iacet mater sua Agnes regina vxor regis Erici wibergis sepulti filia Alberti marchionis brandenburgensis qve obiit anno domini MCCC. III° kal. octobris.

Sed ad dextram eiusdem Erici iacet Ingeborgh vxor sua filia Magni regis suecie qve obiit anno domini MCCCXIX nonis aprilis.

Et iuxta eam ad austrum iacet germanus suus Birgerus rex suecie qvi obiit anno domini MCCCXXI° pridie kal. Junii.

Et cum eo iacet vxor sua Margareta filia regis Erici et Agnetis predictorum. Qve obiit anno domini millesimo. CCCXLI VI Nonas Martii.

Horum anime Reqviescant in pace perpetua. Amen.

Ved hans høire Side ligger hans Hustru Eleonora, en Datter af Kongen af Spanien[1]; hun døde Aar 1231 den 13de Mai.

Ved deres venstre Side imod Norden ligger Knud, Hertug af Laaland, en Søn af Kong Valdemar II.; han døde Aar 1260 den 15de October.

Og hos ham ligger hans Søn Erik, Hertug af Halland, som døde Aar 1304.

Ved Fødderne af disse (ligger) Junker Valdemar, en Søn af Kong Christopher, Valdemar den Andens Søn; han døde den 21de December[2] — —

Dernæst mod Øst hviler den hellige Kong Erik, en Søn af Kong Valdemar den Anden; han som blev myrdet og nedsænket i Slien Aar 1250 den 9de August[3], i sin Regjerings tiende Aar, men blev ført til Ringsted fra Slesvig ved sin Broder Christopher, de Danskes Konge, i Aaret 1257.

Ved Fødderne af den hellige Erik ligger Kong Erik, Søn af den i Finderup Aar 1236[4] dræbte Kong Erik; denne Eriks Søn døde Aar 1319 den 13de November efterat have hersket i 33 Aar.

Og ved hans venstre Side ligger hans Moder Dronning Agnes, den i Viborg begravede Kong Eriks Hustru, en Datter af Albert, Markgreve af Brandenborg; hun døde Aar 1300 den 29de September[5].

Men ved den samme Eriks høire Side ligger hans Hustru Ingeborg, en Datter af den svenske Konge Magnus; hun døde Aar 1319 den 5te April[6].

Og nær ved hende mod Sønden ligger hendes Broder Birger, Konge af Sverige, som døde Aar 1321 d. 31te Mai.

Og hos ham ligger hans Hustru Margrethe, en Datter af fornævnte Kong Erik og Agnes; hun døde Aar 1341 d. 2den Marts.

Deres Sjæle hvile i bestandig Fred. Amen!

---

[1] Eleonora var en Datter af Kong Alfons II. af Portugal.

[2] Junker Valdemar antages at være død den 11te December 1260, altsaa kort efter Faderen († 1259).

[3] Kong Erik Plovpenning blev dræbt Sct. Laurentii Dag eller Natten mellem den 10de og 11te August.

[4] Kong Erik Glipping, Erik Menveds Fader, blev dræbt 1286, og ikke 1236.

[5] Dronning Agnes var en Datter af Markgreve Johan I. af Brandenborg, og hun døde den 29de Septbr. 1304 (ikke 1300).

[6] Dronning Ingeborg døde den 15de August (die assumptionis beatæ Mariæ Virginis) 1319. See Gravpladen Tavle XVII.

BERETNING

OM DEN AF

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK DEN SYVENDE

DEN 4—6 SEPTEMBER 1855

FORETAGNE UNDERSÖGELSE AF KONGEGRAVENE

I

RINGSTED KIRKE

IFØLGE DE EFTER ALLERHØIESTE BEFALING VED UNDERSØGELSEN NEDSKREVNE IAGTTAGELSER

AF

C. F. HERBST.

INDLEDNING.

Af de forskjellige Kirker omkring i Landet, der i Middelalderen efterhaanden bleve valgte til Hvilesteder for de jordiske Levninger af de danske Konger og deres Slægt, er der ingen, der indeslutter saa mange og saa minderige Kongegrave som det gamle Benedictinerklosters Kirke i Ringsted. Da Hertug Knud Lavard den 7de Januar 1131 var bleven myrdet i Haraldsted Skov og Kong Niels ikke vilde tillade at han maatte begraves i Roeskilde af Frygt for Opløb i denne By, blev han nemlig ført til Ringsted og jordet i den derværende Klosterkirke, og denne blev derved indviet til Hvilested for hans Efterkommere, der ønskede at jordes sammesteds som deres hellige, blandt Martyrernes Tal optagne Stammefader. Det var Valdemarerne og deres Slægt og Efterfølgere i et langt Tidsrum, hvis jordiske Levninger Kirken saaledes kom til at indeslutte, og til Kongegravene i dens Skjød knytter sig Erindringen om eet af de meest glimrende Afsnit i Danmarks Historie.

Det maatte derfor fremkalde et ubehageligt Indtryk at see den slette Forfatning hvori de Liigstene vare, som før September 1855 dækkede de kongelige Grave i Ringsted Kirke. Den hellige Knud Lavard Hertug af Sønder-Jylland, Kong Valdemar den Første, hans Dronning Sophia og hans Søn Hertug Christopher af Sønder-Jylland, Kong Knud den Sjette, Kong Valdemar den Anden, begge hans Dronninger Dagmar og Beengjerd, hans Søn den udvalgte Kong Valdemar den Tredie, og endelig Kong Erik Glippings Datter Margrethe med hendes Ægtefælle Kong Birger Magnussen af Sverrig: — alle disses Grave vare i Kirkens Gulv antydede ved aflange, firkantede Liigstene, paa hvis Midte korte latinske Indskrifter vare udhugne. Men som Minder om Kongegravene maatte disse Liigstene ansees for aldeles usømmelige, da de for en Deel vare sønderbrudte og Indskrifterne, ved stadigt at betrædes, næsten ganske vare udslidte. De vare derhos uden antiqvarisk Værd i Forhold til de Grave de dækkede, idet de efter de derpaa værende Bogstavers Form kun kunde antages at være 2 à 3 Aarhundreder gamle og upaatvivlelig alle vare anskaffede og nedlagte i Kong Frederik den Andens Tid, paa en enkelt nær, der var endnu yngre.

Da Inspecteuren over de antiqvarisk-nationale Mindesmærker i Danmark, Professor I. I. A. Worsaae, ved et Besøg i Ringsted for henved 5 Aar siden var bleven opmærksom paa denne Liigstenenes lidet sømmelige Tilstand og paa samme Tid erfarede at Kirkebestyrelsen agtede at lade Kirkens Gulv omlægge, ansaae han Øieblikket for særdeles gunstigt til om muligt at faae de daværende Liigstene borttagne og erstattede med nye. Han indgik derfor under 8de Januar 1851 med en Forestilling til Overdirectoratet for de kongelige Kunstsamlinger om at bevirke, at Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet ved den forestaaende Omlægning af Gulvet i Ringsted Kirke vilde foranledige, at de ovennævnte 10 Liigstene bleve borttagne og, efter en forudgaaet Undersøgelse af Kongegravenes virkelige Beliggenhed, erstattede med nye Granitstene med korte indhuggede Indskrifter[1]. Saavel

[1] Ved samme Leilighed indstilledes, at de øvrige mærkelige Liigstene i Ringsted Kirkes Gange, navnlig over de sidste Abbeder i Ringsted Kloster, hvilke Liigstene ved idelig at betrædes af de Kirkebesøgende ligeledes vare deres fuldkomne Ødelæggelse nær, maatte blive optagne og til fremtidig sikker Bevaring hensættes ved Væggene i den Fløi af Kirken, der tidligere havde været benyttet som Materialhuus. Denne Indstilling approberedes og Liigstenene ere nu opstillede som foreslaaet; men forinden er der optaget en fuldstændig Plan over Kirken, og Liigstenenes oprindelige Plads er nøiagtigt afsat derpaa.

hos Overdirectoratet som hos Ministeriet blev Forestillingen modtaget med udeelt Bifald; men da Anskaffelsen af de nye Liigstene ifølge de gjorte Overslag vilde udfordre en Sum af c. 600 Rdlr. og dette Beløb ikke kunde udredes uden at være vedtaget af Rigsdagen i en Finantslov, maatte Sagen opsættes, hvorhos dog samtidig Omlægningen af Gulvet i Ringsted Kirke ogsaa stilledes i Bero. Endelig bleve ved Finantslov af 31te Juli 1853 de 600 Rdlr. extraordinairt bevilgede til Inspectionen for de antiqvarisk-nationale Mindesmærker.

Pengene vare nu vel tilstaaede, men Sagen var ikke dermed tilende. I de halvtredie Aar, der vare forløbne siden Overslaget over hvad de nye Liigstene vilde koste var indgivet, vare Priserne paa Gravstene blevne meget forhøiede, og det var ikke længere muligt at anskaffe dem for den bevilgede Sum. Efter flere forgjæves Forsøg saae Professor Worsaae sig derfor nødsaget til under 8de December 1853 atter at indgaae med en Forestilling til Overdirectoratet om at det, da den ene af de gamle Liigstene i Ringsted Kirke, nemlig den over den svenske Konge Birger og hans Dronning Margrethe, nok til Nød kunde forblive som den var, især da den laae skjult under Fodtæppet ved Kirkens Alter, maatte tillades kun at anskaffe 9 nye Liigstene, og disse vilde endda koste 170 Rdlr. meer end den bevilgede Sum, altsaa i det Hele 770 Rdlr. Efterat Ministeriets Approbation herpaa var indhentet og Tilladelsen samme Maaned meddeelt Professor Worsaae, bleve de 9 nye Liigstene efter dertil af Maler Zeuthen udførte Tegninger øieblikkeligt satte i Arbeide hos Steenhugger Becher i Kjøbenhavn, af hvem de efter deres Fuldendelse bleve førte ud til Ringsted og den 15de Januar 1855 afleverede til Kirkebestyrelsen sammesteds. Alle de nye Liigstene ere af eens Størrelse, 2 Al. 9 Tom. lange og 1 Al. 4 Tom. brede, og ere udhuggede af graa Granit. Korte latinske Indskrifter, aldeles lignende dem paa de ældre Liigstene[1], ere indhuggede paa de nye og selv den over Hertug Knud Lavard har erholdt en lignende kort Indskrift som de øvrige, nemlig SANCTVS CANVTVS DVX, medens derimod den ældre over Hertugens Grav liggende Liigsteen, der ifølge Suhms Danmarks Historie (VII. S. 327, Anm.) var anskaffet af Rigsraad Jørgen Seefeld til Refs, Landsdommer i Sjælland 1630—1661, havde en vidtløftig latinsk Indskrift. Over hver af Indskrifterne er paa de kongelige Liigstene indhugget en kongelig Krone og paa dem over Hertugerne Knud Lavard og Christopher en hertugelig Krone, og desuden er det slesvigske Vaabenskjold indhugget under Indskriften paa Hertug Knud Lavards Liigsteen.

Førend de nye Liigstene nedlagdes maatte det imidlertid ansees for ønskeligt at forvisse sig om, hvorvidt de gamle Liigstene virkelig laae paa de rigtige Steder og ikke ved senere Omlægninger af Kirkegulvet vare blevne forrykkede fra deres oprindelige Plads; thi herom kunde der med Rimelighed næres Tvivl, hvilket allerede for 6 Aar siden var udtalt af Werlauff i hans Beskrivelse over de hellige tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke (S. 45, Anm. ø). Ved en i dette Øiemed foretagen Undersøgelse vilde man derhos komme til Kundskab om, i hvilken Forfatning de kongelige Grave vare, og hvis de, hvad man vel maatte have Grund til at befrygte, ved tidligere Undersøgelser vare blevne beskadigede og forstyrrede, vilde man, saavidt det var muligt, kunne bringe dem i en sømmelig Tilstand.

Inden den paatænkte Aabning af Kongegravene kunde foregaae blev det imidlertid, da Hs. Majestæt Kongen havde yttret, at det muligt vilde behage Allerhøistsamme at overvære en saadan, anseet for rigtigt først at foretage en foreløbig Undersøgelse. Hensigten med denne var ingenlunde at komme til Kundskab om Gravenes Beliggenhed, thi til at finde dem havde man, foruden de i Kirkegulvet liggende Liigstene, en tilstrækkelig Veiledning i den oprindeligt i det fjortende Aarhundrede skrevne Fortegnelse over Kongegravene og deres Beliggenhed, den saakaldte Ringstedske Tavle[2], der blev opbevaret i Ringsted indtil den 20de September 1808, da den blev indsendt til den kgl. Commission for Oldsagers Opbevaring, og den 4de November 1851 atter

---

[1] I det kongelige oldnordiske Museums antiqv.-topogr. Archiv opbevares Afbildninger af alle de ældre Liigstene, udførte Aar 1757 af Archivtegneren S. Abildgaard.

[2] Afbildet paa Tavle VIII. Jfr. S. 45—48.

tilbagesendtes til Kirken, efter at være indsat i et med passende Ornamenter prydet Egeskab med Glasdør for. Hvad der derimod tilsigtedes ved en saadan foreløbig Undersøgelse var, at komme til Kundskab om Gravenes Bygning og den Maade, hvorpaa den endelige Aabning af dem lettest kunde foregaae. En saadan blev derfor den 11te og 12te Juni 1855 foretagen af Professor Worsaae i Forening med Hr. Provst Steenberg, og under 27de s. M. indgav Professor Worsaae til Overdirecteuren for de Kgl. Kunstsamlinger følgende Beretning, som var ledsaget af en af Maler Zeuthen udført Plan.

»I Forbindelse med min ærbødige Indberetning af 24de September f. A. giver jeg mig herved den Ære at tilmelde Deres Excellence, at den allerede berammede foreløbige Undersøgelse af nogle af Kongegravene i Choret i Ringsted Kirke, som ifjor formedelst Hs. Majestæts netop i de samme Dage indtræffende Reise igjennem Ringsted maatte udsættes, nu endelig er foretagen den 11te og 12te dennes. Efterat nemlig de paa Statens Bekostning anskaffede nye Liigstene til Kongegravene i fuldfærdig Stand vare afsendte herfra og under 15de Januar sidstleden modtagne af Kirkeinspectionen i Ringsted, aftalte jeg paa en Gjennemreise i Ringsted den 5te dennes med Sognepræsten, Hr. Provst Steenberg, at den nævnte foreløbige Undersøgelse rettest maatte skee snarest muligt, for at man kunde overbevise sig om, hvorvidt de nærværende udslidte Liigstene, som skulle erstattes af de nylig anskaffede, henligge paa de rigtige Grave eller ikke, og for at man med Hensyn til et muligt Besøg af Hs. Majestæt Kongen ved Gravenes endelige Aabning iforveien kunde have erhvervet en klar Forestilling om disse Graves Bygning, hvorved det hele Arbeide i høi Grad vilde lettes.«

»Eftergravningen begyndte den 11te Juni i Choret lige ved sammes Indgang og ved den sønderbrudte Liigsteen, som ifølge Indskriften dækkede Kong Knud den Sjettes Grav. Imod Forventning stødte man meget hurtigt, i en Dybde af c. 1½ Alen paa en i Vest og Øst løbende Rende, der, som medfølgende Plan af Kongegravene udviser, indeholdt to Blykister, adskilte ved en Tværmuur. Begge Blykisterne vare simpelthen naglede fast til det omgivende Muurværk, og Kisten nærmest Chorets Indgang[1], altsaa formeentlig Knud den Sjettes, var for største Delen kun dækket af en stor flad Kampesteen, hvorimod Kisten østen for[2], sikkert Kong Valdemar den Andens, var skjærmet mod den paafyldte Jords Tryk ved firkantede røde Muurfliser, satte paa Kant, der dannede ligesom et Tag over det skrøbelige Blylaag (Jevnfør Planen)«.

»Da Kampestenen over Knud den Sjettes Blykiste, som sagt, ikke ganske dækkede denne mod Øst, bøiede vi næste Dag her Blyet noget tilbage, hvorved vi saae en heel Deel Been ligge temmelig samlede i Enden af Kisten, hvilket syntes at tyde paa en tidligere Undersøgelse. Men ligesom vi ikke troede os berettigede til at afvælte Dækstenen, for fuldstændig at aabne Kisten, saaledes lode vi ogsaa Kong Valdemars Kiste være urørt. Saameget var dog strax klart, at de nærværende udslidte Liigstene ikke ligge ganske paa de rigtige Pladser, men at de i Tidernes Løb, sandsynligen ved Reparationer i Kirkens Chor, ved Sænkninger af Gulvet og ved Flytningen af Chorrækværket, maae være blevne forrykkede fra deres gamle Leie opad imod Alteret.«

»Ifølge ældre Beretninger skulde Kong Knud den Sjettes Søster Richitza, som var gift med den svenske Kong Erik Knudsen, ligge begravet ved Broderen Knuds venstre Side. Da hendes Grav ikke var mærket ved nogen Liigsteen, lode vi Gulvet opbryde der paa Stedet, hvorved vi opdagede Levninger af en muret Hvælving[3], som rimeligviis omgiver hendes Kiste, men som i nyere Tid ved Chorrækværkets Opstilling og ved en tætved indrettet Begravelse for en Provst Blichfeldt, er bleven temmelig forstyrret. En lignende, men uforstyrret Muurhvælving forefandt vi høiere oppe i Choret paa den Plads, hvor de gamle Beretninger sige, at Hertug Knud af Laaland (en Søn af Valdemar den Anden) og hans Søn Hertug Erik af Halland skulle ligge begravne«.

---

[1] Tavle IX. C.
[2] Tavle IX. D.
[3] Tavle IX. e.

»Efter disse forskjellige Undersøgelser synes man med stor Sandsynlighed at kunne antage, at den ovennævnte murede Rende, i hvilken vi traf Knud den Sjettes og Valdemar den Andens Grave, strækker sig heelt gjennem Choret indesluttende de vigtigste Kongegrave, fra Valdemar den Førstes idetmindste til Valdemar den Tredies, hvorimod Dronningerne og de andre kongelige Personer ere begravede paa begge Sider, tildeels vel under murede Hvælvinger«.

»Men under alle Omstændigheder er det hævet over hver Tvivl, at en Undersøgelse af samtlige Grave ikke vil medføre nogen synderlig Vanskelighed. Naar først Gulvet er opbrudt og den Gravene omgivende Jordfyld bragt tilside samt øvrige Forberedelser trufne, vil man ufeilbarlig kunne indrette det saaledes, at Gravene i en Dags Tid kunde aabnes for Hans Majestæt, hvorefter da senere den mere detaillerede Undersøgelse og Afbildning kunde foretages«.

»Med Hensyn til Tidspunktet for en saadan fuldstændig Aabning af Kongegravene vil Hr. Provst Steenberg, ifølge Ordre, gjøre nærmere Indberetning til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, naar fra Kirkens Side Alt er parat til Arbeidets Fremme. Men ligesom dette, efter Forlydende, ikke kan skee før hen i August Maaned, saaledes vil der formeentlig Intet være til Hinder for, at Undersøgelsen foregaaer endnu senere, t. Ex. hen i September«.

»Jeg tillader mig imidlertid allerede nu at gjøre opmærksom paa, at det ved den oftnævnte Undersøgelse vistnok maa ansees uundgaaeligt nødvendigt, at en duelig Anatom er tilstede, som kan afgive Skjøn om de i Gravene værende Skeletter, og som derved i høi Grad kan sikkre de nye Liigstenes Henlæggelse paa de rigtige Grave«.

»Jeg er i denne Henseende saa fri at anbefale vor udmærkede Anatom Hr. Professor Ibsen, som i sin Tid overværede Aabningen af Kong Christian den Førstes Grav i Roeskilde, og som desuden nærer en levende Interesse for vore Mindesmærker fra Fortiden. Endelig vover jeg ogsaa at henstille, om deres Excellence ikke maatte finde, at det var ønskeligt, at foruden Professor Ibsen, tillige Dhrr. Conferentsraad Thomsen, Archivar Herbst og Archivsecretair Strunk bleve indbudne til at overvære en i sin Art ligesaa sjelden som forhaabentlig mærkværdig antiqvarisk Undersøgelse«.

Efterat saaledes Alt var forberedet til den endelige Undersøgelse og den ovennævnte Indberetning fra Kirkebestyrelsen i Ringsted var indløbet, behagede det Hans Majestæt Kongen at bestemme, at Allerhøistsamme den 3die September vilde tage ud til Ringsted for de paafølgende Dage selv at lade Kongegravene undersøge, hvorhos det befaledes, at intetsomhelst foreløbigt til Gravenes Aabning sigtende Arbeide maatte foretages før Hs. Majestæts Ankomst.

Den 3die September 1855 om Aftenen ankom Hs. Majestæt til Ringsted, ledsaget, foruden af Cabinetssecretairen Etatsraad Liebenberg, Reisemarskallen Kammerherre Berling, Livlægen Etatsraad Lund, Adjutanterne Kammerherre Blücher og Capitainlieutenant Møller, og Staldmesteren Kammerherre Haxthausen, af Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet Hall, Overdirecteuren for de kongelige Kunstsamlinger Hs. Excellence Overhofmarskal Levetzau med Expeditionssecretair Justitsraad Sally, og den kgl. Historiograph og Geheime-Archivar Conferentsraad Wegener.

Til at overvære og assistere ved Undersøgelsen indfandt sig efter allerhøieste Ordre: Inspecteuren over de antiqvarisk-nationale Mindesmærker Professor I. I. A. Worsaae, Lectoren i Anatomi Professor I. C. Ibsen, Embedsmændene ved Museet for de nordiske Oldsager (dets Inspecteur Conferentsraad Thomsen var fraværende paa en Udenlandsreise) Archivar C. F. Herbst og Archivsecretair A. Strunk, den kgl. Bygningsinspecteur P. E. I. Kornerup og som Tegner Architecturmaler H. Hansen. Desuden overværedes Undersøgelsen af: Stiftets og Amtets Øvrigheder, Biskop Martensen, Stiftamtmand Kammerherre Tetens og Amtmand Kammerherre Hoppe, Ringsted Kirkes Bestyrelse, Dhrr. Provst Steenberg, Etatsraad Harhoff og Kjøbmand Lassen, Professorerne i Historie H. M. Velschow

og F. E. Schiern, Registratoren ved Geheimearchivet M. N. C. Kall-Rasmussen samt flere af Ringsted Byes Embedsmænd. Den følgende Dag indfandt sig Finantsminister Andræ og senere den kgl. Jernbanecommissair Etatsraad L. P. Larsen, hvilke Herrer overværede den største Deel af Undersøgelsen.

Efter Ankomsten til Ringsted behagede det Hs. Majestæt allernaadigst at paalægge Archivar C. F. Herbst at føre Protocollen ved den forestaaende Undersøgelse af Kongegravene, og den følgende Dag tog da denne sin Begyndelse, ledet af Hs. Majestæt selv, under hvem Professor Worsaae med Hjælp af Archivsecretair Strunk fungerede ved den antiqvariske Deel af Undersøgelsen, Professor Ibsen ved den anatomiske Deel, Bygningsinspecteur Kornerup ved Udførelse af den materielle Deel af Arbeidet og Maler H. Hansen som Tegner. Kirkebestyrelsen havde draget den fornødne Omsorg for, at et tilstrækkeligt Antal duelige og flinke Haandværkere med de nødvendige Redskaber vare tilstede for at udføre Arbeidet.

BERETNING

OM DEN AF HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK DEN SYVENDE FORETAGNE UNDERSØGELSE AF KONGEGRAVENE I RINGSTED KIRKE DEN 4—6 SEPTEMBER 1855.

Tirsdagen den 4de September 1855 Kl. 8 Morgen begav Hs. Majestæt Kongen med Følge sig til Kirken, og efterat Choret med de i og tæt ved samme værende Liigstene over de der jordede kongelige Personer var taget i Øiesyn, behagede det Hs. Majestæt at bestemme, at Undersøgelsen skulde begynde med

HERTUG KNUD LAVARDS GRAV.

Da man af en Beretning i Danske Atlas (VII, S. 609—610) vidste, at denne Grav var bleven aabnet i 1513, ved hvilken Leilighed den slesvigske Biskop Gotskalk Ahlefeldt havde taget flere af de da kun i lidet Antal forefundne Been og ført dem som Reliqvier med sig til Slesvig, og da Hertug Knuds Hovedskal endnu i Slutningen af det sextende Aarhundrede skal have været opbevaret i Ringsted Kloster, kunde Forventningerne om Udbyttet af denne Undersøgelse ikke være store. Men det var dog ikke usandsynligt, at Graven selv kunde være bevaret, om den end var tom, og ved en Undersøgelse kunde man vente idetmindste at forvisse sig om den Plads var rigtig, hvor den af Jørgen Seefeld anskaffede Liigsteen laae, nemlig omtrent 5 Al. Vest for Chortrinene, tæt ved den søndre Række Kirkestole.

Liigstenen blev altsaa optaget og ført tilside og tæt under den fandtes i Jordfylden et Par mindre Stykker forraadnet Træ og flere Been, deels af Mennesker af begge Kjøn og deels af Dyr og Fugle, hvilke ueensartede Gjenstande naturligviis kun tilfældigt kunne være blevne hidførte med den til Fyldning udenfra tagne Jord. Dernæst opdagedes, kun 11 T. under Gulvets Overflade, en $10\frac{1}{2}$ T. bred, af store røde Muurstene opført Muur, der fra Enden af de søndre Kirkestole løb mod Nord, hvor den kort derpaa stødte sammen i en ret Vinkel

med en lignende mod Øst løbende Muur[1]. Ved at grave Vest for Sammenstødet af disse to Mure fandtes dybere nede endnu flere Menneskebeen, hvorved maa fremhæves, at derimellem fremkom to Læggebeen (fibulæ), der begge vare af venstre Been, en Underkjæbe, hvis Tænder bare øiensynlige Spor af, at deres Eiermand i levende Live havde røget Tobak af Kridtpiber, samt desuden forskjellige Dyre- og Fugleknokler og tre forskjellige Jernhanke til Liigkister fra en ikke meget gammel Tid. Endnu dybere, nemlig 1 1/4 Alen nede, fandtes svage Levninger af Bunden af en Træ-Liigkiste samt Bordter og Stykker af Silketøi, der af Ælde havde faaet en bruun Farve. Da man derunder stødte paa den oprindelige Jordsmon, ophørtes med Gravningen paa dette Sted.

Ved at undersøge[2] Stedet længere mod Nord og ligeudfor Hovedenden af Valdemar den Førstes Grav, opdagedes to aabenbart til en Grav hørende Sidemure[3], der strakte sig en Alen mod Vest, hvor de vare afbrudte, og som vare dækkede af en flad Steen. Denne blev optaget og Jorden derunder undersøgt; men intet Spor forefandtes af at Nogen havde været gravlagt her. Dog høre disse Mure sandsynligviis til Knud Lavards oprindelige Grav, da de ligge i lige Flugt med alle hans kongelige Descendenters Hvilesteder og den Ringstedske Tavle udtrykkeligt siger, at Kong Valdemar den Første blev jordet ved sin hellige Faders Fødder.

KONG KNUD DEN SJETTES GRAV[4],

som dernæst efter allerhøieste Befaling skulde undersøges, var, saaledes som det angaves i den Ringstedske Tavle og saaledes som det var godtgjort ved den af Professor Worsaae foretagne foreløbige Undersøgelse, beliggende med Hovedenden under det øverste af Chortrinene[5]. Ved den foreløbige Undersøgelse var den derliggende sønderbrudte Liigsteen borttaget og Chorgulvet var i dens Sted blevet lagt med Muurstene. Da disse vare førte tilside og Jorden derunder opgravet i henved en Alens Dybde, stødte man paa den over Graven liggende Dæksteen, der strakte sig i en Længde af 1 1/2 Alen mod Øst fra Chorgitteret; men da Stenens vestre Ende laae inde under dette, blev det nødvendigt at oversauge de tre til Choret førende Trappetrin og borttage dem tilligemed en derunder som Fundament opført Muur. Man rensede nu Dækstenen for den omgivende Jord og saae da, at den var 8 1/2 T. tyk og næsten firkantet, nemlig 2 Alen lang, 1 Alen 6 T. bred mod Vest og 1 Al. 2 T. mod Øst; men den var ikke lang nok til at dække hele Graven, som derfor mod Øst, saaledes som det havde viist sig ved den foreløbige Undersøgelse, manglede en lignende Dækning. Dækstenen hvilede baade mod Syd og Vest paa Gravens Side- og Endemuur, men mod Nord derimod paa en fremspringende, 4 T. bred Muurkant.

Gravens nordre Sidemuur var, aabenbart i en senere Tid, benyttet til derpaa at opføre en mod Nord gaaende Hvælving[6], der efter den derover liggende Liigsteen og det paa Chorpillen ovenover anbragte Epitaphium har tjent som Gravsted for Provsten, Magister Christen Blichfeldt, der døde den 2den Marts 1717. Ved Opførelsen af denne Hvælving maa Dronning Richitzas Grav, som netop skulde være paa dette Sted, og hvoraf intet Spor kunde ventes at findes, være bleven ødelagt. Efterat Dækstenen var optaget og ført tilside, saaes Knud den Sjettes Grav, der var opført af store røde Muurstene og dækket med et Blylaag, der imidlertid var trykket aldeles sammen i den østre Ende. Det laae ganske løst mod Syd, og da det var løftet op saaes, at det havde været baaret af tre og oprindelig vistnok af fire tværsover Graven liggende Jernstænger, hvis Ender hvilede

---

[1] De her nævnte Mure hørte, som det senere viste sig, til den ved Undersøgelsen af Hertug Christophers Hvilested nævnte store Grav, der i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede er indrettet for Borgemester og Landsthingsskriver Jørgen Nielsøn. See Tavle IX. b.

[2] Denne Undersøgelse, der først foretoges den følgende Dag, imedens en Deel af Arbeiderne vare beskjæftigede med at aabne Dronning Dagmars Grav, anføres for Ordenens Skyld paa dette Sted.

[3] Tavle IX. a.

[4] Jfr. Tavle IX. C.

[5] Tavle IX. d.

[6] Tavle IX. e.

paa Sidemurene. Graven selv var 17 Tom. dyb og af langagtig fiirsidet Form med en særegen, for Hovedet udmuret, fiirkantet Plads. Den var indvendigt 2 Alen 21 T. lang, 1 Al. 5 T. bred over Skulderpladsen, 22 T. bred ved Fodenden, og Hovedpladsen var 7 T. lang og ligesaa bred. Indvendigt var den overalt beklædt med tykke Blyplader, der med Jernsøm vare befæstede til Side- og Endemurene; men i Gravens Fodende vare disse Blyplader aldeles sammentrykkede og forkrøllede og det Samme var for en Deel Tilfældet langs den nordre Side. Gravens Indhold var øiensynligt forstyrret. Ovenpaa og tildeels imellem Benene af Kongens Skelet saaes store Stykker garvet Læder[1], der bestode af to Lag, hvilke vare sammenlimede eller -klistrede og tillige havde været sammensyede langs Kanterne. Det største af disse Stykker havde en Længde af 2 Alen men var kun $6\frac{1}{2}$ T. bredt. Ovenpaa Læderstykkerne saaes tydelige Spor af, at de havde været overtrukne med fiint Lærred, der laae saa jevnt og fast som det havde været limet derpaa, og saavidt man kunde skjønne havde dette Lærred dernæst været stærkt voxet (overtrukket med Vox), — Alt naturligviis i den Hensigt at styrke Læderet imod Tidens Indvirkning. Imod den Formodning, at Læderstykkerne have hørt til en Klædedragt, taler den Omstændighed, at de dertil vare for tykke og ubøielige; men rimeligere er det, at det ovennævnte lange og smalle Stykke, der saaes at have været sammensyet langs begge Kanter, har dannet Siden af et Slags Læderhylster, hvori Kongens Liig er blevet nedlagt i Graven. Nærmere at bestemme den oprindelige Form deraf var dog ikke muligt. Benene selv laae ogsaa i forstyrret Stilling; saaledes fandtes det Øverste af Hovedet, hvorpaa Ansigtsbenene for største Delen vare opløste og manglede, ved den høire Skulder, og Underkjæben derimod ved den venstre Side af Halsen; eet Laarbeen laae ved Hovedets Plads og tæt derved ved Halsens høire Side eet af Hoftebenene; det andet Hoftebeen og een af Halshvirvlerne fandtes i Gravens Fodende; og saaledes vare ogsaa de andre Been spredte.

Alle Benene bleve omhyggeligt opsamlede og derpaa ordnede, og det saaes da, at de forholdsviis passede til hverandre og øiensynligt henhørte til eet Individ. Ved at maale det hele ordnede Skelet fandtes Længden fra Isse til Fod at være 76 T. og naar dertil lægges de opløste bløde Brusk- og Huddele, kunde man antage, at Kongen i levende Live har været omtrent $77\frac{1}{2}$ T. høi; men herved maa vel mærkes, at dette Maal kun kan ansees for tilnærmelsesviis og ingenlunde ganske paalideligt, da enkelte af Ryg- og Halshvirvlerne manglede og deres Plads efter Øiemaal maatte holdes aaben i Benenes Række. Af enkelte Been toges følgende Længdemaal:

Overarmbenet (humerus)	$13\frac{3}{4}$	Tommer[2])
Albuebenet (ulna)	$11\frac{3}{4}$	—
Spolebenet (radius)	11	—
Laarbenet (femur)	$20\frac{1}{4}$	—
Skinnebenet (tibia)	17	—

Benene bleve derpaa atter i den naturlige Orden nedlagte i Graven, men det opdagedes derved, at denne ikke var lang nok[3], saa at man tildeels maatte lægge Skinne- og Fodbenene op ved Siden af Laarbenene. Derefter nedlagdes Læderstykkerne, saavidt muligt i samme Stilling som de vare forefundne, dog med Undtagelse af et mindre Stykke, som holdtes tilbage for at undersøges og derpaa indesluttes imellem Glasplader og opbevares. Endelig paalagdes Blylaaget og derover Dækstenen.

Efter Hs. Majestæts Befaling undersøgtes derpaa Pladsen Vest for Knud den Sjettes Grav, nemlig imellem denne og Kong Valdemar den Førstes Grav. Tæt under Gulvet og 1 Alen 10 T. mod Vest fra det sydvestlige, indvendige Hjørne af Knud den Sjettes Grav stødte man paa en lille, af Muurstene sat, fiirkantet Kiste[4]. Den

---

[1] Tavle XV. a.

[2] Alle i nærværende Beretning anførte Maal af Arme og Been angive den længste Udstrækning af disses rørformede Been eller den Afstand, der vilde være imellem to Planer, imellem hvilke Benene vare lagte.

[3] Jfr. „Tilmuringen af Kongegravene“, S. 71.

[4] Tavle IX. c.

Førend der foretoges nogen Undersøgelse af Levningerne af det kongelige Liig bleve disse omhyggeligt aftegnede af Hr. Maler Hansen[1]. Skelettet laae med Armene langs ned ad Siderne og var, som ovenfor bemærket, svøbt eller indhyllet fra Isse til Fod i Skind eller blødt Læder, som af Tiden var brunet. Paa eller rettere om Hovedet havde det en Læderhætte med en til høire Side nedhængende Snip, af Form omtrent som Snippen paa en Capucinerhætte, og selv Ansigtet var dækket af Hætten, som var sammentrukken foran det og syntes at have været sammensyet.

Derpaa bleve med stor Forsigtighed følgende Udmaalinger af Benenes Længde foretagne, hvilket vel kunde skee uden at foraarsage betydelig Forstyrrelse, da Læderdragten paa mangfoldige Steder var faldet sammen af Ælde:

Skelettets Længde fra Isse til Fod . . . . . 3 Alen.
Fra øverste Flade af Ringhvirvlen (atlas) til Spidsen af Korsbenet (os sacrum) 1 Al. 5½ T.
Overarmbenet . . . . . 14 T.
Albuebenet . . . . . 11⅓ T.
Spolebenet . . . . . 10½ -
Laarbenet . . . . . 19⁷/₁₂ -
Skinnebenet . . . . . 16½ -
Springbenet (talus v. astragalus) og Hælebenet (calcaneus) tilsammen . . . . . 3½ -

Hovedet tilligemed den derpaa siddende Hætte blev optaget og ved Undersøgelsen deraf viste det sig, at Ansigtsbenene i Tidens Løb vare for største Delen fortærede og opløste, saa at det ikke var muligt at foretage nogen Udmaaling af det. Paa Baghovedet laae endnu under Hætten endeel korte Hovedhaar, hvoraf nogle optoges for at indesluttes imellem Glasplader og saaledes opbevares tilligemed Blytavlen i det ovennævnte Jernskab. Efterat Hovedet atter med Forsigtighed var nedlagt, blev Graven dækket med de 3 Stene, der hidtil havde ligget over den.

DRONNING SOPHIAS GRAV[2].

Liigstenen saavelsom Jordfylden over Dronningens Grav, der ligger tæt op til den nordre Side af Kong Valdemar den Førstes, var som ovenfor nævnt allerede bortført og man skred nu til Undersøgelsen af Graven. Over denne laae 3 Dækstene, der vare 22, 23 og 21 T. lange (V.—Ø.) og af hvilke de to vare 1 Al. 11 T. brede men den tredie længst mod Øst liggende kun 1 Al. bred. De vare flade og bestode af en porøs Kalksteensart — efter nogle Tilstedeværendes Udsagn aldeles af samme Slags som de Kalkstene, hvoraf Bjernede Kirke for en Deel er bygget. Over den vestlige Ende af Graven laae ved Siden af de nævnte Dækstene desuden to store Muurstene, som, da de tilligemed Dækstenene bleve optagne, saaes at have dækket den for Hovedet udmurede firkantede Plads. Gravens indre Form lignede meget Kong Valdemar den Førstes, med Undtagelse af at Hjørnerne imellem Hoved- og Skulderpladsen ikke vare afrundede men skarpe, og heller ikke den var dækket eller beklædt med Blyplader, men hvidtet med Kalk og i god Stand. Den var indvendigt 11½ T. dyb, 3 Al. 3 T. lang, 1 Al. bred over Skulderpladsen, 17 T. bred ved Fodenden, og Hovedpladsen var 9 T. lang og 10 T. bred (N.—S.).

Skelettets Been, ved hvilke intet Spor fandtes af Liigdragt eller lignende Indhylning, laae ikke ganske i deres naturlige Leie, idet t. Ex. et Skinnebeen fandtes paa den venstre Overarms Plads, og det var deraf øiensynligt at denne Grav tidligere maa have været aabnet og undersøgt. Hovedet[3] var særdeles godt bevaret og forsynet med smukke og fuldstændige Tandrækker, og dets brede og charakteristiske Form udviste tydeligt, at

---

[1] Tavle X.
[2] Jfr. Tavle IX. B.
[3] Tavle XIV. a.

Dronningen var udsprungen af en slavisk Stamme. Hovedet blev omhyggeligt udmaalt, hvilket afgav følgende Resultat:

Længdemaalet (diameter conjugata)	$6^1/_4$ Tom.
Det forreste Tværmaal (diameter transversalis anterior)	4 —
Det bagerste Tværmaal (diameter transversalis posterior)	$5^1/_4$ —
Det lodrette Maal (diameter perpendicularis)	$4^3/_4$ —
Ansigtet (facies), fra Næseroden (radix nasi) til Underfladen af Hagen	4 —
Ydersiden af det ene Kindbeen (os zygomaticum) til det andet	$4^1/_2$ —

Af Ligets Been var Korsbenet og alle Hvirvler med Undtagelse af de 2 øverste Halshvirvler fortærede, men iøvrigt saagodtsom alle Been bevarede. Af disse bleve af høire Arm og Been følgende udmaalte:

Overarmbenet	12 Tom.
Albuebenet	10 —
Spolebenet	$9^1/_4$ —
Laarbenet	$16^1/_4$ —
Skinnebenet	14 —
Læggebenet	$13^1/_6$ —
Springbenet og Hælebenet, tilsammen	3 —

Da Undersøgelsen af denne Grav hermed var tilendebragt bleve Benene ordnede og nedlagte i den i deres oprindelige og naturlige Leie, og derefter blev saavel denne som Kong Valdemar den Førstes Grav atter tillukket med Dækstenene.

HERTUG CHRISTOPHERS GRAV.

Pladsen, hvor denne Grav skulde findes, var baade i den Ringstedske Tavle og ved den i Kirkens Gulv liggende Liigsteen angivet at være ved den søndre Side af Kong Valdemar den Førstes. Som ovenfor bemærket var Liigstenen optaget samtidigt med dem over Valdemar den Førstes og Dronning Sophias Grave og endnu tidligere paa Formiddagen var en meget stor Liigsteen, som laae i den søndre Arm af Korsgangen og tæt Syd for Hertug Christophers, ført til Side. Ifølge Indskriften paa denne Liigsteen er den bleven anskaffet 1618 og nedlagt over et for Borgemester og Landsthingsskriver Jørgen Nielsøn († 1629) og hans Familie indrettet Gravsted.

Ved den efter Hans Majestæts Bestemmelse paa dette Sted foretagne Gravning viste det sig, at Hertug Christophers Liigsteen havde hvilet over en fra Ø. t. V. løbende Muur, der stødte op til den søndre Side af Kong Valdemar den Førstes Grav. Ved nærmere Undersøgelse saae man, at denne Muur, der havde samme Længde som Breden af Korsgangens søndre Arm, dannede den nordre Side af en stor firkantet Grav[1], der var 4 Al. lang og 2 Al. 17 T. bred (N.—S.) og aabenbart tilhørte en langt senere Tid end Kongegravene. De fire Mure, som omgave den, vare paa den indvendige Side kalkede og langs Overkanten prydede med 3 parallele sorte Striber, en bredere imellem to smallere. I Jorden, hvormed den var fyldt, fandtes forskjellige spredte Been, saasom Laarbenet af en Mand og Kravebenet af en Qvinde, samt nogle Stykker forraadnet Træ; men intet Spor af en muret eller en anden for Hertugens jordiske Levninger passende Grav kom for Dagen. Det maa saaledes ansees for utvivlsomt, at man ved Opførelsen af den forefundne store Grav, der efter den ovennævnte derover liggende Liigsteen er bleven indrettet for Borgemester Jørgen Nielsøn og Familie, har ødelagt Hertug Christophers Grav.

---

[1] Tavle IX. b.

Da alle de kongelige Grave nedenfor Chorets Trappe saaledes vare fuldstændigt undersøgte, begav Hs. Majestæt sig op til Chorets Midte for at lade den Plads undersøge, hvor Kong Valdemar den Anden ifølge Beretningerne skulde hvile midt imellem begge sine Dronninger.

KONG VALDEMAR DEN ANDENS GRAV[1].

Denne var, saaledes som det allerede havde viist sig ved den foreløbige Undersøgelse den 11te Juni, beliggende ligeudfor Fodstykket af Kong Knud den Sjettes Grav og med Hovedenden tæt op dertil. Den i Chorets Gulv liggende Liigsteen, der ikke laae nøiagtigt over Kongens Grav men for langt hen mod Øst, blev først optaget og ført tilside, og da Jorden derunder var skaffet bort saaes Graven dækket med et Blylaag og dette igjen beskjærmet ved et Tag, der var dannet af skraat mod hinanden sammenstillede fiirkantede Muurfliser og havde Rygning langs Midten. Disse Muurfliser vare røde og meget store, nemlig 15 T. lange, $10\frac{1}{2}$ T. brede og 2 T. tykke, og hvilede forneden i en paa Gravens Sider udmuret Fals. Under Taget, eller imellem dette og Blylaaget, var et tomt Rum, og den østre Ende af Taget tillukkedes ved een af de store Muurfliser, der her var stillet paa Kant, saaledes at den hvilede paa een af sine længste Sider og altsaa omtrent havde en lignende Høide som Tagrygningen, nemlig $10\frac{1}{2}$ T. Over Gravens vestlige Ende, hvor der var en for Ligets Hoved udmuret fiirkantet Plads, var som Dækning fladt nedlagt een af de store Muurfliser. Da alle Fliserne vare optagne og Blylaaget saaledes var kommet fuldstændigt tilsyne, blev dette opløftet, hvilket kunde skee med Lethed, da det kun bestod af en løstliggende Blyplade, som hvilede paa 4 tværsover Graven lagte Jernstænger.

Graven var indvendigt af samme Form som Knud den Sjettes. Den var 14 T. dyb, 3 Al. $11\frac{1}{2}$ T. lang, 21 T. bred over Skulderpladsen, 13 T. bred ved Fodenden, og Hovedpladsen var $11\frac{1}{2}$ T. lang (Ø.—V.) og 10 T. bred. Indvendigt var den, paa samme Maade som Knud den Sjettes, overalt beklædt med Blyplader, der vare befæstede til Muurværket med Jernspigre.

I den for Ligets Hoved bestemte Plads laae den øverste Deel af Hovedet, men fyldt med Muurgruus, uden Øienhuler og i det Hele i beskadiget Tilstand, og mærkeligt nok manglede ogsaa her Ansigtsbenene, hvilket ligeledes havde været Tilfældet med Knud den Sjettes og Valdemar den Førstes Hoveder[2]. I hele Gravens vestlige Ende var der øiensynlige Spor af, at Benenes oprindelige Leie var blevet noget forstyrret i en senere Tid, men i Midten og ved Fodenden saae derimod Alt uforstyrret og ordentligt ud. Paa flere Steder i Graven og især om Kongens Been laae en Mængde mindre Stykker Silketøi, der vare i stærkt beskadiget Tilstand og halvt opløste. De hørte aabenbart til to forskjellige Klædningsstykker eller Indhylninger, idet nogle af dem vare af glat Silke og simpel Vævning, andre derimod af Silke, hvori der var indvævet Rude-Zirater[3]. Af begge Slags optoges nogle Stykker for at indesluttes imellem Glasplader og saaledes opbevares i en hermetisk Tillukning.

Af høire Arm og Been udmaaltes følgende Rørbeen:

Overarmbenet	$13\frac{3}{4}$	Tom.
Albuebenet	$11\frac{1}{4}$	—
Spolebenet	$10\frac{3}{4}$	—
Laarbenet	$20\frac{3}{8}$	—
Skinnebenet	$16\frac{1}{2}$	—

[1] Jfr. Tavle IX. D. og Tavle XIII. a.

[2] Det er et eget Træf, at alle tre Kongers Ansigtsbeen tildeels vare opløste og manglede, medens de vare vel bevarede paa Dronningerne Sophias og Beengjerds Hoveder. Ogsaa Erkebiskop Absalons Ansigtsbeen fandtes fortærede, da hans Grav i Sorø Kirke undersøgtes i 1827 (Ny danske Magazin VI. S. 86); men ved Undersøgelsen af Kong Christian den Førstes og Dronning Dorotheas Kister i Roeskilde Kirke var Forholdet omvendt. Der vare Kongens Ansigtsbeen vel bevarede, men Dronningens derimod fortærede (Werlauff: de hellige tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke S. 60 og 62).

[3] Tavle XV. b.

Hele Skelettets Længde fra Isse til Fod var 70 T.; men det maa bemærkes, at Udmaalingen heraf ikke kan ansees for at være fuldkommen men kun tilnærmelsesviis paalidelig, eftersom Benenes oprindelige Stilling, som ovennævnt, var noget forstyrret i Gravens Hovedende.

Efterat Udmaalingen var tilendebragt bleve Benene omhyggeligt ordnede og Graven derpaa atter dækket med Blylaaget, som midlertidigt blev beskyttet ved at lægge Bræder derover.

Derefter foretoges Undersøgelsen af

DRONNING BEENGJERDS GRAV[1].

Da den i Chorgulvet liggende Liigsteen, der ligesaavel som Dronning Dagmars var lagt for langt mod Øst, var optaget og Jorden derunder opgravet, saaes Graven, der laae tæt op til den søndre eller høire Side af Kong Valdemars, saaledes at Fodstykkerne af begge Grave dannede een lige Linie.

Den var ligesom hendes kongelige Gemals dækket med et af store røde Muurfliser dannet Tag, der hvilede i en paa Gravens Sider udmuret Fals; men Taget laae kjendeligt noget dybere i Jorden end det over Kongens Grav. Den østlige Ende af Taget var vel bevaret, men den vestlige derimod itutrykket og ødelagt af en temmelig stor Kampesteen, der maa antages tilfældigviis og ved et senere foretaget Arbeide i Chorets Gulv at være rullet derhen og vistnok oprindeligt har ligget ved flere lignende Kampestene, der fandtes under Chorets Gulv tæt op til det sydvestlige Hjørne af Graven. Ligesom ved Valdemar den Andens Grav havde Taget her ikke strakt sig hen over den for Hovedet udmurede Plads, men denne var dækket med en flad Steenflise af uregelmæssig Form. Da denne var borttaget tilligemed Taget saaes den murede Grav, der imidlertid ikke var beklædt med Blyplader men derimod indesluttede en af Blyplader dannet Kiste, som var ubetydeligt mindre end Graven og dækkedes af et løstliggende Blylaag, hvis Kanter vare bøiede nedad, saa at de sluttede uden om Kisten, og som bares af tre tværsover denne liggende Jernstænger. Ved at optage Blylaaget bemærkedes, at dette ikke bestod af een Plade, hvad man dog tør antage oprindeligt har været Tilfældet, men at det Stykke af den, som dækkede Hovedpladsen, var — saavidt man kunde skjønne — ved at overskjæres skilt fra det Øvrige.

Gravens Indre havde en fra de øvrige kongelige Grave noget afvigende Form, idet Hovedpladsen ikke var fiirkantet men halvrund — omtrent som Omridset af et menneskeligt Hoved — og henved 7 T. i Diameter. Indvendigt var Graven $10^1/_2$ T. dyb, 2 Al. 21 T. lang, $16^2/_3$ T. bred over Skulderpladsen og 11 T. bred ved Fodenden.

I den afdækkede Blykiste saaes Dronningens Skelet liggende udstrakt, men i en høist sælsom Forfatning. I Kistens Fodende og Midte var vel Alt i fuldkommen urørt Stand, hvilket tydeligt fremgik deraf, at alle Benene paa disse Steder laae aldeles nøiagtigt i de oprindelige Fordybninger, der havde formet sig om dem i det af de opløste Legemsdele dannede og paa Kistens Bund værende mørke Lag. Men i Kistens Hovedende var der desto øiensynligere Tegn paa en efter Gravens oprindelige Tillukning foretagen voldsom Forstyrrelse. Saaledes fandtes Hovedet liggende med høire Side nedad paa Skelettets høire Skulder, hvor ogsaa Underkjæben laae i en Stilling, der viste, at den var fulgt med Overdelen af Hovedet, og tæt derved, ved høire Side af Halsen, laae en 8 à 9 T. lang Trefletning af Haar[2]. I den for Hovedet bestemte halvrunde Plads laae derimod en rund Steen, som passede saa mærkværdigt godt deri, at den kun med Besvær kunde optages. Da den derover liggende, afskaarne Deel af Blylaaget ikke alene ikke manglede men laae meget nøiagtigt derover og, som ovennævnt, endogsaa var beskyttet ved en som Dæksteen anbragt Steenflise, kan den runde Steens Tilstedeværelse paa dette Sted ikke betragtes som

---

[1] Jfr. Tavle IX. F. og Tavle XIII. c.

[2] Tavle XV. c.

et Værk af Tilfældet, men synes tvertimod kun at kunne forklares saaledes, at Een eller Flere enten af Kaadhed eller ledede af det som bekjendt tidligere udbredte Had imod Dronningens Minde have overskaaret og optaget den over Hovedpladsen liggende Deel af Blylaaget og, efterat have bragt Hovedet ud af dets Leie og i dets Sted nedstyrtet Stenen, atter omhyggeligt tildækket denne Deel af Graven.

Hovedet[1] var aldeles heelt og af særdeles smuk Form, med ovalt Ansigt, fremspringende Næsebeen, og med fuldstændige Tandrækker af en sjelden regelmæssig og skjøn Form. Ligeledes afgaves med Hensyn til de andre Dele af Skelettet, navnlig Armene og Benene, den Erklæring af Professor Ibsen, at de vare i høi Grad fiint og skjønt formede. De vare saagodtsom alle tilstede med Undtagelse af Halshvirvlerne, der vare opløste og manglede. Den anatomiske Udmaaling af Benene afgav følgende Resultat:

a. Hovedet:

Længdemaalet	$6\frac{3}{4}$ Tom.
Det forreste Tværmaal	$4\frac{1}{4}$ —
Det bagerste Tværmaal	5 —
Det lodrette Maal	$4\frac{5}{6}$ —
Ansigtet, fra Næseroden til Underfladen af Hagen	$4\frac{1}{2}$ —
Ydersiden af det ene Kindbeen til det andet	4 —

b. Bækkenet (som var særdeles vel dannet):

Den øverste Aabning (apertura superior)	Længdemaalet (diameter conjugata)	$4\frac{1}{2}$ Tom.
	Tværmaalet (diameter transversalis)	$5\frac{1}{4}$ —
	Skraamaalet (diameter obliqua)	5 —
Den nederste Aabning (apertura inferior)	Længdemaalet	7 —
	Tværmaalet.	$4\frac{3}{4}$ —

c. Armene og Benene:

Overarmbenet	$12\frac{1}{2}$ Tom.
Albuebenet	$9\frac{5}{8}$ —
Spolebenet	9 —
Laarbenet	17 —
Skinnebenet	$14\frac{1}{4}$ —

Endnu maa bemærkes, at der ved Skelettets Been laae flere Stykker fiint Tøi, efter Udseende af Silke, hvilke, tilligemed den ovennævnte ved Siden af Hovedet fundne Haarfletning, optoges efter Hans Majestæts Befaling, for at opbevares ved de øvrige Reliqvier fra Kongegravene.

Efterat Benene vare bragte i fuldkommen Orden paalagdes Blylaaget igjen; men da Klokken var bleven $7\frac{1}{4}$, saa man endog havde maattet foretage den sidste Deel af Undersøgelsen ved Lys, standsedes Arbeidet for denne Dag.

Onsdagen den 5te September Kl. $8\frac{1}{2}$ Morgen begav Hans Majestæt med Følge sig atter til St. Bendts Kirke, som siden foregaaende Dags Aften havde været omhyggeligt tillukket, og efter allerhøieste Befaling foretoges strax Undersøgelsen af

---

[1] Tavle XIV. b

DRONNING DAGMARS GRAV[1].

Da man havde Efterretning om, at der indtil Midten af forrige Aarhundrede var, i et Skab i Ringsted Kirke, opbevaret en Hovedskal, som foregaves at være Dronning Dagmars, og da flere Omstændigheder lode formode, at Dronningens Grav i Slutningen af det 17de Aarhundrede var bleven aabnet og undersøgt, nærede man kun svage Forventninger om at finde denne Grav i uskadt Stand.

Tæt under den i Chorets Gulv liggende Liigsteen over Dronningen og kun $^1/_2$ Al. N. for Kong Valdemar den Andens Grav, stødte man paa en parallelt med denne løbende Muur, der dog kun var to Stene dyb eller høi. Derunder fandtes atter den sædvanlige Jordfyld. Dronningens Grav kom tilsyne omtrent i samme Dybde som Kong Valdemars og var beliggende tæt op til dennes nordre Side saaledes, at begge Graves Fodstykker dannede een lige Linie. Den var ikke, saaledes som hendes kongelige Gemals, dækket med et Tag men derimod, ligesom Kong Valdemar den Førstes, med tre flade Dækstene. Da disse vare afvæltede saaes det Indre af Graven, men med aldeles forstyrret Indhold. En Mængde Stene og Gruus opfyldte den tildeels, især henimod Hovedenden, og derimellem fandtes en Underkjæbe og flere Been af menneskelige Individer af begge Kjøn; men alle disse Been vare øiensynligt fra en nyere Tid, alene med Undtagelse af et Brudstykke af et Læggebeen (fibula), der syntes at være gammelt. Graven lignede i Form de tidligere undersøgte. Den var 16 T. dyb, 2 Al. 19 T. lang, 23 T. bred over Skulderpladsen, 19 T. bred ved Fodenden, og Hovedpladsen var 7 T. lang og 13 T. bred (N.—S.). Indvendigt i den nordre Sidevæg opdagedes et Jernspiger, under hvis Hoved endnu saaes Levningerne af en Blyplade, og det var deraf saavelsom af et i Graven fundet, løstliggende lille Stykke Bly klart, at ogsaa denne Grav oprindeligt maa have været beklædt med Blyplader.

Efterat Graven var renset for Gruus og Stene, blev den atter tillukket med de tre Dækstene.

HERTUGERNE KNUDS OG ERIKS SAMT JUNKER VALDEMARS GRAVE.

Ifølge den Ringstedske Tavle vare Kong Valdemar den Andens Slegfredsøn, Hertug Knud af Lolland, dennes Søn Hertug Erik af Halland, og endelig Kong Christopher den Førstes Søn, Junker Valdemar, jordede ved den venstre Side af Kong Valdemar den Tredie og altsaa ud for Fodenden af Dronning Dagmars Grav. Ved Aabningen af sidstnævnte Grav saaes, ei langt fra dennes Fodende, den lodrette Endemuur af en Hvælving[2], der naaede tæt op under Chorets Gulv. Det viste sig ved nærmere Undersøgelse, at den hvælvede sig mod Nord fra Kong Valdemar den Tredies Grav, at den havde en Længde af $4^3/_4$ Al. fra Vest til Øst, og at den murede Bues Tykkelse var en Muursteens Længde. I den vestlige Ende var der foroven en 16 T. lang og 15 T. bred gjennembrudt Aabning, og gjennem denne behagede det Hans Majestæt ved Hjælp af et nedsænket Lys selv at foretage en Besigtigelse af Hvælvingens Indre. Efter Allerhøistsammes Erklæring saaes kun paa dens Bund ligesom Underdelen af tvende jevnsides løbende Tværmure og desuden ved den søndre Side nogle Bræder og Been; men da Hans Majestæt ønskede at komme til nærmere Kundskab om, hvad der fandtes dernede, blev den vestlige Endemuur gjennembrudt foroven, saaledes at der i Forbindelse med det ovennævnte Hul i Taget fremkom en Aabning, som var stor nok til at et Menneske kunde krybe derigjennem. Efter Hs. Majestæts Befaling steeg Professor Worsaae derpaa ned i Hvælvingen og afgav følgende, ved en senere Undersøgelse noget supplerede Beretning. Det hvælvede Rum var 3 Al. 21 T. langt, $2^3/_4$ Al. bredt og $2^1/_4$ Al. høit, og i den østlige, lodrette Væg saaes en tilmuret Dør. Tværs over Gulvet løb fra Nord til Syd tvende murede Forhøininger, der vare 6 à 8 T. høie, og

---

[1] Tavle IX. E. og Tavle XIII. b. Jfr. S. 25—26.

[2] Tavle IX. g. Jfr. Tavle XIII.

paa dem havde i Hvælvingens søndre Side staaet en nu sammenfalden Liigkiste, hvori laae et paa et tykt Lag Kalk udstrakt Skelet af en fuldvoxen Mand. Kisten var af Træ, udvendigt tæt beslaaet med Jernsøm og forsynet med ringformede Jernhanke, og man kunde med Rimelighed henføre dens Alder til Slutningen af det 16de eller Begyndelsen af det 17de Aarhundrede.

Da Hvælvingen indtager hele det Rum, hvor Hertugerne Knuds og Eriks samt Junker Valdemars Grave skulde søges, og af hvilke derfor intet Spor findes, er det høist rimeligt, at de netop ere blevne ødelagte for at skaffe Plads for denne Gravhvælving.

KONG VALDEMAR DEN TREDIES GRAV[1].

Efterat Liigstenen var borttaget over den udvalgte Konge Valdemar den Tredie, der var jordet lige ud for Fødderne af hans Fader, Kong Valdemar den Anden, og hvorved maa bemærkes, at det siden viste sig, at den, ligesom flere af de tidligere nævnte Liigstene, laae for langt mod Øst, begyndte man at opgrave Jorden paa dette Sted.

Tæt under Jordens Overflade og ikkun en Alen mod Vest fra Alterskrankens Midte stødte man paa et lille af Muurstene dannet Rum, der var $4^3/_4$ T. i Qvadrat og af Udseende som hosstaaende Afbildning. Det var dannet af

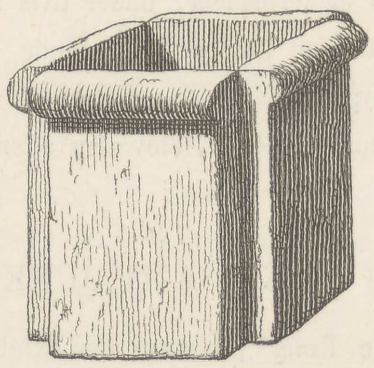

fire paa Enden stillede Muurstene af en særegen Form, nemlig foroven forsynede med en Rundstaf eller halvrund Kant, som vendte udad. De vare $9^1/_2$ T. høie, $4^3/_4$ T. brede og $1^1/_4$ T. tykke og stode paa en flad Muursteen, hvilken tjente som Bund. Af Tag eller Dække fandtes intet Spor og Rummet var kun fyldt med Jord, med Undtagelse af, at der paa dets Bund laae nogle faa Stykker Kul, tildeels med Kobberoxyd paa, et Par smaa Stykker Been og noget smeltet Bly. For at kunne fortsætte Gravningen optog man dette steensatte Rum, hvis oprindelige Bestemmelse neppe er let at forklare.

Dybere nede, omtrent en Alen under Jordens Overflade, traf man paa en Række af 10 T. lange Muurstene, der vare lagte jevnsides fra Øst til Vest i en Længde af over en Alen. Da de vare optagne fandtes derunder: et Barne-Hoved, Been af to Børn, det ene nyfødt og det andet omtrent ti Maaneder gammelt, samt fire Jernsøm med Spor af Træ ved Sømhovederne og altsaa rimeligviis Levninger af en Liigkiste.

Kong Valdemar den Tredies murede Grav, som man dernæst stødte paa, var for største Delen ødelagt ved Opførelsen af den ovennævnte Hvælving, hvorved ogsaa Hertugerne Knuds og Eriks Grave ere tilintetgjorte. Med Undtagelse af et omtrent 15 T. langt Stykke mod Vest var nemlig hele Gravens Længdehalvdeel optagen af denne Hvælvings sydlige Basis og den tiloversværende Halvdeel var fyldt med Jord og Been og naturligviis i forstyrret Tilstand. Ovenpaa Gravens vestlige Ende fandtes en noget fladtrykt Halvdeel af Hovedet af en temmelig ung

---

[1] Jfr. Tavle IX. G. og Tavle XIII. a.

Mand og derunder to af de store fiirkantede Muurfliser, der efter Tilhugningerne paa Kanterne syntes at have dannet Gravens Tag. Under disse Fliser, ligeledes i Gravens vestlige Ende, fandtes et Hoftebeen, men af en ældre Mand, et Taabeen af en Oxe, flere mandlige Laarbeen, hvoraf eet var brudt skraat over, men havde en betydelig Callus om Bruddet, saa at Manden maa have levet efter at have brækket det, et Laarbeen af et lille Barn og det yderste Fodled af en Hest. Dybest nede paa den for Ligets Hoved oprindeligt bestemte Plads laae et beskadiget Hoved af en yngre Mand, hvilket syntes i Form at ligne den slaviske Stammes Hoveder.

Graven selv, hvis Hovedende stødte lige op til Fodstykket af Kong Valdemar den Andens Grav, var af aflang fiirkantet Form, men havde ikke som de øvrige Kongegrave nogen særskilt Plads til Ligets Hoved. Den havde heller ikke som disse muret Bund, men derimod Leerbund, og var 15 T. dyb, $3^1/_4$ Al. lang og 23 T. bred mod Vest. Paa Kanten af dens sydlige Sidevæg, hvilken var temmelig vel bevaret, saaes en udmuret Fals og det fremgaaer saavel deraf som af de to ovennævnte i dens vestlige Ende fundne Muurfliser, at den oprindeligt har været dækket med et lignende Tag som Kong Valdemar den Andens Grav.

Da Graven var tilbørligt renset nedlagdes deri de to beskadigede Hoveder, det omtalte Hoftebeen, fire beskadigede Laarbeen samt flere til to voxne Individer hørende og til hverandre svarende Been, hvorimod de andre sammesteds fundne men uvedkommende nedgravedes paa et andet Sted. Graven blev derpaa foreløbigt tildækket.

Ved at undersøge Pladsen imellem Alteret og Kong Valdemar den Tredies Grav opdagedes, at der paa dennes østlige Endemuur og parallelt dermed var opført en 6 T. høi Muur af Tykkelse som en Muursteens Brede. Dette var den vestlige Sidevæg af en lille muret Kiste[1], som var dækket med et Tag, dannet af to store mod hinanden skraat sammenstillede Muurfliser. Kisten selv var af aflang, fiirkantet Form, indvendigt 18 T. lang (N.—S.) og 12 T. bred (Ø.—V.), og der fandtes ikke andet i den end Jord og Gruus, hvormed den var opfyldt. Paa den udvendige Side af denne Kistes østlige Sidemuur saaes foroven en udmuret Fals af samme Slags som de, der vare forefundne i flere af de undersøgte Kongegrave og vare bestemte til at omslutte og støtte Kanten af de som Tag sammenstillede Muurfliser. Ved at grave Øst for denne Muur, der sænkede sig lodret ned, bemærkedes, at den kun løb i en Længde af $1^1/_2$ Al. mod Syd fra den ovenomtalte store Hvælving og derpaa begrændsedes af en Sidemuur, som fortsattes et Stykke henimod Alteret. I den fiirkantede Plads[2] imellem disse to Mure, Hvælvingen og Alteret fortsattes Gravningen til en Dybde af en Alen, men man forefandt kun guult Sand eller Gruus. Ifølge den Ringstedske Tavle kan det med Sandsynlighed antages, at dette er Levningerne af den Grav, hvori Kong Christopher den Første i 1257 lod Kong Erik Plovpennings jordiske Levninger nedlægge, og hvori de forbleve indtil den Roeskildske Biskop Lage Urne i 1520 lod dem optage og indmure i een af Chorets nordre Piller[3].

DRONNING ELEONORAS GRAV[4].

I en lignende Dybde som ved de øvrige kongelige Grave stødte man, efterat Jorden var ført tilside, paa et over Dronningens Grav bygget Tag af store røde Muurfliser, der vare sammenstillede saaledes, at der langs Midten

---

[1] Tavle IX. h.

[2] Tavle IX. i.

[3] Da det af Historien er bekjendt, at adskillige af Erik Plovpennings Been bleve tilbageholdte i Slesvig, da Kong Christopher lod Eriks Liig føre derfra til Ringsted, kunde den Tanke maaskee opstaae, at Erik Plovpenning ikke har erholdt en saa stor Grav som de andre Konger, men at hans Been ere blevne nedlagte i den lille ovennævnte, ved Fodenden af Valdemar den Tredies Grav liggende Kiste (Tavle IX. h.). I saa Fald vilde Erik Menveds tilligemed de ved Siderne af ham liggende Dronninger Ingeborgs, Agnes's og Margrethes samt Kong Birger Magnussens Grave være at søge mere mod Vest, end man sædvanlig antager, eftersom de sikkert have sluttet sig til Rækken af de tidligere Kongegrave. Men imod en saadan Antagelse kan dog med Føie indvendes, at denne Kiste er for lille og uanseelig til at gjemme Levningerne af en Konge, der blev anseet som Helgen, ja endog saa kort Tid efter sin Død af Sønnen blev jordet paa dette Sted med kongelig Pragt (jfr. S. 30).

[4] Jfr. Tavle IX. H. og Tavle XIII. c.

dannedes en Tagrygning; men den vestlige Ende af dette Tag var sammenstyrtet i en Længde af 1 Al. 10 T. Efterat Fliserne saavel fra den sammenfaldne som fra den endnu bevarede Deel af Taget vare optagne saaes den murede Grav, der var beliggende op til og langs med den sydlige Side af Kong Valdemar den Tredies Grav. Den var 3 Al. 6 T. lang, 19½ T. bred ved Hovedenden og 16½ T. bred ved Fodenden, og var ligesom Kong Valdemar den Tredies ikke forsynet med nogen særskilt for Hovedet udmuret Plads. Hele det Indre af den var opfyldt med Gruus og Muurbrokker og derimellem laae de til et qvindeligt Skelet hørende Been; men deres naturlige Leie var aldeles forstyrret. Saaledes fandtes det øverste høire Armbeen ved Fodenden, hvorimod Hovedet og næsten alle de øvrige Been laae samlede i Hovedenden. Sammesteds fandtes ogsaa nogle smaa Stykker Silketøi, en Deel korte Hovedhaar af lysebruun Farve og flere Smaastykker af en mørk fedtagtig Substants, tildeels blandede med Haar. Henimod Fodenden fandtes fremdeles et lille, firkantet Stykke Blyplade, 1⅔ T. langt og 1⅙ T. bredt, og paa forskjellige Steder i Graven laae et Par enkelte Dyreknokler og nogle ei til Dronningens Skelet henhørende Menneskebeen, hvilke maae antages at være komne ned i Graven med den nedstyrtede Jordfyld.

Ved Undersøgelsen af Benene, som bleve optagne og ordnede, saaes at de udgjorde et næsten fuldstændigt qvindeligt Skelet; men ved enkelte af dem iagttoges særegne og meget mærkelige Omstændigheder. Saaledes havde Hovedet, hvis Hage var fremstaaende og spids, i Overkjæben kun to Skjæretænder og to store Kindtænder og i Underkjæben kun tre smaa og tre store Kindtænder, medens alle de øvrige Tænder vare borte og Tandhulerne (alveoli) tillukkede. Da Dronning Eleonora ved sin Død kun var tyve Aar gammel, er denne Mangel paa Tænder vistnok paafaldende, men Hovedets øvrige Beskaffenhed modsagde imidlertid ingenlunde, at det kunde være af en Qvinde paa tyve Aar. De forskjellige Maal paa Hovedet vare:

Længdemaalet	7	Tom.
Det forreste Tværmaal	4½	—
Det bagerste Tværmaal	5½	—
Ansigtet, fra Næseroden til Underfladen af Hagen	4	—

Ryghvirvlerne vare alle tilstede, men ved at undersøge dem opdagedes strax, at der i Legemet af alle Lændehvirvlerne vare meget tydelige Spor af en i længere Tid udviklet Beenedder (caries), og det ansaaes for sandsynligt, at dette har været den nærmeste Aarsag til Dronningens Død. Rygsøilen (Columna vertebralis) havde fra den øverste Flade af Ringhvirvlen til Spidsen af Korsbenet en Længde af 25⅓ T. Isbenene (ossa pubis) vare beskadigede, saa at det ikke var muligt at faae nøiagtigt Maal af Bækkenet, men dette var rummeligt og uden Feil. Af høire Arm og Been foretoges følgende Udmaalinger:

Overarmbenet	12⅓	Tom.
Albuebenet	9¾	—
Spolebenet	9	—
Laarbenet	17⅙	—
Skinnebenet	14⅔	—

Da Graven var tømt og omhyggeligt renset, saae man at den var 14. T. dyb og ligesom Kong Valdemar den Tredies kun havde fast Leerbund. Dens Indre bar ikke Spor af at være afpudset eller kalket og ligesaalidet syntes den at have været beklædt med Blyplader; men maaskee har der i den, ligesom i Dronning Beengjerds Grav, været nedsat en løs af Blyplader dannet Kiste, hvilket Anbringelsen af Muurflise-Taget endog lader formode, og muligt er det da, at det ovennævnte i Graven fundne Stykke Blyplade har hørt dertil.

Forinden Graven tildækkedes bleve alle Benene nedlagte i den i deres naturlige Orden; men et lille Stykke Silketøi og en Deel af de korte Hovedhaar tilbageholdtes, for at indesluttes imellem Glasplader og saaledes opbevares i Kirken.

PILLEN[1], HVORI KONG ERIK PLOVPENNINGS BEEN ERE INDMUREDE.

Kong Erik Plovpennings jordiske Levninger, der tidligere havde hvilet i Kirkens Chor, Øst for Kong Valdemar den Tredies Grav, vare som ovennævnt i 1520 blevne optagne af den Roeskildske Biskop Lage Urne, som lod dem indmure i den østligste af Chorets nordre Piller, og i denne havde Biskoppen derfor ogsaa ladet indsætte en i Sandsteen udhugget latinsk Indskrift[2]. Efter Hans Majestæts Befaling blev denne Pille aabnet paa den østlige Side, og der viste sig da et i den udhugget firkantet Rum, hvis Bund var $2^1/_4$ Al. over Chorets Gulv, og hvori stod en simpel Egetræs Kiste[3], som udtoges. Den var af rectangulair Form, $31^1/_2$ T. lang, 15 T. bred og $12^2/_3$ T. høi, og havde et fladt Laag, hvilket var befæstet til den med to Jernhængsler, hvoraf dog det ene var gaaet løst. Kistens Indhold var høist ubetydeligt. Der laae nemlig kun paa dens Bund et Stykke af en Underkjæbe, et Stykke af et Laarbeen, hvorom nogle smalle Stykker Silketøi vare viklede, et Midterstykke af et Overarmbeen, en Taaknokkel af en Oxe og endelig et mindre, halvrundt Stykke Silketøi. Kisten blev strax indsat igjen i Pillen, som derpaa tilmuredes. Efter Hans Majestæts Bestemmelse foretoges dernæst en Eftersøgning af

KONG ERIK MENVEDS OG DRONNING INGEBORGS GRAVE[4].

Bagved Kirkens Alter ligger paa et ophøiet Fundament det bekjendte, udmærkede Mindesmærke over dette Fyrstepar, nemlig den store, ziirligt udgraverede Bronceplade, hvorpaa Kongen og Dronningen ere fremstillede, og efter den sædvanlige Antagelse skulde denne Plade ligge omtrent over deres Grave. Øst for dette Monument laae i Chorets Gulv to Liigstene over Privatpersoner og for Enden af dem var der en i Gulvet anbragt Lem, hvorigjennem man kunde stige ned i et tomt Rum, der strakte sig hen under de nævnte Liigstene ligetil de formeentlige kongelige Grave. Efterat det om Monumentet værende Gitter var borttaget og de to Liigstene over det tomme Rum vare førte tilside, saaes hele den østlige Side af de under Monumentet værende Mure, hvori der allerede i tidligere Tid var gjennembrudt et Hul. Denne Muur blev tildeels nedbrudt og der viste sig da indenfor et aflangt, firkantet Rum, $3^1/_4$ Al. langt, 1 Al. $8^1/_2$ T. bredt og $1^1/_4$ Al. dybt. Paa Bunden laae en Deel Jordfyld og derimellem fandtes et Tindingebeen af et menneskeligt Hoved samt et Par Knokler af en Hund. Bunden, der dannedes af et Kalklag, var kun nogle Tommer under Niveauet af Chorets Gulv, og under Kalklaget stødte man paa Jordfyld.

Hermed ophørte Undersøgelsen paa dette Sted, da man befrygtede, at saavel Alteret som Monumentet skulde kunne lide ved en fortsat Gravning. Resultatet var paa ingen Maade tilfredsstillende; men det tør vel nu ansees for høist tvivlsomt, om det murede Rum under Gravpladen er Kong Erik Menveds oprindelige Gravsted. Snarere ere de Rummet omgivende Mure kun opførte som Fundament for Gravpladen, da Alteret i 1699 blev flyttet, og hvor dette nu staaer er det maaskee rimeligst at antage at Monumentet oprindeligt har staaet.

Da det indtrædende Mørke forhindrede videre Undersøgelser, ophørte disse for den Dag.

Den 6te September Kl. 8 Morgen begav Hans Majestæt sig atter til Kirken og der foretoges da en Undersøgelse af det Sted i Chorets Gulv, der laae Øst for Dronning Eleonoras Grav. I samme Dybde som denne stødte man paa een af de store røde Muurfliser, der var lagt fladt ned paa et bredere Underlag af Muurværk. Øst for Flisen laae et tykt Lag af Kalk. Da Muurflisen og Kalklaget vare optagne, saaes derunder en

---

[1] Tavle IX. K.
[2] Tavle XVI. b. Jfr. S. 30. Anm. 3.
[3] Tavle XVI. c. Jfr. S. 30. Anm. 3.
[4] Tavle IX. L. Jfr. S. 32—36.
[5] Tavle IX. I.

muret Grav af rectangulair Form[5], 29½ T. lang, 12 T. bred og 10 T. dyb. Den stødte tæt op til Fodstykket af Dronning Eleonoras Grav og indeni den stod en Blykiste[1], 26½ T. lang, 10¼ T. bred ved Hovedenden, 9 T. bred ved Fodenden og 8 T. høi, og derover laae som Laag en 29½ T. lang Blyplade, hvis Kanter vare bøiede ned langs Kistens Sider, men ikke for Enderne.

Indeni Blykisten laae Benene af et omtrent ½ Aar gammelt Barn, og ovenpaa dettes Hoved saaes tydelige Levninger af Tøi af en meget aaben Vævning, omtrent som Flor. Ved nærmere at undersøge Benene erklærede Professor Ibsen, at de to midterste Skjæretænder i Underkjæben afgave tydelige Vidnesbyrd om, at Barnet har været scrophuløst og efter Mærkerne paa Tænderne maa have været sygeligt i Svangerskabets fjerde eller femte Maaned. Saavel af denne Overeensstemmelse imellem Barnets og Dronning Eleonoras sygelige Tilstand som af Gravens Beliggenhed lige op til Fodstykket af Dronningens Grav maa det ansees for høist sandsynligt, at denne Kiste gjemmer de jordiske Levninger af Dronning Eleonoras Barn; og meget muligt er det jo, skjøndt Aarbøgerne tie derom, at den Søn, ved hvis Fødsel Dronningen mistede Livet og som antages at være død paa samme Tid, har levet ½ Aar efter Fødselen.

Efterat Blykisten, som var bleven optagen af Graven, var nedsat i denne igjen, fortsattes Gravningen længere mod Øst, altsaa tæt ved Alterets Fod.

I Jordfylden, som opgravedes paa dette Sted, fandtes en dansk saakaldet »Borgerkrigsmynt« af meget slet Gehalt, med et h paa Adv. og et Hjul paa Rev.[2], saaledes som hosstaaende Afbildning udviser. Den kan,

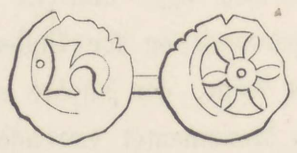

som saa mange andre af dette Slags Mynter, ikke tillægges nogen bestemt Regent eller By, hvorimod den vel med Sikkerhed kan siges at være præget i Slutningen af det trettende eller Begyndelsen af det fjortende Aarhundrede. Efter Hans Majestæts Bestemmelse blev den opbevaret, for at afgives til det kongelige Mynt- og Medaille-Cabinet i Kjøbenhavn. Dybere nede paa dette Sted fandtes kun almindelig Jordfyld.

Hermed erklærede Hans Majestæt Undersøgelsen af Kongegravene for endt, og man begyndte da, Klokken 10¾ Formiddag, paa

TILMURINGEN AF KONGEGRAVENE.

Imedens Arbeiderne tilmurede først Kong Knud den Sjettes og derpaa de længst henimod Alteret værende Grave, blev ifølge allernaadigst Tilladelse Dronningerne Sophias og Beengjerds Hoveder optagne igjen af Gravene for at afformes, og efterat Professor Ibsen selv med al mulig Forsigtighed havde taget Voxformer over dem, for siden at kunne afstøbe dem i Gibs, bleve de atter nedlagte paa deres Pladser i Gravene.

Tilmuringen af Gravene foregik ikke udelukkende i Hans Majestæts Nærværelse, da det behagede Allerhøistsamme længere op ad Dagen at foretage en Udflugt til Fjenneslev, Bjernede og Haraldsted. Under denne Fraværelse førte Hans Excellence, Overdirecteuren for de kongelige Kunstsamlinger, Tilsynet med Arbeidet; men Hans Majestæt havde imidlertid for de Graves Vedkommende, som bleve tilmurede under Allerhøistsammes Fraværelse, udstedt de nødvendige Befalinger om, hvorledes Arbeidet skulde udføres ved hver Grav især.

---

[1] Tavle XVI. a.

[2] Af denne Mynt kjendtes forinden kun 3 Explr., af hvilke eet er beskrevet i Antiqvarisk Tidsskrift 1843—45 S. 41 og de to andre fremkom ved det i samme Tidsskrift for 1846—48 S. 56—58 beskrevne Myntfund paa Fohl Mark.

Idet Maaden, hvorpaa samtlige Kongegrave bleve tilmurede, og de ved samme Leilighed gjorte Iagttagelser nedenfor anføres, maa det bemærkes, at de ikke bleve tilmurede i den her nævnte Orden, der for Oversigtens Skyld følger den, hvori Gravene bleve aabnede.

Den i Kong Knud den Sjettes Grav værende Blybeklædning, der som tidligere meldt var aldeles sammentrykket og forkrøllet i den østlige Ende, hvilken ikke var dækket af nogen Overliggersteen, blev forinden Tilmuringen udbanket og rettet saameget som muligt og derpaa befæstet med store Søm til den murede Gravs Vægge. Ved Udførelsen heraf saaes det, at Blybeklædningen var meget længere end den murede Grav, og man fik saaledes en Forklaring over den paafaldende Omstændighed, at Graven ikke var lang nok til Kongens Legeme. Oprindeligt har den nemlig altsaa været tilstrækkelig lang, og det maa antages, at man ved Kong Valdemar den Andens Begravelse har, maaskee kun for at spare sig Uleilighed ved at grave videre end man efter en feil Beregning har gjort, indstødt og forstyrret Fodenden af Graven, for at skaffe Plads til den lige dertil stødende Hovedende af Kong Valdemars Grav. Efterat Blybeklædningen som ovennævnt, saa godt det lod sig gjøre, var bragt i Orden, blev Graven dækket igjen med de tilstedeværende Brudstykker af Blylaaget, og over dette lagdes, istedetfor de manglende Dækstene, et Par passende Fliser, for hvilke der som Fundament opførtes et lavt Stykke Muur paa Gravens Fodstykke. Samtlige Dækstene bleve dernæst fastmurede med Cement og omgivne med et Muurskifte, og ovenpaa dem lagdes den gamle udslidte Liigsteen, der havde ligget i Chorgulvet over denne Grav.

Over Kong Valdemar den Førstes og Dronning Sophias Grave bleve de oprindelige Dækstene fastmurede med Cement og omgivne med et Muurskifte, og ovenpaa dem lagdes ligeledes de udslidte Liigstene, der havde ligget over dem i Kirkegulvet.

Kong Valdemar den Andens Grav blev dækket paa samme Maade, som den var forefunden ved Aabningen, nemlig med et Tag af de gamle røde Muurfliser, der bleve sammenmurede med Cement.

Over Dronning Beengjerds Grav var det umuligt at anbringe et lignende Tag som det, der oprindeligt havde været derover, da alle de hele Muurfliser fra samtlige Grave vare benyttede til Taget over Kong Valdemar den Andens Grav; men istedetfor det blev den overbrudte Liigsteen, der før laae i Kirkens Tværgang over Hertug Christophers Grav, og hvis Indskrift var udslidt, lagt som Dæksteen over Dronningens Blykiste. Ogsaa den fastmuredes med Cement og omgaves med et Muurskifte, og paa samme Maade befæstedes de over

Dronning Dagmars tomme Grav liggende Dækstene, ovenpaa hvilke hendes Liigsteen, som før laae i Chorets Gulv, blev lagt i et Cementlag.

Kong Valdemar den Tredies Grav, af hvilken kun lidet over Halvdelen var forefunden, blev dækket med Muurstene, som lagdes paatværs over den og forbandtes med Cement; hvorimod

Dronning Eleonoras Grav blev dækket med den i Chorgulvet tidligere liggende Liigsteen over Kong Valdemar den Tredie.

Ovenpaa Muren imellem Kong Valdemar den Tredies og Dronning Eleonoras Grave blev opført et 1 Al. langt og $6\frac{1}{2}$ T. bredt af Muurstene dannet Rum, hvori Benene af de to Børn tilligemed de fire Jernsøm, som vare fundne paa dette Sted under en Række af Muurstene, bleve nedlagte.

Den lille tomme Kiste ved Fodenden af Kong Valdemar den Tredies Grav blev, istedetfor med et Tag af Muurfliser, dækket med et Brudstykke af en ikke ret stor og meget tynd Møllesteen, hvilket ved Udgravningen var forefundet i Jordfylden tæt ovenover denne Kistes Tag.

Alle de gamle udslidte Liigstene vare, som ovennævnt, blevne nedlagte ovenpaa Gravene med Undtagelse af Hertug Knud Lavards, Kong Valdemar den Andens og Dronning Beengjerds. Af disse vare de to sidste sønderbrudte i saa mange Stykker, at de ikke egnede sig til Opbevaring; men Knud Lavards blev derimod henført til Kirkens søndre Fløi, for at opstilles ved de øvrige der opbevarede Liigstene.

Hans Majestæt Kongen aflagde samme Dags Eftermiddag, efter Tilbagekomsten fra den foretagne Udflugt, et Besøg i Kirken inden Tilmuringen af Kongegravene endnu var tilendebragt. Da dette var skeet, behagede det Hans Majestæt at udtale sin Tilfredshed over den isandhed smukke Maade, hvorpaa Arbeidet var udført under Ledning af Bygningsinspecteur Kornerup.

Tidlig den følgende Dag forlod Hans Majestæt Ringsted By, for atter at reise til Kjøbenhavn. Samme Dags Morgen bleve alle Kongegravene igjen tildækkede med Jord. Derved iagttoges dog den Forsigtighed, at smalle Stokke opreistes fra Hjørnerne af samtlige Kongegrave, for at man ved Anbringelsen af de nye Liigstene i Kirkens og Chorets Gulv kunde være sikker paa, at de kom til at hvile nøiagtigt over de respective Grave. Kun med Hensyn til Liigstenen over Kong Valdemar den Tredie blev den Bestemmelse tagen, at den skulde ligge lige over Skillerummet imellem denne Konges og Dronning Eleonoras Grave.

Senere ere de nye Liigstene nedlagte i Kirkens Gulv paa de for dem som ovennævnt mærkede Steder.

Undertegnede, der efter Hans Majestæt Kongens allerhøieste Befaling have overværet Aabningen af Kongegravene i Ringsted Kirke, legalisere herved ovenanførte af Kammerraad, Archivar Herbst derover forfattede Beretning og bevidne, at alle i samme indeholdte Oplysninger ere nøiagtigen fremstillede.

C. Hall,
Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

I. G. v. Levetzau,
Overdirecteur for de Kongelige Kunstsamlinger.

C. Wegener,
Geheime-Archivarius, Kongelig Historiograph.

Ibsen,
Professor og Lector ved det lægevidenskabelige Facultet.

I. I. A. Worsaae,
Professor, Inspecteur over de antiqvariske Mindesmærker.

A. Strunk,
Kammerraad og Archivsecretair.

Heinr. Hansen,
Architecturmaler.

Det bemærkes, at hele den ovenstaaende officielle Beretning allerede var skreven og forsynet med Legalisation i de første Dage af April Maaned 1856. Derimod ere Anmærkningerne til samme, med Undtagelse af de S. 51.$_1$, S. 56.$_2$. og S. 57.$_2$. staaende, først tilføiede ved dens Trykning.

FORKLARING OVER AFBILDNINGERNE.

Tavle I. Ringsted Kirkes Ydre, seet fra N. O.

Tavle II. Prospect af Kirkens Indre, seet fra den vestlige Ende.

Tavle III. Parti af Kirkens Indre, seet fra den søndre Sidegang.

Tavle IV. Grundplan af Kirken. — **a.** Den efter Ildebranden i 1806 borttagne Hvælving mod Vest. **b.** og **c.** De nedrevne Capeller.

Tavle V. Længdesnit af en Deel af Hovedskibet.

Tavle VI. Architectoniske Enkeltheder. — **a.** Sokkel med oprindelige Forziringer. **b.** Gesimsbaand med Capitæler fra Buen mellem det søndre Sideskib og Korsfløien. **c.** og **d.** To smaa Søiler i den nordre Korsfløis østre Muur. **e.** Gesimsbaand paa Pillen mellem den nordre Korsfløi og det nedbrudte Capel. **f.** Udvendigt Gesimsornament.

Tavle VII. Gavlen af Kirkens nordre Korsfløi.

Tavle VIII. Facsimile af den gamle, paa Pergament skrevne Fortegnelse over Kongegravene, den saakaldte Ringstedske Tavle, der opbevares i Ringsted Kirke.

Tavle IX. Plan af Kongegravene i Ringsted Kirke. Ved Siden deraf Længdesnit af dem, og forneden Tværsnit af Kong Valdemar den Andens (D) samt Dronningerne Dagmars (E) og Beengjerds (F) Grave. — **A.** Kong Valdemar den Førstes Grav. **B.** Dronning Sophias, **C.** Kong Knud den Sjettes, **D.** Kong Valdemar den Andens, **E.** Dronning Dagmars, **F.** Dronning Beengjerds, **G.** Kong Valdemar den Tredies, og **H.** Dronning Eleonoras Grav. **I.** Lille muret Grav, hvori fandtes en Blykiste, indeholdende Benene af et ½ Aar gammelt Barn. **K.** Muurpillen i Choret, hvori Kong Erik Plovpennings Been ere indmurede. **L.** Monumentet over Kong Erik Menved og Dronning Ingeborg. — **a.** Fodenden af Hertug Knud Lavards formodede Grav. **b.** Borgemester Jørgen Nielsøns Familiegravsted, hvor Hertug Christophers Grav tidligere har været. **c.** En lille, muret Kiste, hvori et Barne-Hoved fandtes. **d.** Chortrinene. **e.** Provst Christen Blichfeldts hvælvede Gravsted, hvor tidligere Dronning Richitzas Grav har været. **f.** Chorstolene. **g.** Et stort hvælvet Gravsted, opført paa den Plads, hvor forhen Hertugerne Knuds og Eriks samt Junker Valdemars Grave have været. **h.** En aflang, muret Kiste, der kun var fyldt med Jord og Gruus. **h—i.** Den formeentlige Plads for Kong Erik Plovpennings tidligere Grav. **k.** Alterets Fod, hvor den i senere Tid dertil henflyttede Liigsteen over Dronning Margrethe og den svenske Kong Birger Magnussen ligger. **k'.** Fodenden af den Plads under den nuværende Alterskranke, hvor mulig Kong Birger Magnussen er begravet, og hvor altsaa den østlige Ende af hans Liigsteen omtrent maa have ligget. **l.** Alteret.

Tavle X. Kong Valdemar den Førstes Grav. — **a.** Graven seet fra oven, og **b.** Gjennemsnit af samme.

Tavle XI. Forsiden af den i Kong Valdemar den Førstes Grav fundne Blyplade.

Tavle XII. Bagsiden af samme Plade.

Tavle XIII. Prospect af de i Choret værende Kongegrave. — **a.** Kongerne Knud den Sjettes, Valdemar den Andens og Valdemar den Tredies Grave. **b.** Dronning Dagmars Grav. **c.** Dronningerne Beengjerds og Eleonoras Grave. — Provst Christen Blichfeldts hvælvede Gravsted, der skulde sees tilvenstre i Forgrunden ved Siden af Dækstenen over Kong Knud den Sjettes Grav, er ikke antydet, for at Dronning Dagmars Grav, hvoraf en Deel ellers vilde være dækket, kan sees fuldstændigt. Den afskaarne Deel af Blylaaget, der dækkede Hovedpladsen af Dronning Beengjerds Grav, er fremstillet liggende foran denne.

Tavle XIV. **a.** Dronning Sophias, og **b.** Dronning Beengjerds Hoveder.

Tavle XV. Forskjellige i Kongegravene fundne Gjenstande. — **a.** Stykker af det Læderhylster, hvori Kong Knud den Sjettes Liig har været nedlagt i Graven. **b.** Rudret Silketøi, fundet i Kong Valdemar den Andens Grav. **c.** Dronning Beengjerds Haarfletning.

Tavle XVI. **a.** Den udfor Fodenden af Dronning Eleonoras Grav fundne Blykiste, hvori laae Benene af et $^1/_2$ Aar gammelt Barn. **b.** Den af Biskop Lage Urne anbragte Indskrift paa Pillen i Choret, hvori Kong Erik Plovpennings Been ere indmurede. **c.** Den i samme Pille indmurede Egetræs Kiste, hvori de ubetydelige Levninger af Kongens Been hvile.

Tavle XVII. Den udgraverede Messingplade, der i det fjortende Aarhundrede er lagt over Kong Erik Menveds og Dronning Ingeborgs Grave.

Tavle I—VII og IX—XVII ere tegnede og raderede paa Kobber af Hr. Architecturmaler Heinrich Hansen og trykte af Hr. Kobbertrykker Klingsey. Facsimilet Tavle VIII er tegnet og lithographeret af Hr. J. Magnus Petersen og trykt af Hr. Lithograph A. Hansen.

I Texten ere følgende Chemitypier og Træsnit indsatte:

Paa Titelbladet: Ringsted Kirke ved Aar 1780. (Tildeels efter Reyersen: Beskrivelse over St. Bendts Kirke i Ringsted. Kbhvn. 1779. 4to).

S. 15. To Søile-Capitæler.

S. 18. Trende Segl, benyttede: af Benedictinerklosterets Convent i Ringsted (fig. 1), og af St. Knud Hertugs Gilder i Odense (fig. 2) og paa Bornholm (fig. 3).

S. 25. Dronning Dagmars Kors, seet fra begge Sider.

S. 28. Ringsted Byes Segl.

S. 29. Abbedens Segl i Ringstedkloster (See Danske Magazin I. S. 65).

S. 39. Ringsted Klosters Vaaben, saaledes som det er afbildet paa een af Chorets nordre Piller i Ringsted Kirke.

S. 66. En lille firkantet, af Muurstene sat Kiste, funden en Alen mod Vest fra Alterskranken.

S. 70. En saakaldet »Borgerkrigsmynt,« funden i Jordfylden tæt ved Alterets Fod.

Af disse i Texten indsatte Afbildninger er den chemityperede Titelvignet tegnet og raderet af Hr. Architecturmaler H. Hansen og alle de øvrige Chemitypier af Hr. J. Magnus Petersen. Samtlige Chemitypier og Træsnit ere udførte i dHrr. Kittendorff og Aagaards Etablissement.

TILLÆG OG RETTELSER.

Side 4, Linie 8 fra neden tilføies: Efterat dette Skrift var trykt, har Prof. P. G. Thorsen (i en Afhandling om Danevirke-Runestenen i Nordisk Universitets-Tidsskrift for 1858) gjort opmærksom paa den hidtil sædvanlig oversete Omstændighed, at det Gravøl over Kong Harald Blaatand, hvorved hans Søn Kong Svend Tveskjæg gjorde det Løfte at ville erobre England, siges at være bleven holdt i Ringsted (»á Hringstøðum á Sjólandi«.) Efterretningen findes dog først i den omtrent fra det trettende Aarhundrede stammende Konge-Saga »Fagrskinna» (Christiania 1847. 8vo. S. 44). Muligen er i saa Fald Gravøllet holdt, efterat Svend Tveskjæg paa Ringsted-Ting var bleven hyldet som Konge.

Men fordi Ringsted saaledes stundom besøgtes af Kongerne, tør man dog ikke slutte, at Byen i det ellevte Aarhundrede var een af Hovedresidentserne for de danske Konger eller for en enkelt Green af Kongeslægten. Prof. Munchs Yttringer i denne Retning (see »det norske Folks Historie III. S. 166 Anmærkn. 2): »Sjæland med lisøre Hovedthing, Roeskilde og Ringsted som Hovedresidenser, repræsenterer den Sprakaleggske (Konge) Æt« m. m., savne tilstrækkelig Hjemmel i de historiske Kilder.

S. 15 Linie 2 f. o.: fig. c. c. læs: fig. c. d.

S. 30 Anm. 2: Tavle IX. h. læs: Tavle IX. h—i.

S. 36 Linie 1 f. n. tilføies: Foruden de nævnte Gravplader af Messing i Ribe Domkirke skal der sammesteds endnu have været en tredie, nemlig over Valdemar Atterdags Marsk, Johannes de Limbek, der døde i Slutningen af det fjortende Aarhundrede, og hans Hustru Juta de Limbek. Den maa i en senere Tid, formodentlig ved Kjøb, være kommen til Viborg, hvor den i 1588 skal have været anbragt som Beklædning paa en Dør i Kirken; men den forgik ved Kirkens Brand 1726. Saaledes er ogsaa dette Mindesmærke forsvundet. (Ursin: Stiftsstaden Viborg. Viborg 1849. 8vo. S. 120).

RINGSTED
KLOSTERSKOLE

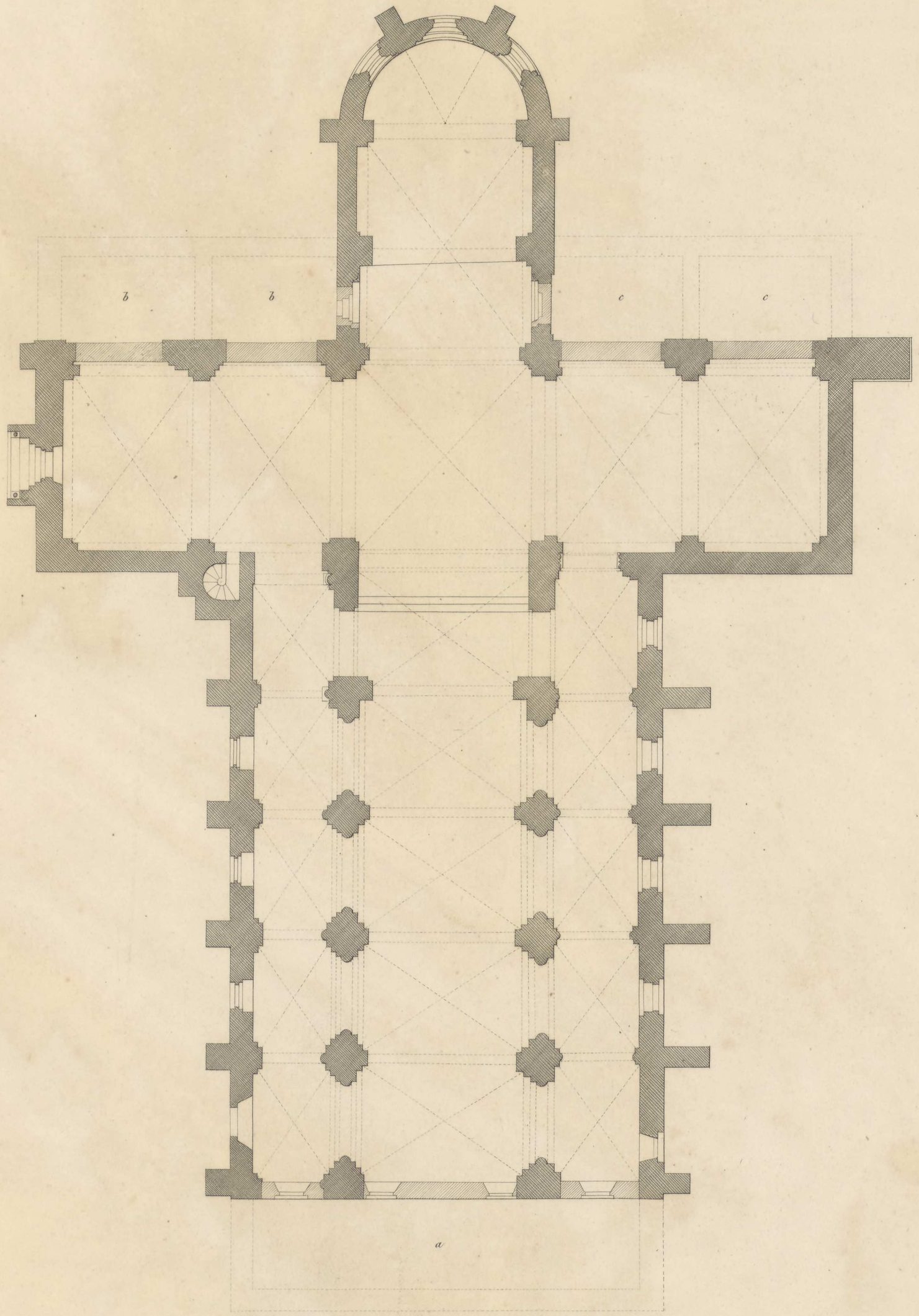
b
b
c
c
a

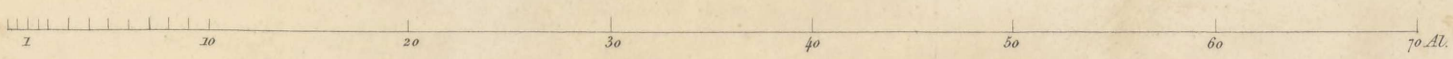
1
10
20
30
40
50
60
70 Al.

1 5 10 15 20 25 Ft.

VI.

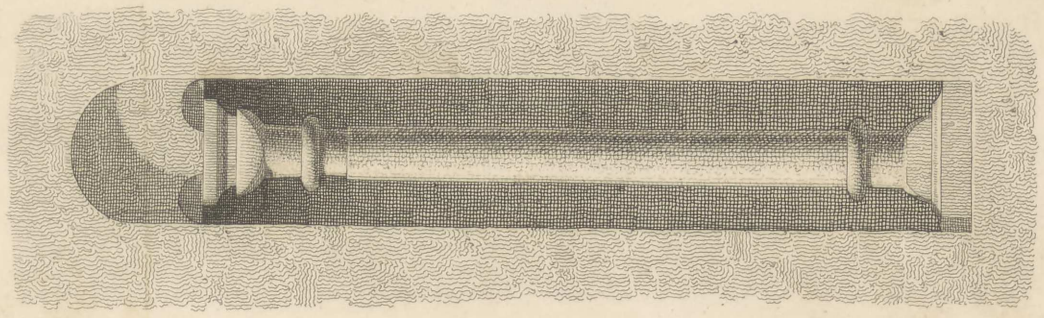

d

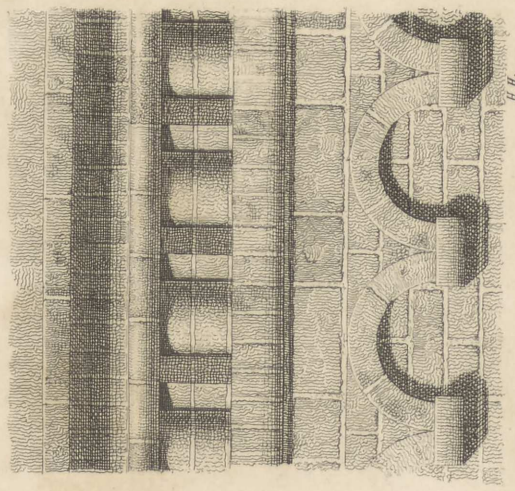

f

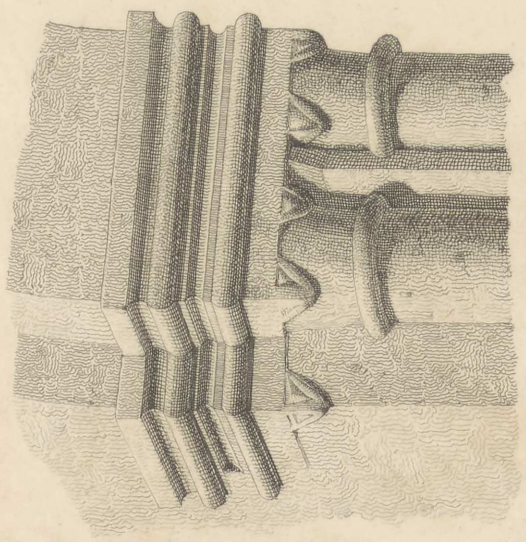

b

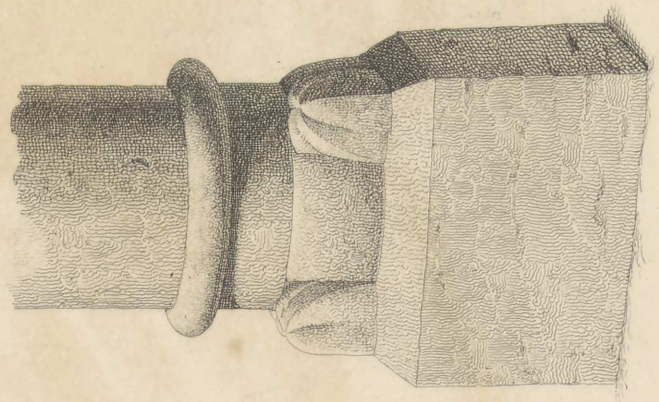

a

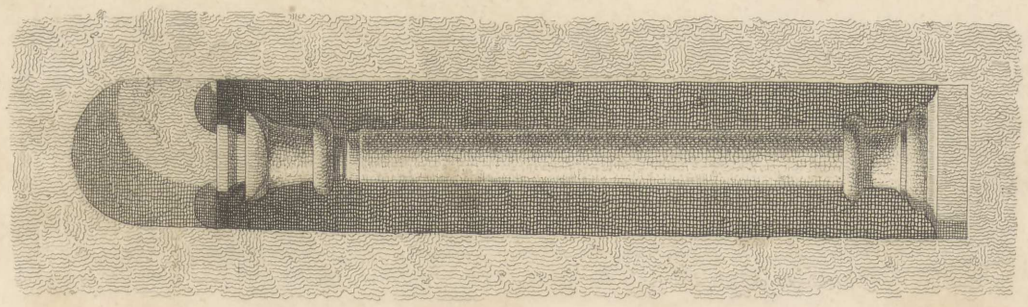

c

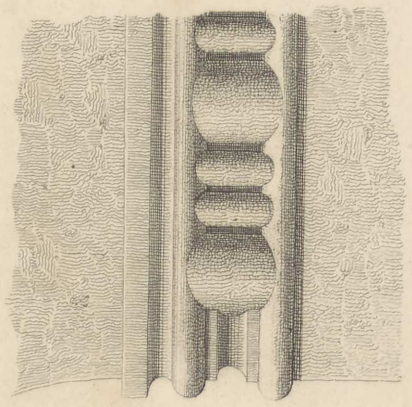

e

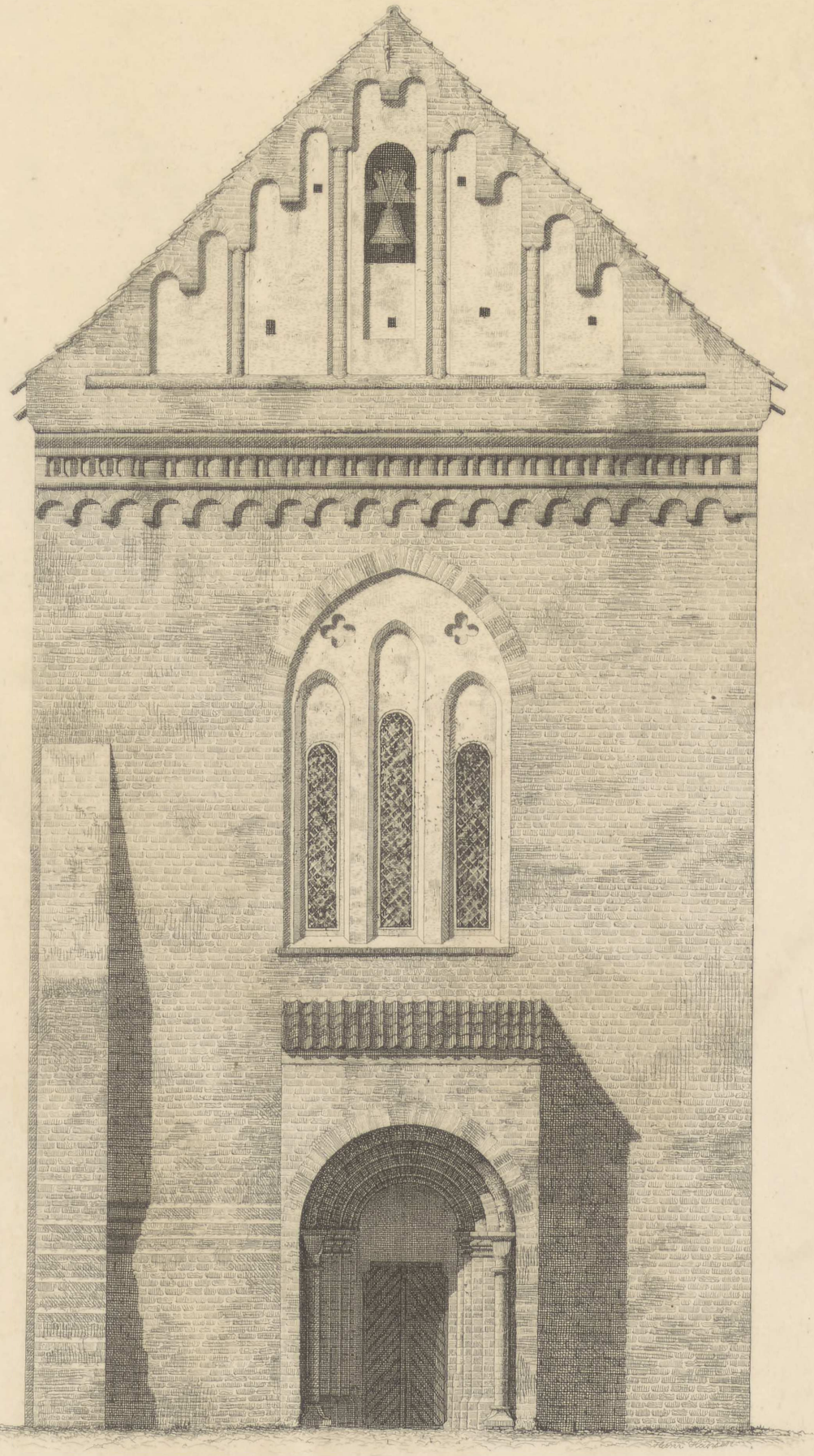

1 5 10 15 20 25 Al.

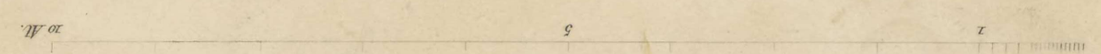
1
5
10 M.

Anno dñi .M.C.xxx.vij.° Idus Januarij Sanctus Kanutus dux danorum filius regis Erici egotha' in Cypro mortui martirizatus fuit a Magno filio Nicolai tunc regis Danor in silua Harlstatha' et sepultus est Ringstad' ante sanctum altare qd tunc ibi erat in eccl'ia b'te Marie virginis quā edificauit Zwenno Episcopus roskildensis Sed anno dñi .M.C.lxx dictus scūs Kanutus ad aras est translatus .vij.° kl' Julij Ad pedes illius ptis occidentē versus ad orientē sepultus fuit iacet Gislus filius eius Waldemarus pmus ampliator huius eccl'ie q obiit wedingbech. anno dñi .M.C.lxxxij. iij.° id' Maij. q regnauit annis xxvij.° Et ad eius sinistrā iacet nobil' regina Sophia vxor sua filia Swechonis regis Suecie q obiit anno dñi .M.C.xcvij. iij.° id' maij Ad dextram illius iacet filius ejus Cnutofer dux Jutie. qui obiit anno dñi .M.C.lxvij. iij.° id' aprilis Juxta istos ad orientem sic una vallis iacet Kanutus filius Waldemari pmi rex danor ag sclauor pomeranor ac totius holtzatie. sic dux Slesuie. qui obiit anno dñi .M.cc.x. anno vero regni sui xxxj. iij.° id' nouēbris Ad quā leuā iacet soror sua Rikiza regina vxor Erici regis suecie q obiit anno dñi .M.cc.x.° vij.° id' maij Ad orientē juxta istos iacet frater eor Waldemarus rex legislator danor filius Waldemari auditi q obiit ānno dñi .M.cc.xlij vj.° kl' aprilis. xxiij.° ut xxxix annis Et ad leuā eius iacet pma vxor sua Dagmar filia regis Bolemie. q obiit anno dñi .M.cc.xxj.° vj.° kl' Junij Et ad dextrā eius iacet vxor sua scā Berengera filia regis portugalie soror Sercandi comitis flādrie. q obiit ānno dñi .M.cc.xx vj.° kl' aprilis Juxta istos ad orientē iacet Waldemarus filius Waldemari sēdi q seqntur ānno post coronationē suam venationē in silua relues y multē de balista casu pauli in pede obiit ānno dñi .M.cc.xxxj. iij.° kl' octob Ad dextrā eius iacet vxor sua Helenor filia regis hispanie. q obiit ānno dñi .M.cc.xxxj.° id' maij Ad sinistrā istor in septētrionē iacet Kanutus dux halādie filius regis Waldemari. q obiit ānno dñi .M.cc.lx id' octob Et ad ipsius iacet filius eius Ericus dux halādie. q obiit ānno dñi .M.cc.xxxvij. Ad pedes istor domicelli Waldemari filii Cristofori regis filij Waldemari sēdi q obiit xij.° kl' Januarij

Deinde ad orientē in sclat huius Ericus rex filius regis Waldemari sēdi q interfect est in bello in Slia ānno dñi .M.cc.l.v. id' aug. Et ānno regni sui x.° translatus in Ringstad' de Slaeswigh y fuit sui cognominis sb ānno dñi .M.cc.lxxx. Ad pedes hui Erici iacet Ericus rex filius Erici regis interfecti in Sundrup .M.cc.xxx.vi. Cui' Ericus filius obiit ānno dñi .M.cc.xlix id' nouēbr. q regnauit ānis xxx iij Et ad sinistrā sua iacet mr sua Agnes regina vxor regis Erici wiberg' sepulta filia Alberti marchionis brādēburgēsis que obiit ānno dñi .M.cc.xij.° kl' octob Sed ad dextrā eius Erici iacet Ingebigh vxor sua filia Magni regis suecie q obiit ānno dñi .M.cc.xix nonis aprilis Et iuxta eā ad austr iacet Emund' filius Birgerus rex suecie q obiit anno domini .M.cc.xxj.° prid' kl' Junij Et cum eo iacet vxor sua Margareta filia regis Erici Agnetis predictor. Que obiit anno domini millesimo. cc.lxj vj.° Nonas Marcij Horum animē Requiescant in pace perpetua Amen

J. M. Petersen lith.
Trykt i Andr. Hansens lith. Inst.

XI.

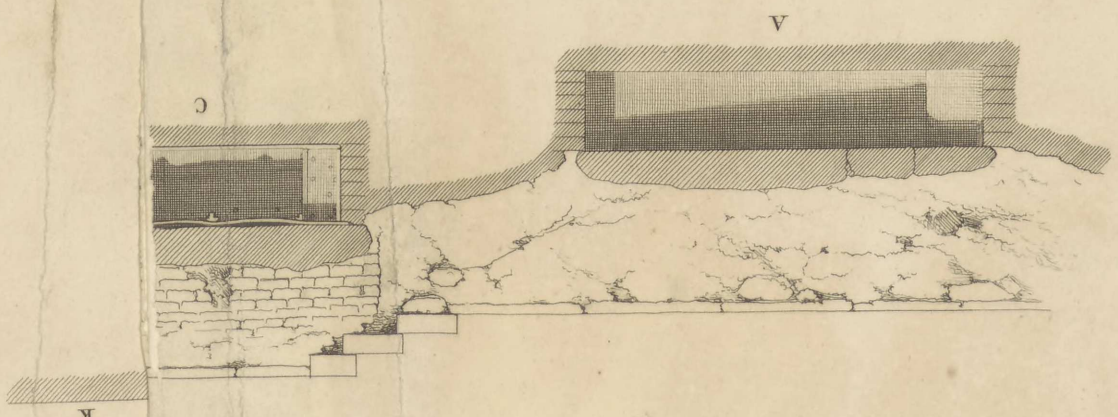

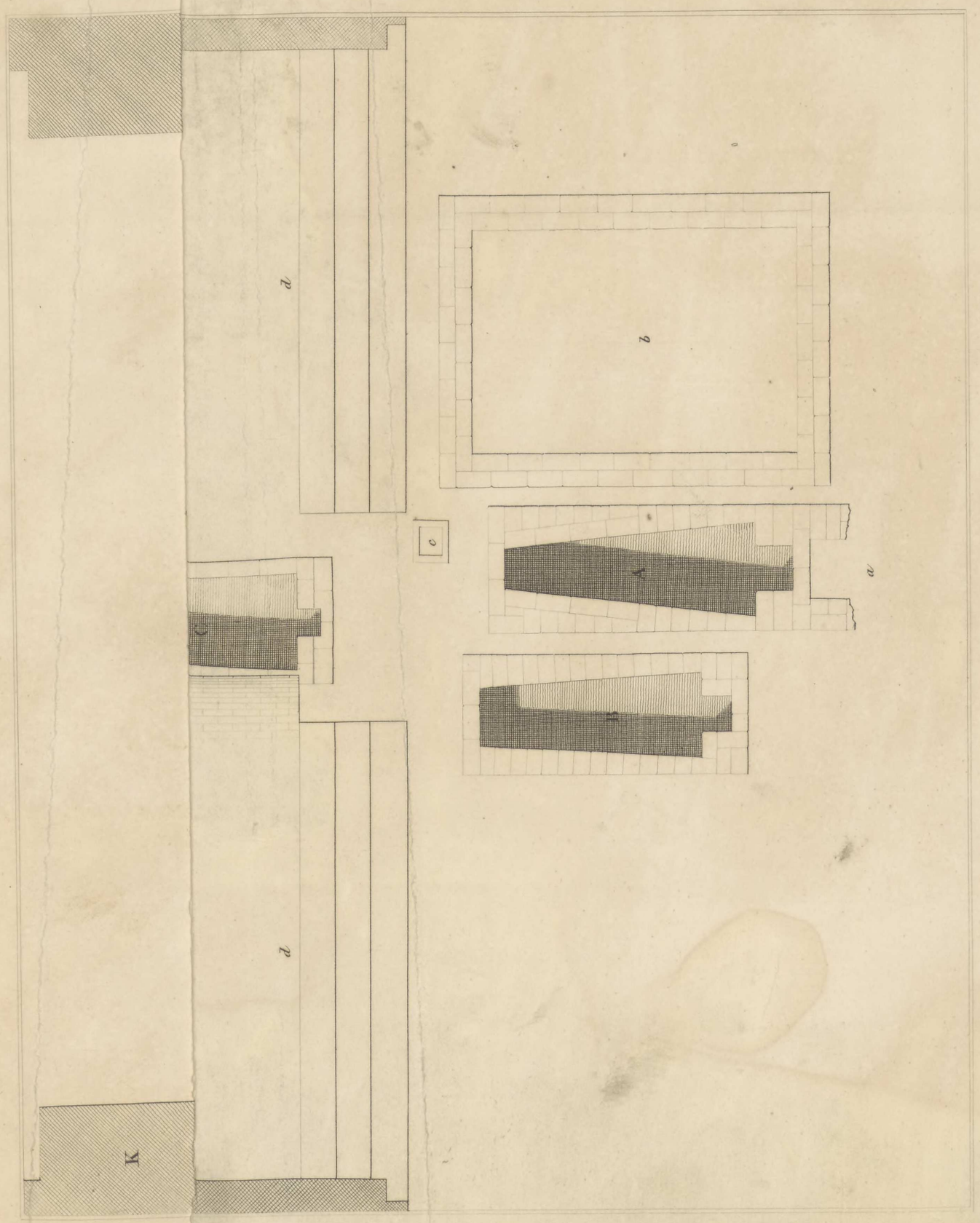

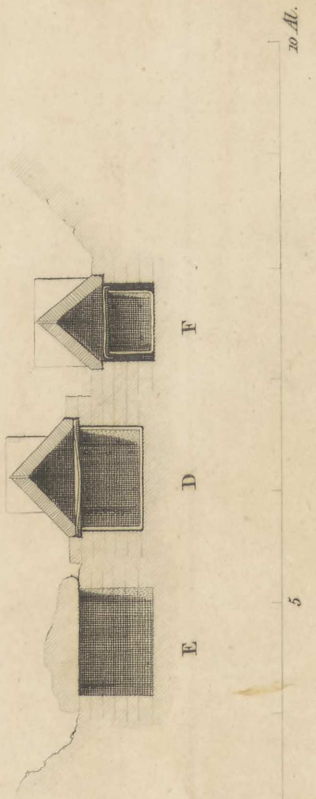

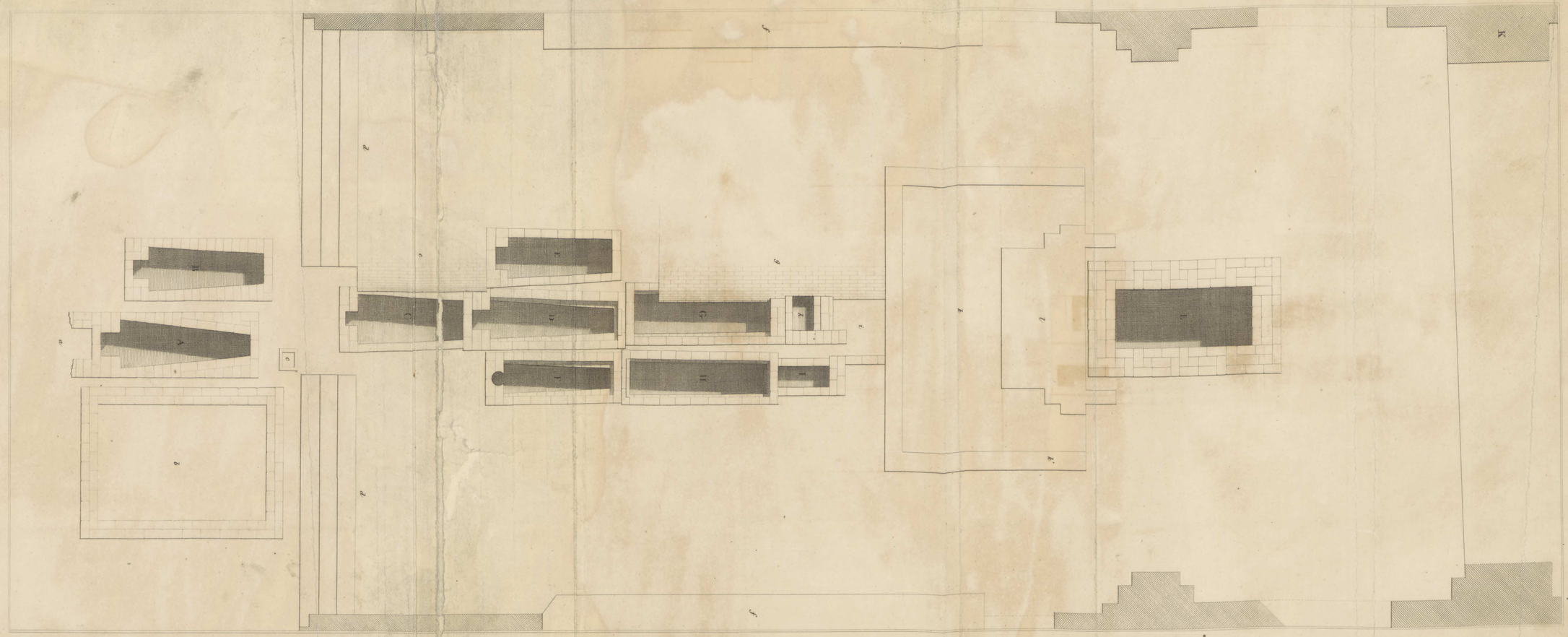

Gjennemsnit.

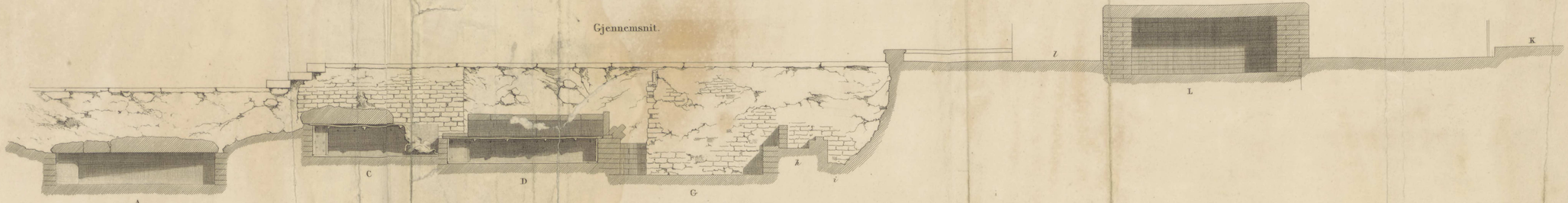

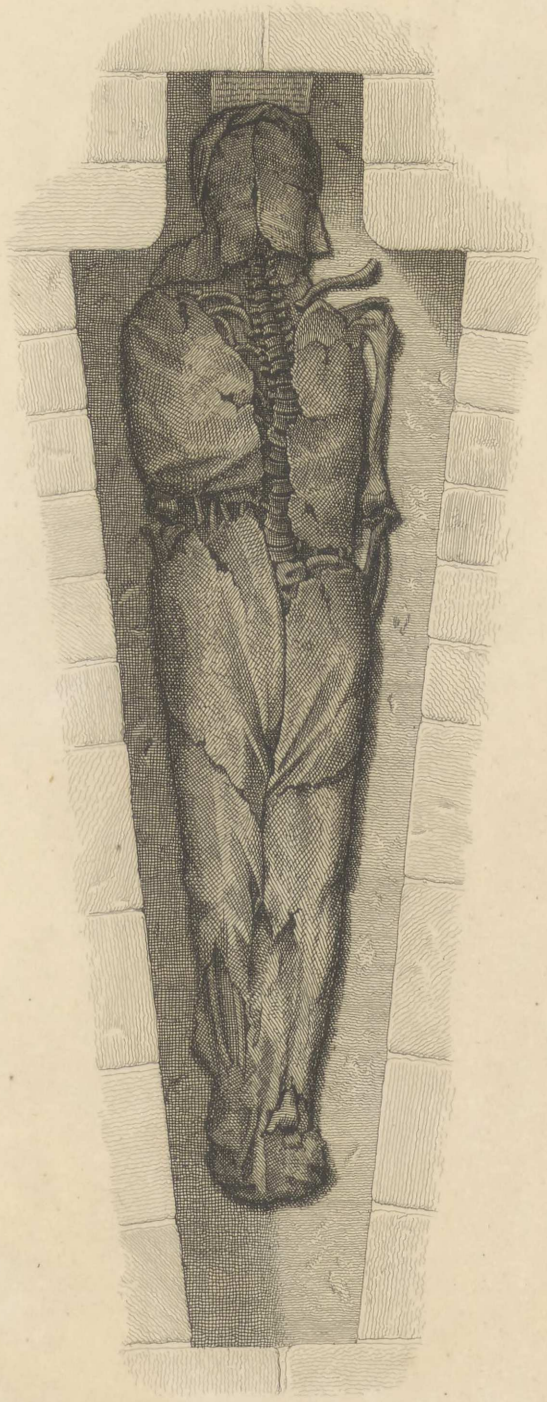

a

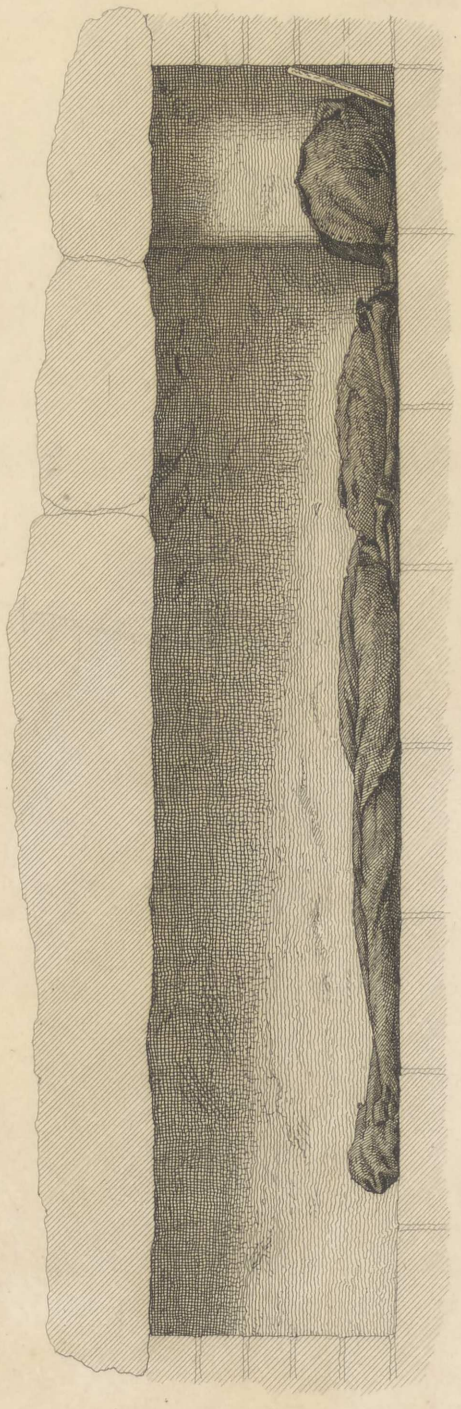

b

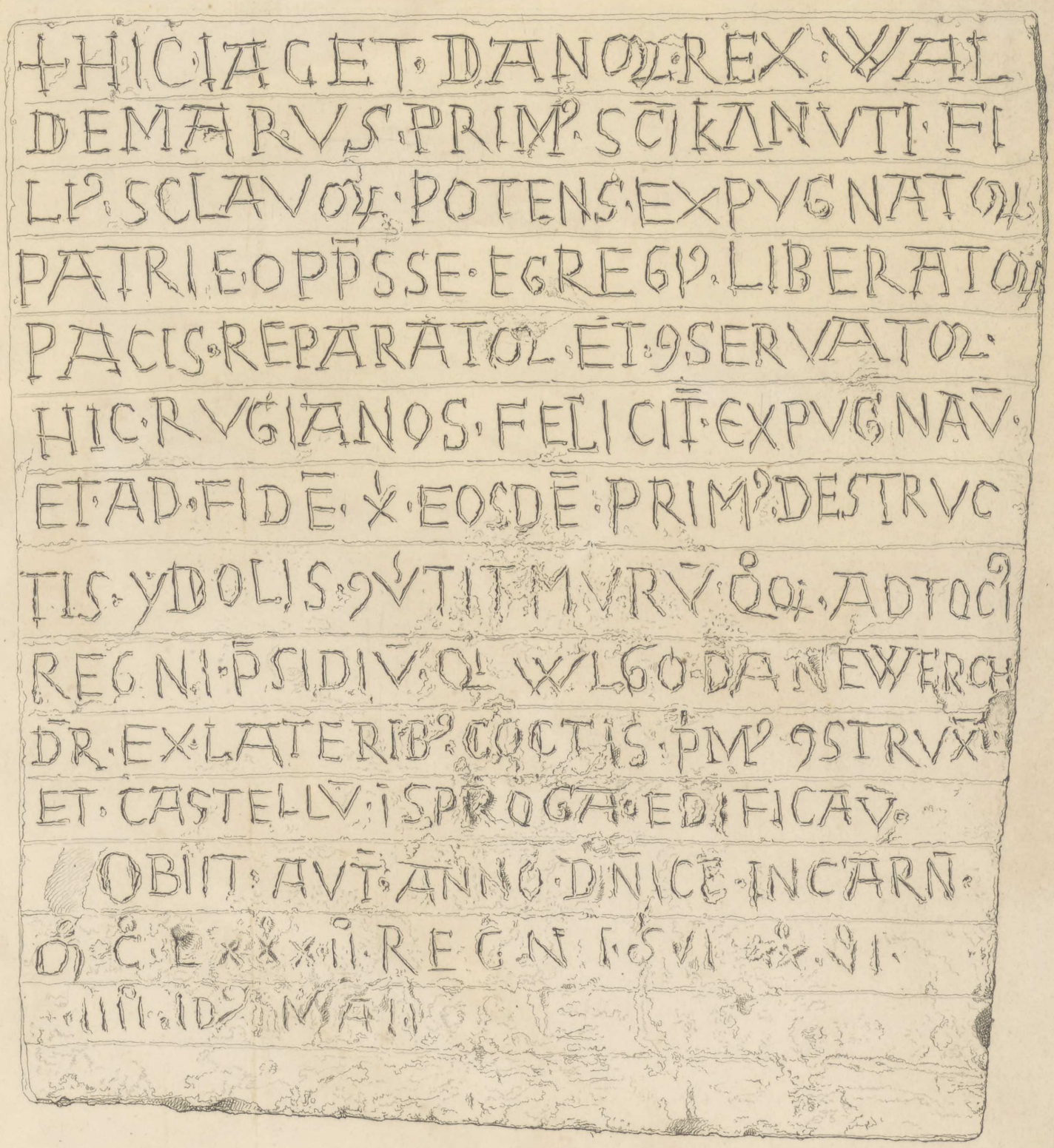

+ HIC IACET · DANOꝝ · REX · WAL
DEMARVS · PRIMꝰ · SCI KANVTI · FI
LIꝰ · SCLAVOꝝ · POTENS · EXPVGNATOꝝ
PATRIE · OPP̄SSE · EGREGIꝰ · LIBERATOꝝ
PACIS · REPARATOꝝ · ET · ꝯSERVATOꝝ ·
HIC · RVGIANOS · FELICIT̄ · EXPVGNAV̄ ·
ET · AD · FIDĒ · X̄ · EOSDĒ · PRIMꝰ · DESTRVC
TIS · YDOLIS · ꝯVTIT · MVRV̄ · Q̊Q̊ · ADTOCIꝰ
REGNI · P̄SIDIV̄ · QL WLGO · DA NEWERCH
D̄R · EX · LATERIBꝰ · COCTIS · P̄Mꝰ ꝯSTRVX̄
ET · CASTELLV̄ · I SPROGA · EDIFICAV̄ ·
OBIIT · AVT̄ · ANNO · D̄NICE · INCARN̄ ·
M̊ C̊ LXXXII · REGNI · I · SVI · XX · VI ·
IIII · IDꝰ · MAII

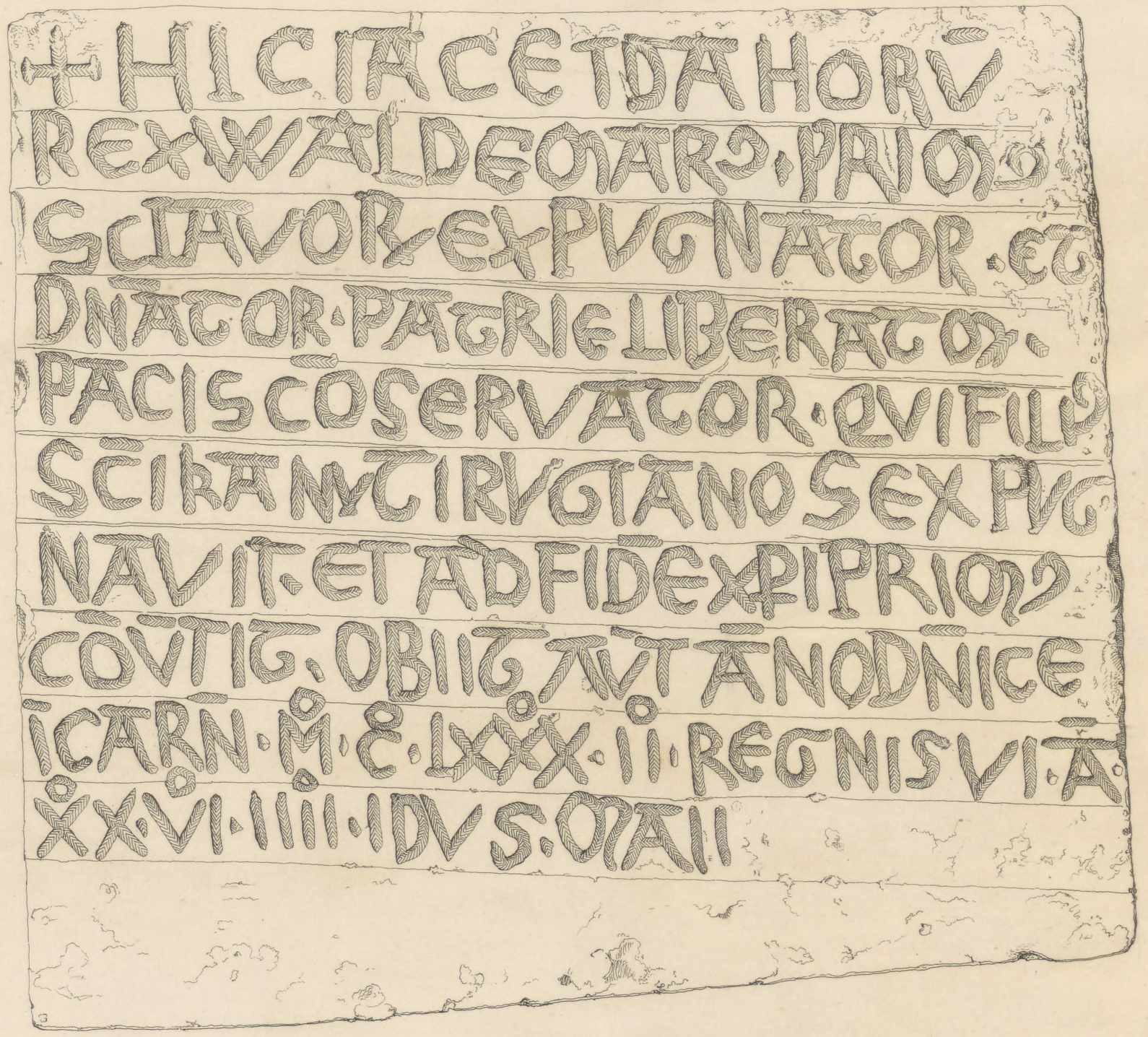
+ HIC IACET DA HORV
REX WALDEMARVS · PAIMVS
SCIAVOR EXPVGNATOR · ET
DNATOR · PATRIE LIBERATOR ·
PACIS CONSERVATOR · QVI FILIVS
SCI RANVLI TIRVGIANO SEXPVG
NAVIT · ET AD FIDEM XPI PRIMVS
CONVTIG · OBIIT AVT ANO DNICE
INCARN · M · C · LXXX · II · REGNIS VI · A
XX · VI · IIII · IDVS · MAII

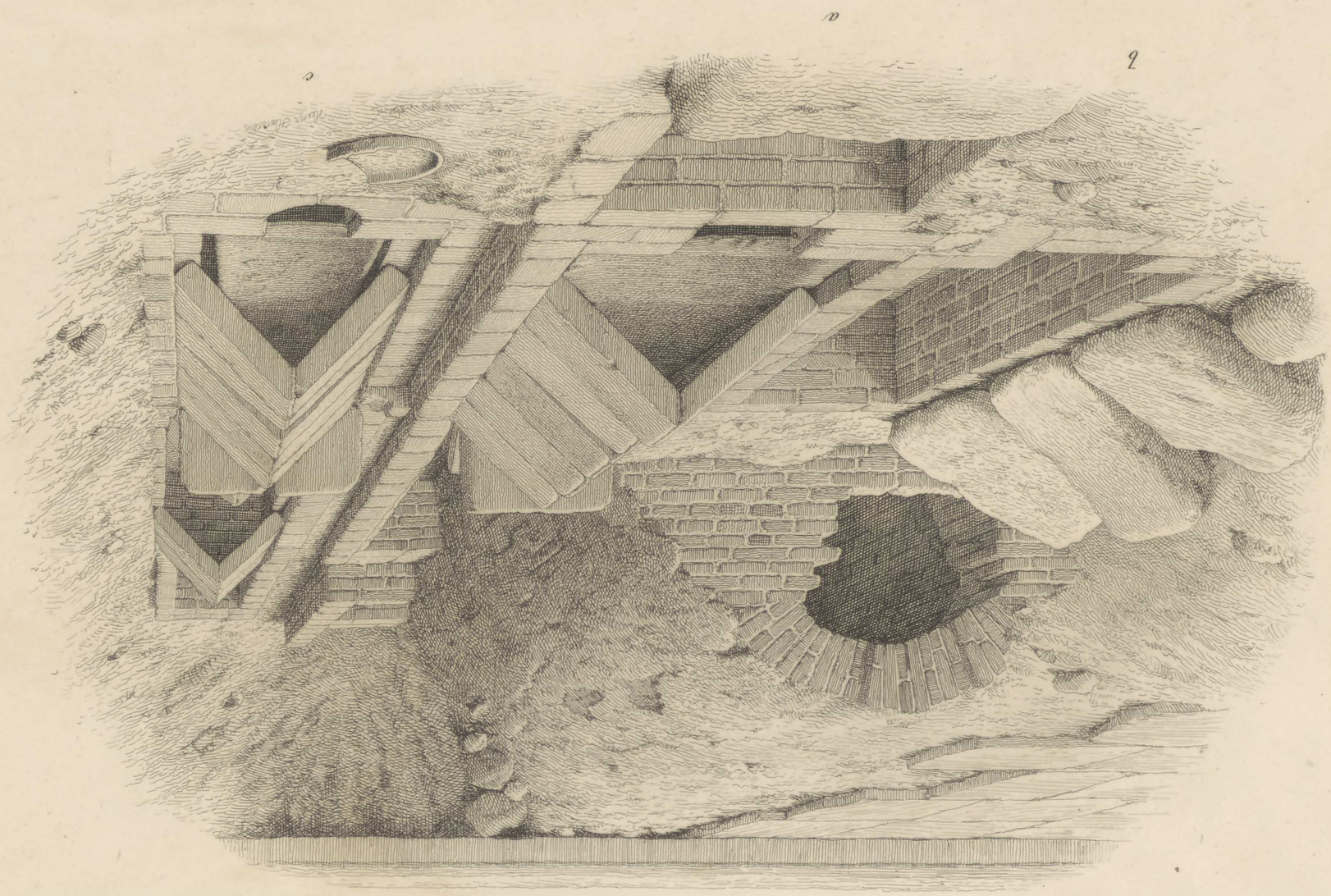

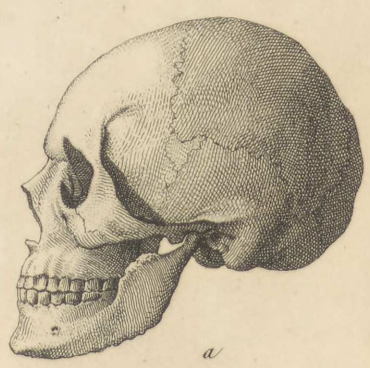

a

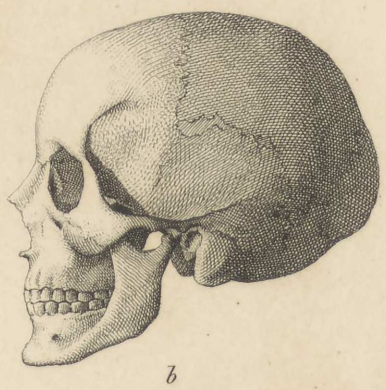

b

a

b

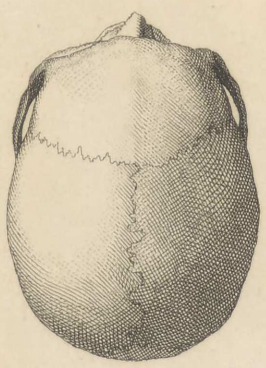

a

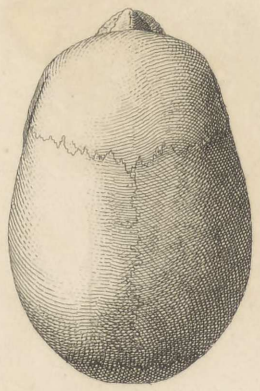

b

a

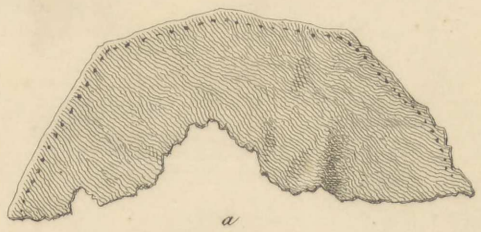

a

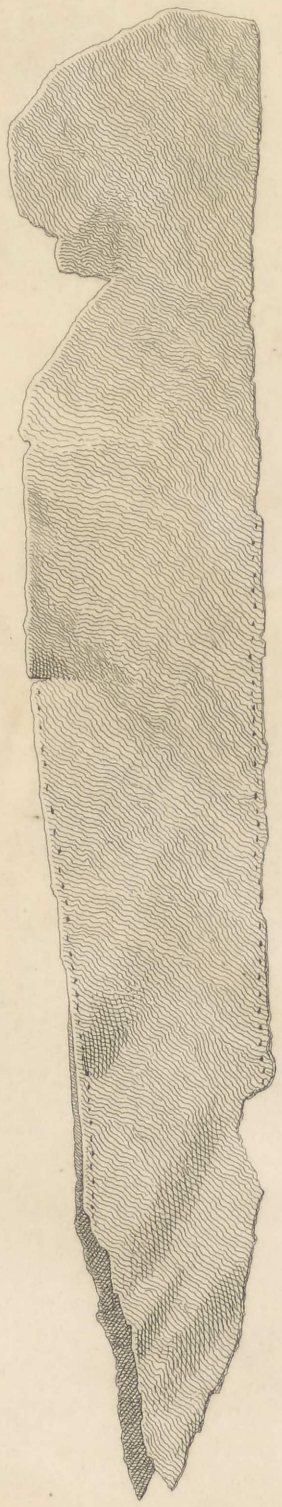

a

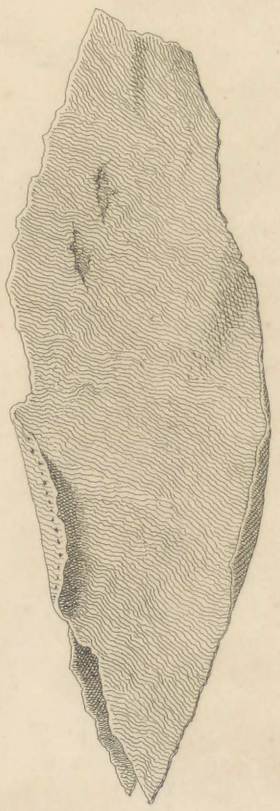

a

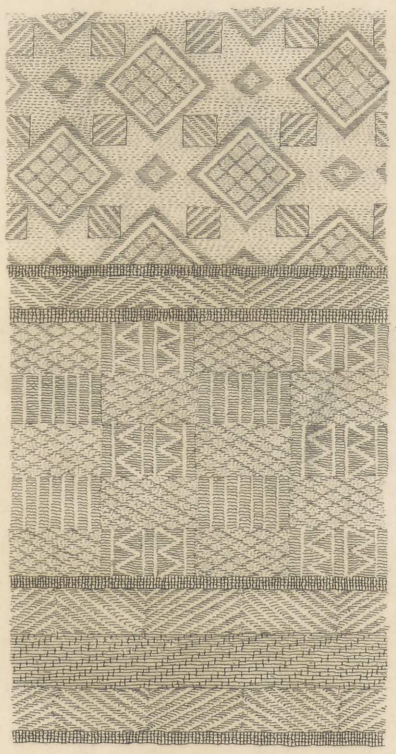

b

c

XVI.

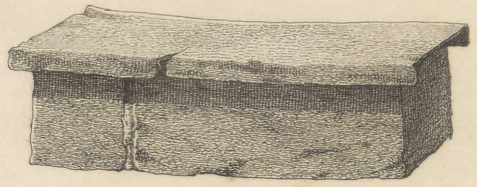

a

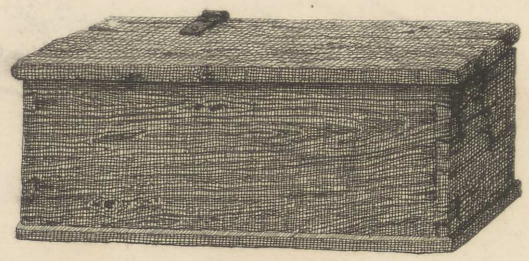

c

Illustris dauie princeps Rex diuus Eiicus
flumine fratrino liuore · necatus et ense
quem vains signis scelerū decoiauerat ultoi
Eiistus · et hac condi celibi iussit humo

b

Hans Hansen

1 2 Al.

DTV Danmarks Tekniske Videncenter Teknologiske Samling

IB
726.82
WOR

462083

300197914

DTV

1858